

Certifieringsboken 2008

– Din guide till fördjupad information

Det självklara valet vid tredjepartscertifiering

Vi täcker hela behovet av utbildning,
certifiering och verifikation av ledningssystem.

Helhetsleverantör

LRQA har samtliga produkter inom tredjepartscertifiering vilket ger dig samordningsvinster.

Global närvaro

Genom att LRQA arbetar över hela världen kan vi hantera hela koncerner och utföra samordnade certifieringar av dina verksamheter.

Mervärde

LRQA arbetar med ett unikt koncept, Business Assurance. Istället för att

enbart konstatera överensstämmelse eller avvikelse mot en standard erbjuder vi en strukturerad feedback som ger ständiga förbättringar av ditt ledningssystem.

Trygghet

LRQA är ett världsledande företag inom tredjepartscertifiering.

Kontakt

Du är välkommen att kontakta oss på telefon 031-26 21 80 eller besöka vår webbplats – www.lrqa.se.

LRQA
Measure the Difference

Bokens fotografier

Många av bokens fotografier är tagna av fotograf och skribent *Magnus Wegler*. Magnus har i 25 års tid skildrat de svenska skärgårdarna och då speciellt de yttre områdena av Stockholms skärgård under såväl sommar som vinter. Även så skilda länder som Indien, Norge, Finland och Dominikanska Republiken hör till de platser han dokumenterat.

Bland de organisationer och publikationer där Magnus Weglers bilder eller texter publicerats kan nämnas Skärgårdsstiftelsen, Waxholmsbolaget, Svenska Turistföreningen, Astra Zenica, B.Wahlströms Bokförlag, SvD, DN, Utemagasinet, Fri-luftsfrämjandet, Stockholm Visitors Board, Äventyrsresor och Håll Sverige Rent.

Kontakt

Arkipelagbild c/o Magnus Wegler
Bastugatan 22 C, 118 25 Stockholm
Tel: 08 13 78 38, Mobil: 0730 67 73 67
E-post: magnus.wegler@telia.com

Sidhänvisning

Följande sidor har bilder från Magnus:
Framsida, 2, 8, 14, 26, 41, 52, 67, 73, 78, 81, 83, 84, 87, 88, 91, 92, 96, 98, 102, 103, 107, 108, 111, 112, 120 & 123.

Övriga fotografier i boken är, till stor del, bidrag från medverkande artikelförfattare.

Prepress och Tryck

Alfaprint AB
Box 6003
171 06 Solna
Telefon: 08-54 600 700
Hemsida: www.alfaprint.se

Grafisk form och Produktion

Babacus AB
Hornsgatan 65
118 49 Stockholm
Telefon: 08-559 233 03
Hemsida: www.certifiering.nu

Alfaprint är certifierade enligt ISO 14001, har licens för Svanen och kan trycka FSC-märkt.

Certifieringsboken 2008

© 1998-2008 Babacus AB. Att mångfaldiga innehållet i denna skrift, helt eller delvis, utan medgivande från Babacus AB, är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande, genom tryckning och kopiering etc.

» Förord	5
» Presentation av Certifiering.nu	6

Redaktionella artiklar

» Från "sunt förnuft satt i system" till ett verktyg för ständig förbättring - <i>Av Lars Waldner, SWEDAC</i>	9
» Hur går en upphandling av certifiering till? - <i>Av Lars Waldner, SWEDAC</i>	13
» Det är egentligen självklart - <i>Av Gunilla Winroth, SWETIC</i>	17
» Näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål - <i>Av Inger Strömdahl, Svenskt Näringsliv</i>	19

Kvalitet

» ISO 9000-serien - <i>Av Peter Hartzell, SIS</i>	27
» ISO 13485:2003 - <i>Av Peter Carlfors, SIS</i>	47
» ISO 3834 - <i>Av Mathias Lundin, Svetskommissionen</i>	49

Miljö

» ISO 14000-serien - <i>Av Lars Jonsson, SIS</i>	53
» ISO 14001 - <i>Av Marcus Ihre, SIS</i>	59
» EMAS - <i>Av Sven-Olof Ryding, Miljöstyrningsrådet</i>	75
» EPD - <i>Av Sven-Olof Ryding, Miljöstyrningsrådet</i>	79

Arbetsmiljö

» AFS 2001:1 - <i>Av Martine Syrjänen Stålberg, Arbetsmiljöforum</i>	85
» SIS-OHSAS 18001:2007 - <i>Av Sara Ellström, SIS</i>	89

Livsmedel

» BRC - Livsmedel - <i>Av Patrick Gustavsson, Venteco-gruppen</i>	93
» BRC IoP Förpackning - <i>Av Patrick Gustavsson, Venteco-gruppen</i> ..	95
» IFS - <i>Av Patrick Gustavsson, Venteco-gruppen</i>	97
» ISO 22000:2005 - <i>Av Patrick Gustavsson, Venteco-gruppen</i>	99
» IP SIGILL - <i>Av Katarina Ahlmén, Svenskt Sigill</i>	101

Energi

» SS 62 77 50 - <i>Av Karolina Petersson, Energimyndigheten</i>	105
---	-----

Informationssäkerhet

» ISO 27000-serien - <i>Av Bengt Rydstedt, SIS</i>	109
--	-----

Skog

» FSC - <i>Av Karin Fällman, FSC</i>	113
» PEFC - <i>Av Magnus Norrby, Svenska PEFC</i>	117

Alternativa system

» Svensk Miljöbas - <i>Av Annika Johansson Miljöstegen</i>	121
» FR2000 - <i>Av Lars Svedje, FR2000</i>	122
» HN-modellen - <i>Av Håkan Nordin, Miljökompassen</i>	125

Risk Based Certification™

DNVs revisioner hjälper er att nå era affärsmål

Ditt företag möter nya risker varje dag, det är en del av vardagen. Därför har vi utvecklat en metod, Risk Based Certification™, som vi använder när vi reviderar ert ledningssystem. Vi fokuserar revisionen på de områden som är viktigast för företag att ha god kontroll över. Därmed kan vi ge er bättre information om ert ledningssystem förmåga att stödja era mål.

Kurser inom:

- Kvalitet
- Miljö
- Arbetsmiljö
- Interna revisioner
- Processmätningar
- Risk Management
- CSR

Kontakta oss så berättar vi mer.

Tel 08-587 941 90

www.detnorskeveritas.se

MANAGING RISK

Annonsörsregister

<i>LRQA Sverige AB</i>	<i>Vänster insida, omslag</i>
<i>ÅF-TÜV Nord AB</i>	<i>Höger insida, omslag</i>
<i>DNV Certification AB</i>	<i>Sidan 3</i>
<i>Bureau Veritas Certification</i>	<i>Sidan 15</i>
<i>AAA Certification AB</i>	<i>Sidan 23</i>
<i>SFK Certifiering AB</i>	<i>Sidan 39</i>
<i>SIS, Swedish Standards Institute</i>	<i>Sidan 51</i>
<i>SP Certifiering</i>	<i>Sidan 63</i>
<i>Miljöteknikmässan 7-9 oktober 2008</i>	<i>Sidan 65</i>
<i>Föreningen Svensk Miljöbas</i>	<i>Sidan 69</i>
<i>Alfa Print AB</i>	<i>Sidan 77</i>
<i>MiljöRapporten</i>	<i>Baksidan</i>

Förord

Ni håller den första utgåvan av Certifieringsboken i er hand. Vi är mycket glada och stolta över att den här boken har blivit verklighet. Det kommer dock inte att bli en årlig producerad utgåva. Tanken är istället att boken kan uppdateras och ges ut när intresse och omständigheter gör det möjligt. Sådana tillfällen kan t.ex. vara om flera nya standarder har tillkommit eller att stora förändringar har skett på området, som reviderade utgåvor m.m.

Innehållet i boken är inte en heltäckande guide över alla olika certifikat som finns i Sverige. Den speglar enbart ett antal av de certifikat som för tillfället är sökbara på Certifiering.nu. Presentationerna i boken avser inte att vara några fullständiga beskrivningar av respektive standard, utan ska istället ses som en inspirationskälla för läsaren att fördjupa sig på annat håll.

Boken innehåller även ett antal redaktionella artiklar. Bland annat skriver *Lars Waldner*, civilingenjör och teknisk handläggare vid SWEDAC:s Certifieringsenhet, om historiken kring framväxten av ISO 9000 och ISO 14001. *Gunilla Winroth*, Ordförande i SWETIC, påpekar vikten av att använda en oberoende, kompetent och officiellt godkänd part för att granska och verifiera företagets arbete med t.ex. miljö och kvalitet. Svenskt Näringsliv tar upp näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål. *Inger Strömdahl*, ansvarig för miljöpolicies vid Svenskt Näringsliv, pekar bl.a. på att energianvändningen har blivit alltmer effektiv. Mellan 1970 och 2006 ökade energianvändningen i Sverige med knappt 37 procent. Under samma period steg vår BNP med 117 procent.

För att det överhuvudtaget skulle vara möjligt att producera denna bok har vi fått ovärderlig hjälp av alla bokens skribenter. Ett stort TACK!

Trevlig läsning

Stockholm i maj 2008
Jens Norring

Certifiering.nu

- En kvalitetssäkrad databas över giltiga certifikat i Sverige

Av Jens Norring, Certifiering.nu

Certifiering.nu samarbetar sedan 2004 med branschorganisationen SWETIC och de ackrediterade certifieringsorganen. Det primära syftet med detta samarbete är att tillhandahålla en komplett och kvalitetssäkrad databas över alla giltiga certifikat i Sverige.

Alla utfärdare som medverkar i samarbetet är uppkopplade mot Certifiering.nu. Det innebär att kvalitén i databasen garanteras genom en automatisk och daglig export av företagsinformation från varje utfärdare. Så fort någon av utfärdarna ändrar eller lägger till information i respektive databas uppdateras dessa uppgifter per automatik inom 24 timmar även på Certifiering.nu.

Kvalitetssäkring

Underlag direkt från källan

För att kunna erbjuda en kvalitetssäkrad databas över giltiga certifikat så kan ingen, förutom respektive utfärdare, ändra eller komplettera den exporterade företagsinformation som presenteras på Certifiering.nu. Finns det felaktigheter i denna information ska berörda utfärdare kontaktas.

Samkörning mot Postens register

Certifiering.nu samkör alla företagens postadresser mot Postens postnummerregister. Vi får kontinuerligt en felrapport över alla företagsadresser som av någon anledning inte överensstämmer mot detta register, vilket vi meddelar respektive utfärdare.

Information om aktuella störningar

Vi informerar kontinuerligt på vår hemsida om det är några problem i exporten av företagsinformation från respektive utfärdare till Certifiering.nu.

Advisory Board

För att tillföra Certifiering.nu extern kompetens, och samtidigt vara en garant för god kvalitet, har en Advisory Board bildats där en representant från bl.a. SWETIC medverkar.

Tjänster på Certifiering.nu

Utförlig medverkan

Certifierade företag kan genom en utförlig medverkan på Certifiering.nu lägga upp kompletterande information som länkar, kontaktuppgifter, redovisningar och certifikat m.m.

Köp adressuppgifter

På Certifiering.nu går det att beställa adressuppgifter för svenska certifierade företag. Vi är den enda leverantören som kan erbjuda uppdaterad dagsfräsch företagsinformation.

Exponering

Synliggör er verksamhet med en banner på Certifiering.nu.

Individuell sökfunktion

Vi erbjuder svenska aktörer (kommuner, landsting och branschorganisationer m.fl.) en individuellt anpassad sökfunk-

tion för svenska certifierade företag. Det kan t.ex. vara alla företag inom ett län alternativt kommun eller uppdelat på enskilda certifikat m.m. Vi anpassar sökfunktionen efter varje aktörs önskemål. Tjänsten implementeras enkelt på respektive hemsidor och uppdateras i realtid mot Certifiering.nu. Tjänsten är gratis! Nedan visas några av de aktörer som använder tjänsten:

Ackrediterade certifieringsorgan

- AAA Certification AB
- DNV Certification AB
- LRQA Sverige AB
- SFK Certifiering AB

Företag och Organisationer

- Tidningen MiljöRapporten
- Branschorganisationen SWETIC

Kommuner

- Borlänge Kommun
- Huddinge Kommun

Distribution av

kvalitetssäkrad företagsinformation

Inom samarbetet med branschorganisationen SWETIC och de ackrediterade certifieringsorganen hanterar Certifiering.nu distribution av kvalitetssäkrad företagsinformation till andra aktörer. Informationen får användas i form av ett ökat mervärde av respektive aktörs verksamhet. Vi har avtalad leverans av underlag till bl.a. följande aktörer:

- Creditsafe i Sverige AB (12 ggr/år)
- UC AB (12 ggr/år)
- Lokaldelen i Sverige AB (4 ggr/år)
- PAR AB (1 gång/år)
- Riksdelen AB (1 gång/år)

Kontrollera vår hemsida för ev. uppdateringar.

Geografisk sökning

Det går att söka på län och kommuner från en separat geografisk söksida för att få fram önskade företag.

Branschsökning

Sök på företag utifrån olika branscher med hjälp av både NACE (= SNI) och EA-koder.

Presentation av alla utfärdare

Sök kontaktuppgifter och annan företagsinformation för de utfärdare som är uppkopplade mot Certifiering.nu.

Sök på konsulter

Det finns möjlighet att selektera fram ett urval av konsulter utifrån ett antal olika verksamhetsområden. På respektive företagspresentation finns kontaktuppgifter och annan information.

Statistik

Sök ackumulerad och årlig statistik, på kommun- och länsnivå, för samtliga av de certifikat som är sökbara på Certifiering.nu.

Sök på arbetsställen

Många certifierade företag har erhållit ETT certifikat som gäller för FLERA av företagets anläggningar. Det kan t.ex. vara ett företag som har sitt säte i Stockholm men som även har "arbetsställen" i både Sundsvall och Karlskoga.

Synpunkter

Hör gärna av er till oss med synpunkter på Certifiering.nu. Vad saknar ni för information? Vad kan vi göra bättre! Ring oss på 08-559 233 03 eller skicka ett mail till jens.norring@certifiering.nu

Välkommen in!

Certifiering.nu

A full moon is visible in the dark blue sky, casting a bright, shimmering reflection on the calm water below. In the background, several small, dark wooden houses with white trim are situated on a rocky shoreline. The houses are reflected in the water, creating a symmetrical effect. The overall scene is peaceful and serene, with a cool color palette dominated by blues and greys.

Redaktionella artiklar

- » *Från "sunt förnuft satt i system" till ett verktyg för ständig förbättring - SWEDAC*
- » *Hur går en upphandling av certifiering till? - SWEDAC*
- » *Det är egentligen självklart - SWETIC*
- » *Näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål - Svenskt Näringsliv*

Från ”sunt förnuft satt i system” till ett verktyg för ständig förbättring

Av Lars Waldner, Teknisk handläggare, SWEDAC:s Certifieringsenhet

Certifiering måste bidra till att företagen når de uppsatta målen för kvalitet och miljö. Här ligger den stora utmaningen för företagen, certifieringsorganen och för SWEDAC. Det skriver *Lars Waldner*, civilingenjör och teknisk handläggare vid SWEDAC:s Certifieringsenhet i en artikel byggd runt historiken kring framväxten av ISO 9000 och ISO 14 001 och olika efterföljande specialstandarder. Han ger också målande exempel, inte minst från 90-talets pionjärerna inom miljöcertifiering.

Principen ”plan-do-check-act”

Ingen annan standard har blivit lika känd som ISO 9000. Eller om man ska vara korrekt ISO 9001. I 20 år har den varit grunden för certifiering av kvalitets-system. Den första utgåvan från ISO kom 1987 men den grundade sig på andra standarder från BSI (British Standards Institution), med ursprung bland annat i försvarsindustrin. Standarden beskrev i ett tjugotal avsnitt hur verksamheten skulle styras för att säkerställa att kundens krav uppfylldes. Standarden var allmänt formulerad, men visst var det tillverkning av konkreta produkter det handlade om. ISO 9001 var ett verktyg för att bygga och införa ett kvalitets-system enligt principen ”plan-do-check-act” men snart kom den också att förknippas med certifiering. När certifieringsverksamheten tog fart i början på 1990-talet var det något nytt och spännande och certifieringsrevisionerna var stora händelser i företagen. Samtidigt

kan konstateras att det som då granskades var vissa enskilda delar av verksamheten som inte nödvändigtvis sa något om helheten.

Ackreditering

Samtidigt som certifieringen tog fart öppnades möjligheten för certifieringsorgan att bli ackrediterade. Även för detta togs standarder fram som ställde krav på bland annat kompetens, oberoende och på själva certifieringsprocessen. I Sverige var SWEDAC med från början och i stort sett alla certifikat på den svenska marknaden är utfärdade under SWEDAC:s ackreditering. Ackreditering är frivillig men certifikat utan SWEDAC:s ackrediteringsmärke eller ett ackrediteringsmärke från någon av SWEDAC:s avtalspartners i andra länder saknar trovärdighet på marknaden.

Kritik

I Sverige började stora aktörer som ABB, Volvo och SAAB att ställa krav på att underleverantörer skulle vara certifierade och marknaden för certifieringsorganen var god. Det fanns hur mycket jobb som helst. Men visst fanns det kritik. Ibland blev kvalitetssystemet inte mer än en pärm som damrades av vid certifieringsorganens uppföljande revisioner. Många menade också att kvalitetssystemen var statiska och förhindrade utveckling. Andra såg systemen helt enkelt som ”sunt förnuft satt i system”. Inom bilindustrin gick ”the Big Three” – GM, Ford och Chrysler – ett steg vi-

Bild: Matton

Certifiering av ledningssystem för miljö ger företagen goda förutsättningar att kunna fokusera på förbättringsarbetet, exempelvis med att minska utsläpp.

dare och utvecklade QS 9000, en tillämpning av ISO 9001 anpassad för bilindustrin. Kraven var högre och mer specificerade.

Kundkraven annorlunda

I mitten av 90-talet kom så ISO 14 001, en kusin till ISO 9001. Att uppfylla miljölagstiftningen var en förutsättning för certifiering. Ordning och reda fanns där liksom upplägget med ”plan-do-check-act”. Däremot var kundkraven annorlunda. Visst ställde kunderna krav på att deras leverantörer skulle vara certifierade men vad som skulle åstadkommas i miljöförbättring lämnades till företaget att bestämma. Den yttre miljön blev ”kunden” i miljöledningssystemet och företaget fick själv välja inriktning.

De flesta företag valde att integrera miljö- och kvalitetsledningssystem och idag har de flesta svenska företag som är certifierade båda systemen – något som är unikt för Sverige. I övriga värl-

den är antalet ISO 14 001-certifikat mycket lägre än för ISO 9001.

ISO 14 001 hade en modell för hur förbättringsarbetet skulle gå till. En logisk kedja, som började med identifiering av miljöaspekter, fortsatte med ett urval av de mest betydande, en prioritering av vad man skulle satsa på och målformulering med planer, resurser och uppföljning krävdes av företagen. Detta var ett alltför akademiskt sätt att resonera tyckte en del. Andra kritiker pekade på att det inte fanns några kravnivåer i systemet. Ett företag med stor miljöpåverkan kunde vara certifierat medan ett ”renare” företag inte var det. Att det var förbättringen som var det viktiga och inte nivån var ibland svårt att förklara.

Marknadsdrivet system

Tillsynsmyndigheter i kommuner och på länsstyrelser var ofta tveksamma till certifiering. Många såg med skepsis på detta marknadsdrivna system, i botten låg

nog ibland en rädsla för att certifiering skulle komma att ersätta myndighetstillsyn. Men det fanns också många personer som arbetade på myndighetssidan som nu upplevde att en ny arbetsmarknad öppnades. Många av de bästa revisorerna hos certifieringsorganen kom just från kommuner och länsstyrelser. De hade gedigen kunskap i lagstiftning men även en önskan om att kunna arbeta mer offensivt. Miljöförvaltningen i Göteborgs Stad tog det modiga steget till en certifiering. Det var en inte helt lätt uppgift eftersom inte bara direkta miljöeffekter, som exempelvis resor och uppvärmning, kunde tas med. Även kärnverksamhet med myndighetsutövning och rådgivning måste in i certifieringen. När Naturvårdsverket några år senare blev ISO 14 001-certifierat var det en viktig signal.

Flügger Färg

Lagdrivet miljöarbete har styrkor men också svagheter. Miljömyndigheter kan med stöd av lagen ställa krav på utsläpp från tillverkningen men oftast inte på viktiga aspekter som energiförbrukning och transporter – och ofta inte på den viktigaste av alla aspekter – produkten i användning. Ett tydligt exempel är företaget Flügger Färg, som var ett av de allra första företagen som blev certifierat. Vid den här tiden arbetade den kontroversiella miljökampen Björn Gillberg som konsult för företaget. Flügger Färg ålades i sina miljötillstånd stränga krav att minimera utsläppen av lösningsmedel, typ lacknafta, från fabriken och myndighetskraven hade successivt skärpts. När de ansvariga inom företaget själva hade funderat kring målen i det egna miljöledningssystemet hade de planer på att satsa ytterligare för att minimera utsläppen – eftersom myndigheterna uppenbarligen tyckte att det var viktigt. Gillberg påpekade att detta var en logisk kuller-

bytta. Företagets produkter – färger – bestod oftast till största delen av lösningsmedel, med enda funktion att vara bärare av färgen från fabrik till användare, där den sedan dunstade. En liter utsläpp från fabriken ventilationssystem motsvarades av hundratal kubikmeter som lämnade fabriken på lastbil för att senare hamna i atmosfären. Följden av de slutsatser som drogs blev att den satsning på vattenbaserade färger som redan påbörjats kom att prioriteras kraftigt trots att många var skeptiska.

Revidering av ISO 9000-serien

Under senare delen av 1990-talet inleddes en total revidering av ISO 9000-serien. Projektet blev det hittills största inom ISO och involverade hundratal experter från hela världen. Den nya standarden ISO 9001:2000 innebar en mängd nyheter. Särskilt viktiga förbättringar var ett skifte till processänkande snarare än fokus på enskilda delar och att ledningens roll och ansvar betonades. Begreppet ”ständig förbättring” tydliggjordes också i mångt och mycket på samma sätt som i ISO 14 001.

Många menade att ett stort antal företag nu skulle hoppa av certifieringen eftersom kraven hade blivit mycket mer komplexa. Så blev dock inte fallet. Några företag hoppade av men det totala antalet certifikat fortsatte att öka. Trenden med kombinerade system blev allt starkare. I kommande revisioner av ISO 9001 och ISO 14 001 eftersträvas en samordning av standarderna för att ytterligare underlätta användningen.

Ibland beskrivs certifieringsmarknaden i Sverige som en mogen marknad, särskilt när det gäller kvalitetssystem. Detta är inte nödvändigtvis sant. Vi ser att tjänstesektorn liksom offentlig sektor allt oftare väljer certifiering som ett led i kvalitetsarbetet. Sjukvårdssektorn är ett sådant område.

Bild: SWEDAC

Nya standarder

Parallellt med tillväxten av ISO 9001- och ISO 14 001-certifikat har nya standarder kommit fram inom branscher där önskemål om mer specificerade krav har funnits. ISO 22 000 för säkra livsmedel är ett exempel. ISO 27 001 för informations-säkerhet och SIS-OHSAS 18 001 för arbetsmiljö är exempel på standarder som fokuserar på andra aspekter av ett företags verksamhet än kvalitet eller miljö. Energiledningssystem är en annan intressant företeelse. Här har staten gått in i ett projekt där man med skatterabatt på el stimulerar införandet av energiledningssystem i energiintensiva företag. Vi tror att detta är en utveckling som vi får se mer av i framtiden.

Fokus på ständiga förbättringar

En annan utveckling är att certifieringsorganen nu erbjuder revisioner med en viss inriktning utan att för den saken glömma bort helheten. Begrepp som ”Risk based certification” eller ”Tema-revisioner” har myntats och bygger på

att certifieringsorganen och kunden bestämmer fokus för revisionen inom ett problemområde för att få största möjliga nytta av revisionen. Här är det viktigt att certifieringsorganen inte passerar gränsen för opartiskhet och börjar agera konsulter.

I takt med att marknaden har mognat har diskussionen allt mer inriktats mot att systemen måste vara effektiva verktyg inte bara för att styra verksamheten utan för att förbättra den. Detta återspeglas också i standarden ISO/IEC 17 021, som gäller för certifieringsorgan som certifierar ledningssystem. Att systemen bidrar till att företagen når sina mål för kvalitet och miljö är inte bara en bonus – det är ett krav för certifiering. Här ligger den stora utmaningen för såväl företagen och certifieringsorganen som SWEDAC framöver.

Hur går en upphandling av certifiering till?

Av Lars Waldner, Teknisk handläggare, SWEDAC:s Certifieringsenhet

Certifiering är en tjänst som erbjuds på en marknad av aktörer – certifieringsorgan som konkurrerar med varandra. Den som upphandlar certifiering kan begära in anbud från flera certifieringsorgan och välja bästa erbjudandet. Vad är då viktigt att tänka på?

Ett certifikat är enkelt uttryckt ett intyg från en oberoende part att en produkt, tjänst, person eller ett ledningssystem uppfyller vissa krav. Certifikatets trovärdighet blir alltså beroende av certifieringsorganets trovärdighet. Ackreditering syftar till att säkerställa trovärdigheten. I Sverige har vi en bra situation när det gäller ackreditering. Alla certifieringsorgan av betydelse är ackrediterade och andelen oackrediterade certifikat är försumbar. Detta visar att marknaden förstår villkoren. Ackreditering bygger på följande grundprinciper:

- Kompetens – revisorerna ska ha kunskap om vilka krav som gäller och förstå den verksamhet som revideras.
- Oberoende – det ska inte finnas några andra kopplingar mellan certifieringsorganet och företaget som revideras.
- Kvalitetssäkring – certifieringsorganets egen verksamhet ska vara kvalitetssäkrad.
- Långsiktighet – certifiering är inte en engångsföreteelse utan kräver ständigt engagemang från företaget och återkommande uppföljning från certifieringsorganet.
- Internationell acceptans – ett certifi-

kat utfärdat under ackreditering erkänns internationellt eftersom ackrediteringsorganen följer samma regelverk och har ömsesidiga avtal baserade på ömsesidiga utvärderingar.

Därför är det viktigt vid upphandling av certifiering att välja ett ackrediterat certifieringsorgan. I Sverige är det SWEDAC som på uppdrag av Sveriges regering verkar som nationellt ackrediteringsorgan. Ackreditering ges för respektive standard och för branscher allt efter den kompetens som finns hos ledning och revisorer.

SWEDAC: s ackrediteringsmärke

För att få bra och jämförbara offerter bör beställaren/köparen undersöka vissa delar i certifieringsorganens arbete:

- Ställ krav på att certifieringsorganet har ackreditering för den aktuella branschen. Fråga också efter referenser, samt vilka revisorer som kan erbjudas och vad dessa har för bakgrund.
- Om du planerar att certifiera verksamheten för fler ledningssystem, till exem-

Bild: Magnus Wegler

pel arbetsmiljö eller informationssäkerhet, kontrollera då att företaget är ackrediterat för att utföra den uppgiften och om det har revisorer som kan revidera mot flera standarder.

- Fråga var revisorerna finns stationerade. Resekostnader är en stor del av kostnaden särskilt för uppföljning. Certifieringsorganen har olika regler för debitering av resor. Fråga alltid hur debitering av resor och restid görs.

- När ett till synes lågt pris tas ut för själva certifieringen kan det ibland dölja att ett högt pris tas ut för de årliga uppföljningarna. Det är därför viktigt att få ett pris för en hel treårsperiod med resekostnader inkluderade. Då blir det också lätt att jämföra offerter från olika certifieringsorgan.

- Ange vid behov önskemål om när revisionen ska genomföras eller eventuellt önskemål om tidpunkt för utställande av certifikat.

Det gäller att vara medveten om två saker:

- Ett certifieringsorgan får inte erbjuda konsultinsatser för att bygga upp och implementera ledningssystem.

- Det finns riktlinjer om minsta tid som ett certifieringsorgan ska lägga på granskningsarbetet. Minimitiderna är fast-

ställda genom samlad erfarenhet och fastställs på grundval av bland annat antalet anställda i det granskade företaget och verksamhetens komplexitet. Detta syftar till att eliminera osund konkurrens mellan certifieringsorganen.

Det blir allt vanligare att företag byter certifieringsorgan. Det grundar sig inte alltid på missnöje med certifieringsorganet. Ett byte kan också ske för att få revisorer som kan granska verksamheten med nya ögon. Byten görs normalt i samband med den förnyelserevision som genomförs vart tredje år. För att det nya certifieringsorganet inte ska behöva börja från noll kan det begära att få ta del av de senaste rapporterna. Det görs också för att säkerställa att det granskade företaget inte försöker slippa undan att åtgärda brister genom ett byte av certifieringsorgan.

Hur själva certifieringsprocessen går till finns beskrivet på SWEDAC:s hemsida under fliken ackrediteringsområden/certifiering. Har du frågor kan du givetvis också kontakta Certifieringsenheten på SWEDAC.

Hållbar utveckling med förtroende.

För att behålla och att leva upp till en hållbar utveckling behövs ett starkt förtroende. Kunder, medarbetare, samhälle och i många fall ägare behöver få förtroende för företagets utveckling och framtid.

Bureau Veritas Certification erbjuder ett komplett utbud av certifieringstjänster till våra ständigt ökande kundlista med **80,000 certifierade kunder**. Med **5,700 högt kvalificerade revisorer** i **140 länder**, har vi möjlighet att skräddarsy våra tjänster efter era behov.

CERTIFIERING INOM:

- Kvalitet
- Miljö
- Hälsa & Säkerhet
- Socialt Ansvarstagande

KONTAKTA OSS

Vi arbetar redan med många världsledande företag. Upptäck hur vi kan arbeta med er.

► www.bureauveritas.se
► 031 - 17 14 15

**BUREAU
VERITAS**

Move Forward with Confidence

Fakta SWEDAC

SWEDAC är en statlig myndighet med i huvudsak två roller. Huvuduppgiften är att vara nationellt ackrediteringsorgan. Ackreditering innebär att ett företags kompetens prövas för att säkerställa kvalitet och säkerhet. Det kan handla om företag som utför analyser, provning, kalibrering och certifiering, kontroll och besiktning inom olika sektorer. SWEDAC kontrollerar kontrollanten – det är en tjänst vi tar betalt för. Om kraven uppfylls ges en ackreditering och ett ackrediteringsbevis utfärdas. Ackreditering förekommer inom många olika verksamheter, från medicinska laboratorier till bilverkstäder och företag som gör energideklarationer.

SWEDAC:s andra roll är att se till att mätutrustning, vågar och ädelmetallarbeten uppfyller de krav samhället ställer. Inom dessa områden är SWEDAC föreskrivande myndighet. SWEDAC samordnar dessutom de myndigheter som svarar för produktsäkerhet genom marknadskontroll av varor. SWEDAC arbetar nationellt och internationellt för att metoderna för analys, provning, kalibrering, certifiering, kontroll och besiktning ska vara likvärdiga. Det ger ökad säkerhet och stöd till frihandel.

Fullständigt myndighetsnamn: SWEDAC, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll

Sorterar under: Utrikesdepartementet (Enheten för reglerad mätteknik sorterar under Näringsdepartementet)

Generaldirektör: Hans-Eric Holmqvist

Ansvarig minister: Handelsminister Ewa Björling

Antal anställda: 112 (2008), drygt 70 vid huvudförvaltningen i Borås och cirka 40 vid Stockholmskontoret

Externa tekniska bedömare: Cirka 200

Hemsida: www.swedac.se

Det är egentligen självklart

Av Gunilla Winroth, Ordförande, SWETIC

Vill man visa för någon, t.ex. en kund, att man har ett gott miljöarbete eller ett ledningssystem som verkar för god kvalitet, ska man använda en oberoende, kompetent och officiellt godkänd part för att granska och verifiera detta. I annat fall kan, ibland med rätta, trovärdigheten ifrågasättas.

De ackrediterade certifieringsorganen är företag som är ackrediterade (godkända) av en myndighet att certifiera företags och organisationers ledningssystem eller personer enligt internationellt framtagna standarder. I Sverige heter denna myndighet SWEDAC. Som exempel på standard kan nämnas ISO 14001. Den har idag blivit den mest erkända standarden för att certifiera ett företags miljöledningssystem. Standarden används över hela världen som metod för att systematiskt förbättra ett företags miljöarbete och för att visa för omvärlden att ens miljöarbete och ledningssystem håller god standard.

Inom olika områden har andra standarder på liknande sätt slagit igenom och allt fler företag runt om i världen ser fördelar med att använda dessa. Att certifiera sig enligt dessa standarder har bland annat följande gemensamma fördelar.

Internationell gångbarhet

Standarderna är internationellt framtagna, med deltagande av respektive lands standardiseringsorganisation. Detta innebär att man i andra länder förstår värdet av certifiering.

Kompetenta revisorer

Kriterierna för att godkänna Certifieringsorganen regleras i särskilda ISO-standarder. SWEDAC verifierar även att certifieringsorganen följer kraven. Certifieringsrevision och godkännande av företags ledningssystem sker enligt internationellt godkända standarder.

Oberoende skapar trovärdighet och ökad konkurrenskraft

Certifieringsorganen är oberoende av dem som ska granskas. De får heller inte utföra konsulttjänster eller vara en branschorganisation åt den som ska certifieras. Certifikatet betyder verkligen något och införandet av ett ledningssystem stärker företagets konkurrenskraft. Företagen som godkänner certifikaten är inte heller samma som utfärdat standarden.

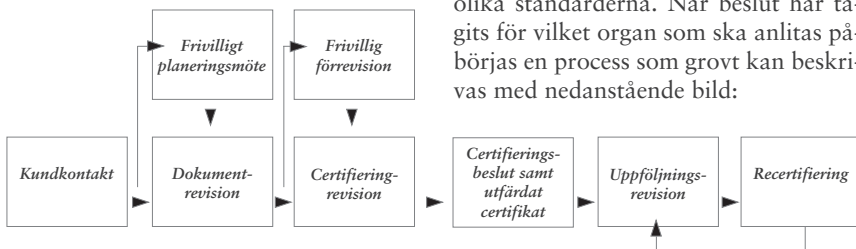
Så här går det till att certifiera ett företag eller organisation

De flesta företag som funderar på certifiering har redan insett fördelen med att införa ett ledningssystem för att förbättra och styra verksamheten. Processen fortsätter nu med att företaget bestämmer sig för certifiering. Man bör då skaffa sig en bild av vad som krävs för den eller de standarder man har tänkt sig. Om man anser sig uppfylla kraven kan man kontakta något av certifieringsorganen direkt. Annars bör man tänka igenom vad som saknas och sätta igång med förbättringsarbetet.

När man tror sig uppfylla kraven bör

man kontakta ett eller flera certifieringsorgan för att begära offert på certifieringsarbetet. Om företaget ska certifi-

eras enligt flera standarder bör man tänka på att certifieringsorganen ofta kan integrera revisionsarbetet för de olika standarderna. När beslut har tagits för vilket organ som ska anlitas påbörjas en process som grovt kan beskrivas med nedanstående bild:

Några detaljskillnader i processen skiljer sig mellan de olika standarderna och certifieringsorganen.

Fakta SWETIC

SWETIC är branschorganisation för de företag i Sverige som är ackrediterade att certifiera, testa och inspektera. Syftet med SWETIC är att vara ett forum för medlemsföretagen att diskutera branschgemensamma frågeställningar. SWETIC är också branschens representant i samhället och svarar som sådan på remisser från myndigheter kring nya lagar etc.

En annan viktig uppgift som föreningen arbetar med är att verka för kalibrering mellan de olika certifieringsorganens bedömningar i olika frågor. Detta arbete bedrivs i SWETIC:s olika tekniska kommittéer. Arbetsgrupper finns bland annat för Kvalitetsledning, IT, Miljöledning, Arbetsmiljöledning samt Livsmedel.

Fullständigt namn: SWETIC, Swedish Association for Testing, Inspection and Certification

Medlemsföretag som arbetar med systemcertifiering:

- AAA Certification AB - www.a3cert.com
- Aranea Certifiering AB - www.araneacert.se
- BMG Trada Certifiering AB - www.bmgtradacert.se
- Bureau Veritas Certification AB - www.bvqi.se
- Det Norske Veritas (DNV) - www.detnorskeveritas.se
- Intertek Certification Systems (SEMKO) - www.intertek-sc.com
- LRQA Sverige AB - www.lrqa.se
- SFK Certifiering AB - www.sfkcertifiering.se
- SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut - www.sp.se
- Svensk Brand och Säkerhetscertifiering AB (SBSC) - www.sbosc.se
- ÅF TÜV Nord - www.af.se

Hemsida: www.swetic.org

Näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål

Av Inger Strömdahl, Ansvarig för miljöpolicies vid Svenskt Näringsliv,
expert i Miljömålsrådet

Svenska företag bedriver idag ett aktivt miljöarbete. Miljö-, klimat- och energifrågorna står högt upp på företagens agenda. Företagen är duktiga på att finna lösningar på problem. Innovationer, forskning och utveckling leder fram till nya spännande och intressanta produkter och tjänster som förenar funktion med bättre miljöprestanda. På många håll inom näringslivet bedrivs ett ständigt miljöförbättringsarbete. Mycket sker stegvis i det tysta. Företagen arbetar kontinuerligt med att ta fram allt bättre teknik med lägre miljöpåverkan och med bättre material- och energieffektivitet.

Svenskt Näringslivs rapport om företagens miljöarbete och synen på de nationella miljömålen

I Svenskt Näringslivs rapport med samma titel som rubriken till denna artikel ges utifrån ett knappt 30-tal djupintervjuer erfarenheter och synpunkter från branscher och företag:

- På företagens miljöarbete – då, nu och i framtiden.
- På drivkrafter för miljöarbetet – då, nu och i framtiden.

Rapporten utgör näringslivets bidrag till den fördjupade utvärdering som Miljömålsrådet utfört av de nationella miljömålen 2004-2008. Svenskt Näringslivs studie utfördes av en från organisationen fristående professor vid IIIIEE, Lunds universitet. Några viktiga slutsatser som

dras av studien är att näringslivets miljöarbete har mognat och det har vuxit fram ett helhetsperspektiv på miljöfrågorna. Många företag har tagit till sig begreppet hållbar utveckling och redovisar sitt arbete i miljö- och hållbarhetsredovisningar eller i bolagets årsredovisning.

Drivkrafterna för ökade ambitioner på miljöområdet är oftast en kombination av egna insikter, affärsmässiga överväganden, varumärkesbyggande, krav från kunder och samhälle samt självklart lagstiftning. Näringslivet har en viktig roll i arbetet för ett samhälle med hållbar tillväxt och utveckling. Undersökningen visar att företagen utnyttjar sina kunskaper och möjligheter för att direkt eller indirekt bidra till att uppnå miljö- mål uppfylls.

Näringslivet är positivt till långsiktiga miljömål

Näringslivet är positivt till att Riksdagen satt upp långsiktiga mål på miljöområdet, de sexton nationella miljömålen som är tidsatta till omkring år 2020. Det är bra att landet har en långsiktig miljöstrategi och strukturen har lett fram till en samverkan mellan alla miljömyndigheterna. Vi upplever att denna samverkan myndigheter emellan är positiv för att få fram bra statistik kring tillståndet i miljön, miljö kvalitet. Vi tror också att denna myndighets-samverkan kan bidra till att få till stånd en dialog kring de målkonflikter som finns.

Miljömålen fungerar som en "kompass" för företagen

Företagen arbetar med ledningssystem för väsentliga frågor och idag har drygt fyratusen svenska företag valt att certifiera sina miljöledningssystem i enlighet med den internationella standarden ISO 14001. De nationella miljömålen kan mycket väl fungera som en "kompass" för företagen när man fattar beslut om de egna miljömålen. Företag som aktivt integrerat de nationella miljömålen i sitt miljöledningssystem tycker att arbets sättet fungerar bra och ger stöd åt det långsiktiga miljöarbetet. De nationella miljömålen tycks dock inte ha någon styrande eller pådrivande effekt på företagen.

Näringslivet en viktig aktör!

Omställningsarbetet mot ett ekologiskt hållbart samhälle kräver insatser av många olika aktörer. Nutek konstaterade 1999 i rapporten "Näringslivets miljöarbete. Miljökvalitetsmål och sektorsansvar" att det är näringslivet och konsumenterna som i slutändan får stå för huvuddelen av det operativa genomförandet. Det är därför viktigt att näringslivets perspektiv och synpunkter beaktas i miljömålsarbetet och att genomförandet av miljömålen kommer till stånd under rimliga ekonomiska villkor för små och stora företag. Näringslivsperspektivet kan inte sägas ha genomstrukturerat miljömålsarbetet, d.v.s vi saknar analyser av näringslivets förutsättningar och möjligheter att bidra till uppsatta miljö mål.

De nationella miljömålen och Miljömålsrådets fördjupade utvärdering 2008

Riksdagen fattade beslut om Sveriges miljökvalitetsmål (i artikeln benämnda miljömål) år 1999. Målen beskriver tillståndet i miljön, för ett samhälle som sett ur ett ekologiskt perspektiv bedöms ha

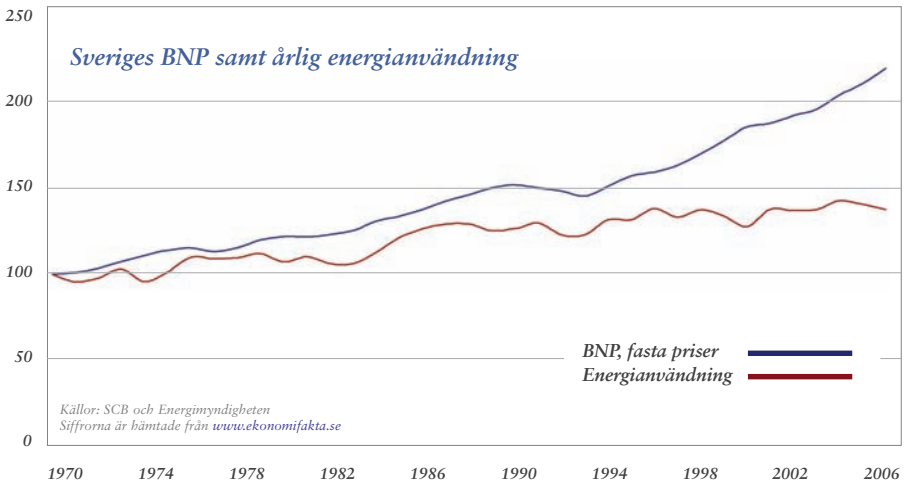
en hållbar utveckling, och de 16 målen ska uppnås inom en generation. För att göra målen mer användbara i samhället har de preciserats i ett antal delmål. Regeringen har utsett ett tjugotal myndigheter med särskilt sektorsansvar att bidra till miljömålsarbetet. Här kan det röra sig om aktiviteter i form av exempelvis information, uppföljning och analys. Miljömålsrådet avger årligen en rapport till regeringen om utvecklingen mot miljömålen. Vart fjärde år gör rådet en djupare utvärdering som underlag för beslut om korrigering av åtgärder och styrmedel. Miljömålsrådet består av sexton generaldirektörer vid sexton av landets myndigheter. Svenskt Näringsliv (Inger Strömdahl) finns representerat som expert i Miljömålsrådet.

Miljömålsrådet överlämnade 31 mars 2008 den andra fördjupade utvärderingen av arbetet med och mot miljö målen. Denna utvärdering utgör basen för en miljömålsproposition till riksdagen årsskiftet 2008/2009. Ett viktigt konstaterade i utvärderingen är att miljöarbetet i Sverige går framåt, men att det går för långsamt. Miljömålsrådets bedömning är att det är svårt eller direkt omöjligt att uppfylla nio av de sexton nationella miljö målen, bland annat målet om begränsad klimatpåverkan. Dagens ambitionsnivå för statens engagemang, cirka åtta miljarder kronor per år, räcker inte för att uppnå de av riksdagen beslutade miljö målen.

Rådets bedömning är att ytterligare åtgärder och styrmedel behövs och om de genomförs kommer statens engagemang att fram till år 2020 ytterligare kosta samhället tolv miljarder kronor per år.

Nationella miljö mål som berör transport- och energi arbetet samt kemikalieanvändningen har bedömts som omöjliga att nå

Miljö målen "Begränsad klimatpåverkan", "Frisk luft", "Bara naturlig för-

Energianvändningen har blivit alltmer effektiv. Mellan 1970 och 2006 ökade energianvändningen i Sverige med knappt 37 procent. Under samma period steg vår BNP med 117 procent.

urning”, ”Giftfri miljö”, ”Ingen övergödning” har bedömts som mycket svåra för att inte säga omöjliga att nå inom den utsatta tiden fram till år 2020. Förklaringar till detta anges vara flera bland annat den ekonomiska tillväxten med en allt större konsumtion, alltmer ökande energibehov och ökande transporter.

Hur bedöms företagens miljöarbete i relation till de nationella miljömålen?

Den grundläggande tanken är att miljömålen eller mer korrekt miljökvalitetsmålen ska ange kvaliteten i vår miljö. Detta är inte så lätt för alla miljömål som till exempel målet ”Giftfri miljö”. I preciseringen till detta mål nämns att halterna av ämnen som förekommer naturligt i miljön är nära bakgrundsnivåerna – detta är ett kvalitetsbegrepp. Vidare nämns också att förorenade områden är undersökta och vid behov åtgärdade – kan nog också gå som ett slags kvalitetsbegrepp. Men när man sedan ser till delmålen så fokuserar de starkt på kunskapsupbyggnad, information

om farliga ämnen i varor m m. Detta säger inte så mycket om kvaliteten i miljön. Önskvärt vore att mer fokusera på riskbedömningar av kemikalieanvändning på människors hälsa och miljö.

Föregående år 2007 fattades beslut inom EU om förordningen REACH = Registration, Evaluation and Authorisation of Chemicals. En grundläggande princip i denna förordning är att näringslivet, såväl producenter som användare av kemikalier, tar på sig ett stort ansvar för hanteringen och användningen av kemikalier. Producenterna av kemikalier ska anmäla och registrera sina produkter. Företagen kommer i och med denna skarpa EU-lagstiftning att ytterligare se över produktion och användning av kemikalier. REACH kommer leda till utökat utbyte av information i hela värdekedjan. Denna förstärkta kommunikation om kemikalier är jag helt övertygad om kommer att leda långt vad gäller riskminimering vid produktion och användning av kemikalier. Men har denna effekt över huvud taget kommit med i be-

dömningen av hur vi når miljö kvalitetsmålet ”Giftfri miljö”?

Faktorer i vår omvärld som påverkar de nationella miljömålen – vi är internationellt beroende

Hur samhällsstrukturen förändras och hur det internationella arbetet i form av t.ex. konventioner, direktiv och andra överenskommelser utvecklas är avgörande för möjligheterna att nå de nationella miljömålen. Hur enskilda länder i vår omvärld utformar sin miljöpolitik har stor betydelse. Vi är beroende av gemensamma internationella värderingar. Så till exempel härstammar positionen i Sverige av svavel- och kväveoxider till ca 80 procent från källor utanför landet gränser.

Ny teknik är oftast grön!

Det finns fortfarande en uppfattning om att tillväxt oftast genererar miljöförstöring och ökade sociala klyftor. Det är ett förelagt synsätt. Tillväxt är inte ett nollsummespel där förbättringar på ett område måste ske på bekostnad av försämringar på ett annat. Ekonomisk tillväxt kan idag ske parallellt med minskad miljöpåverkan. Detta är också en utveckling som är nödvändig. En stor del av jordens befolkning saknar tillgång till rent vatten, elektricitet och en god bostad. Över en miljard människor kommer att flytta in till städerna under det närmaste decenniet. Enorma ansträngningar behöver göras för att skapa stadsmiljöer som är hållbara, med goda bostäder, transporter och energiförsörjning.

Tillväxten behövs också i vår del av världen. Dels för att tillgodose ständigt ökade sociala behov i form av sjukvård, omsorg och undervisning. Dels för att möjliggöra nya investeringar som ger ökad effektivitet i både energi- och resurshushållning. Genom investeringar skapas de slutna fabrikerna, framtida

helt rena fordon och ett hållbart jordbruk. I stort sett all ny teknik är grön och för Svenskt Näringsliv är ekonomisk tillväxt en viktig förutsättning för bättre miljö.

Anta miljöutmaningen och öka Sveriges konkurrenskraft

Miljöfrågorna står högt upp på företagens dagordningar. Företagen prioriterar sitt miljö- klimat- och energiarbete. Klimatproblemet är något som näringslivet tar på största allvar. Det finns goda skäl att begränsa ökningen av koldioxidhalten i atmosfären.

På senare tid har det hänt saker som ger anledning till optimism. Olika undersökningar visar att vi på global nivå med rimliga medel kan begränsa utsläppen av växthusgaser om vi genomför kostnadseffektiva åtgärder. FN:s klimatpanel (IPCC) skriver i sin senaste rapport att det behövs ett pris på koldioxid på 20-50 dollar per ton för att nå de mål som satts upp. Det är ett pris som understiger det som redan införts i Sverige på vissa verksamheter.

Vi ser också ett kraftigt ökat intresse från näringslivet kring klimatrelaterade investeringar och de stora affärsmöjligheter som öppnar sig i klimatfrågans spår. Mycket av detta drivs av antaganden om att världens regeringar ska sätta ett pris på koldioxid samt förväntan på ett fortsatt högt oljepris. Men också av de innovationer som utvecklas. För Sveriges del kan detta leda till nya jobb och nya möjligheter.

Det viktigaste, åtminstone på lite sikt, är dock de innovationer som behöver utvecklas för att få fram ny ren energi. Den bistra verkligheten är nämligen den att inte ens med världens mest hårdföra klimatpolitik kommer Sverige kunna förändra den globala klimatsituationen. Däremot kan vi spela en betydande roll om vi förmår utveckla kostnadseffektiv

Visa att ditt företag bryr sig om vår gemensamma miljö.

Låt certifiera ditt företag mot ISO 14001 hos A3CERT.

Vi certifierar kvalitets-, miljö- och arbetsmiljöledningssystem.

A3CERT

AAA Certification AB
Box 4027, 443 11 Gråbo
Telefon 0302-455 80
Fax 0302-466 90

www.a3cert.com

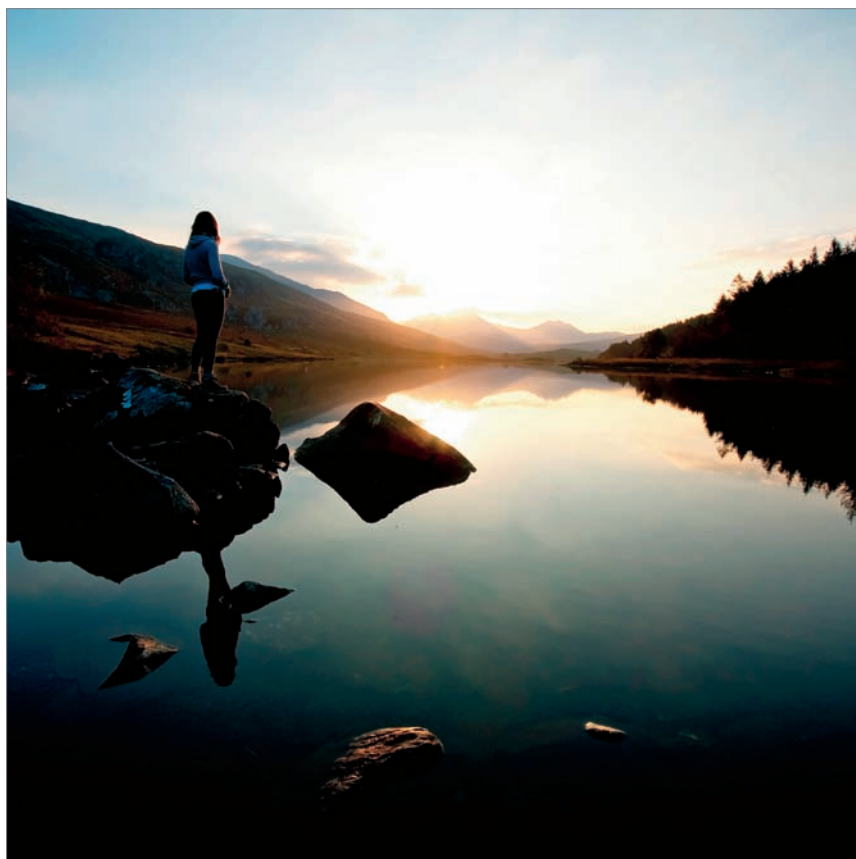

Bild: Svenskt Näringsliv

Det är hos företagen lösningarna finns på många miljöutmaningar. Så håll utkik efter nya produkter och lösningar. Om du är en kunnig konsument kan du också mer aktivt bidra till en bättre miljö.

klimat- och energiteknik som kan tillämpas även i andra länder. Då skapar vi samtidigt förutsättningar för export av svenska lösningar och tar tillvara de kommersiella möjligheterna.

Viktigt att regeringens miljömålsproposition blir balanserad

I den första vågens miljödebatt för flera decennier sedan var företagen ofta avståndstagande. Men idag är flertalet företag aktiva då de bedriver ett avancerat arbete inom miljö och hållbar tillväxt, agerar på tidiga signaler från marknad och opinion samt tar till sig ny kunskap

från forskarvärlden. Generellt ligger svenska företag långt framme.

För näringslivet är det internationella perspektivet av stor betydelse. Med hänsyn till företagets konkurrenssatthet är det av vikt att samma regler gäller över större geografiska områden som EU, men helst ännu större. Handel med produkter och tjänster känner i dagens globaliserade värld inte av landsgränser. De stora miljöfrågorna idag är av internationell karaktär det vill säga utsläpp till t.ex. luft och vatten kan ge effekter utanför landsgränser och effekter av användning av produkter och tjänster sker

där dessa fyller sin funktion och används. Ett litet land kan inte bli bäst på allt, men vi kan bli världsledande på några områden om vi kraftsamlar på dessa där vi har de bästa förutsättningar. Då blir vi också ett verkligt föredöme. Företag är bra på att se möjligheter. De är också bra på att lösa problem. Det är därför företagen har en nyckelroll i arbetet för en bra miljö och hållbar tillväxt. Låt oss se möjligheterna. Låt oss lösa problemen! Ny teknik är grön och en förutsättning för bättre miljö.

Och vill politikerna att företagen ska känna sig delaktiga i det nationella miljömålsarbetet måste fler näringslivsrelaterade aspekter lyftas fram i arbetet.

Referenser

» Näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål, erfarenheter och synpunkter från branscher och företag inför den fördjupade miljömålsutvärderingen. September 2007. Torbjörn Brorsson, professor IIIIEE, Lunds universitet och Inger Strömdahl, Svenskt Näringsliv.

» Miljönytta – produkter och tjänster som bidrar till en bättre miljö. Februari 2008. Torbjörn Brorsson, professor IIIIEE, Lunds universitet, Annika Olofsdotter, journalist, Inger Strömdahl och Birgitta Resvik vid Svenskt Näringsliv.

Rapporterna finns att ta del av på:
www.svensktnaringsliv.se

Fakta Svenskt Näringsliv

Svenskt Näringsliv är företagens företrädare i Sverige. Vårt långsiktiga mål är att Sverige skall återta en tätposition i den internationella välståndsligan.

Svenskt Näringsliv företräder drygt 54 000 små, medelstora och stora företag. Dessa är organiserade i 50 bransch- och arbetsgivarförbund. Förbunden utgör föreningen Svenskt Näringslivs medlemmar.

Vår verksamhet täcker ett brett fält och vänder sig till olika målgrupper. Vi arbetar med opinionsbildning och kunskapsspridning, utvecklar nya idéer och tar fram konkreta förslag för att skapa ett bättre klimat för företagsamheten. Ett bättre företagsklimat ger fler företag, fler växande företag och fler jobb

Svenskt Näringsliv
114 82 Stockholm
Besöksadress: Storgatan 19
Tel: 08-553 430 00
Hemsida: www.svensktnaringsliv.se

Kvalitet

- » *ISO 9000-serien*
- » *ISO 13485:2003*
- » *ISO 3834-2:2005*

ISO 9000-serien

- För hållbar och lönsam organisationsutveckling

Av Peter Hartzell, Projektledare, SIS TK 304 Kvalitetsledning

ISO 9000-standarderna är en samling av internationella standarder och vägledningar för kvalitetsledning. Kravstandarden (ISO 9001) har i hög utsträckning använts för tredjepartscertifiering. Detta har medfört att det finns cirka 900 000 ISO 9001:2000 certifikat, varav cirka 5 000 i Sverige. Och många fler organisationer arbetar just nu med införandet av kvalitetsledningssystem enligt ISO 9001. Standarderna i ISO 9000-serien består av följande delar:

- ISO 9000 – Ledningssystem för kvalitet – Principer och terminologi.
- ISO 9001 – Ledningssystem för kvalitet – Krav.
- ISO 9004 – Ledningssystem för kvalitet – Vägledning till verksamhetsförbättring.
- ISO 19011 – Vägledning för revision av ledningssystem för kvalitet och/eller miljö.

ISO:s regler föreskriver att alla standarder ska ses över med minst ett 5-årigt intervall för att avgöra om en standard ska kvarstå i oförändrat skick eller om den ska revideras alternativt dras in. Ny utgåva av ISO 9000-standarderna publicerades i november 2005. Ny utgåva av ISO 9001 ska publiceras under senare delen av år 2008 och ny utgåva av ISO 9004 ska publiceras år 2009. I följande text hänvisas till den gällande standarden enligt revideringen år 2000.

De viktigaste nyheterna i ISO 9000-serien

De huvudsakliga nyheterna i de reviderade ISO 9000-standarderna från år 2000 är det fokus som gjorts på högsta ledningens engagemang, vikten som lagts vid processmodellen, ständig förbättring och ökande nytta för kunder såväl som för övriga intressenter. ISO 9000-serien är baserad på åtta principer för kvalitetsledning som förmedlar framgångsrik ledningspraxis. De åtta principerna är:

- Kundfokus
- Ledarskap
- Medarbetarnas engagemang
- Processinriktning
- Systemangreppssätt för ledning
- Ständig förbättring
- Faktabaserade beslut
- Ömsesidigt fördelaktiga leverantörsrelationer.

Principerna förklaras närmare nedan.

ISO 9001 täcker alla aktiviteter i en organisation. Nu har ständig förbättring introducerats som ett koncept i syfte att förstärka effektiviteten i organisationen och öka konkurrensfördelarna och möjliggöra för organisationen att på ett bättre sätt reagera och svara på kundernas krav.

Förändrad struktur

Revideringen av ISO:s systemstandarder för kvalitetsledning innebär en radikal

förändring av strukturen i både ISO 9001 och ISO 9004. Detta har genomförts samtidigt som de nya standarderna bevarar den andemening som fanns i kraven i 1994 års utgåva av ISO 9001. De 20 kravelementen som fanns i ISO 9001:1994 samt vägledningen i ISO 9004-1 är nu omformulerade till fem huvudkapitel:

- Kvalitetsledningssystem
- Ledningens ansvar
- Hantering av resurser
- Produktframtagning
- Mätning, analys och förbättring.

I de inledande kapitlen finns viktig information av mer allmän karaktär.

Processinriktning

De nya standarderna står för processinriktning till skillnad från de gamla som var mer inriktade på rutiner.

Högsta ledningen

Högsta ledningens roll har satts i fokus och blivit tydligare. Högsta ledningen måste vara engagerad i alla faser av kvalitetsarbetet: utvecklingen, införandet, förbättrandet och granskningen. Verksamheten ska utövas med hänsyn till kundkrav och författningskrav. Dessutom ska mätbara mål ställas upp för relevanta funktioner och nivåer.

Ständig förbättring

Ett utökat krav rörande ständig förbättring har införts i ISO 9001. Detta krav beskriver en komplett cykel för att förbättra kvalitetsledningssystemets verkan och effektivitet.

Tillämpning

Principen om undantag från krav har införts i ISO 9001:2000 för att möjliggöra för alla sorters företag och organisationer att tillämpa standarden.

Kundtillfredsställelse

En av fokuseringarna i ISO 9001 är kravet på organisationen att mäta/övervaka graden av kundtillfredsställelse i syfte att utvärdera kvalitetsledningssystemets effektivitet och verkan.

Hantering av resurser

Stor vikt läggs vid högsta ledningens ansvar att tillhandahålla de nödvändiga resurserna. I kapitlet återfinns krav på att utvärdera nyttan av utbildning och andra aktiviteter. Andra nödvändiga resurser kan t.ex. vara relevant intern och extern information, infrastruktur och verksamhetsmiljö.

Terminologi

De reviderade standarderna har vissa förändringar i terminologin. De viktigaste förändringarna är att termen "organisation" används i stället för "leverantör" och att termen "leverantör" används istället för "underleverantör". Dessa terminologiförändringar är ett svar på behovet av tydlighet och en anpassning till den normala användningen och betydelsen av orden.

Dokumentation

Kraven på antalet dokumenterade rutiner har sänkts i ISO 9001:2000. Tyngdpunkten ligger istället på att organisationen ska kunna visa, på något sätt, sin verkningsfulla verksamhet.

Beskrivning av standarderna ISO 9001 och 9004

Ledningssystem för kvalitet

– Principer och terminologi SS-EN ISO 9000

Den första utgåvan av standarden fastställdes i december 2000 och ersatte då SS ISO 8402, utgåva 1, SS-EN ISO 8402, utgåva 1 och SS-EN ISO 9000-1, utgåva 1. Den nu gällande andra utgåvan fastställdes i oktober 2005 och beskriver

Ett kraftfullt ledningssystem baserat på ISO 9000-serien

principerna för ledningssystem för kvalitet och definierar de termer som används i SS-EN ISO 9001 och SS-EN ISO 9004. Den innehåller också begreppsdiagram som ger en grafisk bild över sambanden mellan termer som har anknytning till kvalitetsledningssystem.

Ledningssystem för kvalitet – Krav SS-EN ISO 9001

Standarden har ersatt, förutom SS-EN ISO 9001, utgåva 1, även SS-EN ISO 9002 och SS-EN ISO 9003. ISO 9001 är samordnad med ISO 14001 för att förbättra samstämmigheten mellan de båda standarderna och därmed underlätta för organisationer som vill tillämpa ett integrerat verksamhetssystem.

Ledningssystem för kvalitet – Vägledning till verksamhetsförbättring SS-EN ISO 9004

Standarden ersätter SS-EN ISO 9004-1, utgåva 1. I och med utgivandet av denna standard upphävs även SS-EN ISO 9004-2, utgåva 1. Dessutom kommer flera av

de befintliga standarderna inom ISO 9000-serien att granskas och dras in eller ges ut på nytt som tekniska rapporter, eftersom många av villkoren i dem har inlemmats i ISO 9004. Standarden baseras på samma principer för kvalitetsledning som ISO 9001, men ger vägledning inom ett vidare spektrum av mål för ett kvalitetsledningssystem än vad ISO 9001 gör. Dess fokus är förbättring av en organisations processer för att höja organisationens totala förmåga och effektivitet. ISO 9004 är inte avsedd som vägledning för att uppnå överensstämmelse med ISO 9001 och är inte heller avsedd för certifierings- eller kontraktsändamål. Standarden kan användas för att utvärdera mognaden hos ett kvalitetsledningssystem.

Anmärkning: ISO 9001 och ISO 9004 har utvecklats för att vara två samhörande standarder för kvalitetsledningssystem. De är alltså avsedda att användas tillsammans, men kan också användas oberoende av varandra. Även om de

båda standarderna fått olika omfattning så är uppbyggnaden likartad för att underlätta deras användning.

Vägledning för revision av ledningssystem för kvalitet och/eller miljö SS-EN ISO 19011

Standarden riktar sig främst till organisationer som redan har implementerat miljö- och/eller kvalitetsledningssystem och som därmed har behov av att genomföra interna revisioner. Även företag som utför externa revisioner av ledningssystem, har behov av standarden. ISO 19011 har ersatt följande standarder:

- SS-EN ISO 14010
- SS-EN ISO 14011
- SS-EN ISO 14012
- SS-ISO 10011-1
- SS-ISO 10011-2
- SS-ISO 10011-3

Många användare av ISO 14000 och ISO 9000 väljer att integrera båda ledningssystemen i sin verksamhet. Därför ökar nu också behovet av vägledning för hur interna och externa revisioner av de båda ledningssystemen ska genomföras. SS-EN ISO 19011 hjälper dig med detta. Standarden är mer än endast en kombination av ersatta standarder, den innehåller även en hel del förbättringar:

- Tydligare definitioner av de olika begreppen i revisionen av ledningssystem.
- Ingående beskrivningar av revisionsprocessens olika delar.
- Viktiga aspekter på administrering av revisionsprogram med tydliga kopplingar till utvärdering av revisorskompetens.
- Kompetensfrågorna belyses tydligt vad gäller revisorernas kvalifikationer.

Dessutom innehåller standarden praktiska råd i form av vägledande hjälprutor som kan vara till stöd, särskilt för små och medelstora företag.

De åtta

principerna för kvalitetsledning

De åtta kvalitetsledningsprinciperna utgör stöttepelare i ISO 9000-standarderna. Det finns olika sätt att närma sig de åtta principerna och det är organisationens specifika verksamhet och förutsättningar som styr på vilket sätt principerna kan användas i de enskilda fallen. De åtta ledningsprinciperna är:

- Kundfokus
- Ledarskap
- Medarbetarnas engagemang
- Processinriktning
- Systemangreppssätt för ledning
- Ständig förbättring
- Faktabaserade beslut
- Ömsesidigt fördelaktiga relationer till leverantörerna.

Princip 1 - Kundfokus

Alla organisationer är beroende av sina kunder och bör därför förstå nuvarande och framtida kundbehov, bör uppfylla kundkrav och sträva efter att överträffa kundens förväntningar. Huvudsakliga fördelar:

- Ökande vinster och marknadsandelar genom en snabb och flexibel respons på marknads olika möjligheter.
- Ökad kundlojalitet som leder till högre återköpsgrad.

Användandet av principen leder till:

- Förståelse för kundens behov och förväntningar.
- Övergripande och detaljerade mål som överensstämmer med kundernas behov och förväntningar.
- Kundernas behov och förväntningar kommuniceras i hela den egna organisationen.

Målinriktad fokusering med ISO 9000-serien

- Mätning av kundnytta och åtgärder beroende på resultatet.
- Hantering av kundrelationer.
- En välvägd hantering av kunder och övriga intressenter.

Princip 2 - Ledarskap

Ledare åstadkommer enhetlighet när det gäller organisationens syfte, inriktning och interna miljö. De skapar den miljö vari personalen kan engageras fullt ut för att uppnå organisationens mål. Huvudsakliga fördelar:

- Personalen förstår och motiveras att sträva efter att uppfylla organisationens övergripande och detaljerade mål.
- Aktiviteter utvärderas, korrigeras och implementeras på ett likartat sätt.
- Chefer och ledare föregår med gott exempel och möjliggör därmed ständig förbättring.

Användandet av principen leder till:

- Tar hänsyn till alla intressenter: kunder, ägare, anställda, leverantörer samt samhällsintressen på alla nivåer.
- Ställer upp utmanande mål.
- Skapar och underhåller gemensamma värden och etisk grundsyn på alla nivåer i organisationen.
- Etablerar förtroende och eliminerar oro.
- Sörjer för att alla medarbetare har tillräckliga resurser, utbildning och frihetsgrad så att de kan agera med ansvar inom sina befogenheter.
- Inspirerar, uppmuntrar och erkänner medarbetares bidrag och idéer.

Princip 3 - Medarbetarnas engagemang

Medarbetare på alla nivåer utgör organisationens främsta tillgång och deras fulla engagemang medför att deras för-

måga kan användas för organisationens bästa. Huvudsakliga fördelar:

- Motiverad och engagerad personal.
- Personalen ansvarar för sina handlingar.
- Personalen vill delta och bidra till ständig förbättring.

Användandet av principen leder till:

- Skapar förståelse för att det egna bidraget till organisationen är viktigt.
- Identifierar begränsningar för effektivitet.
- Acceptans för att vara problemägare och ansvarig för problemlösning.
- Utvärderar egen effektivitet mot personligt satta målformuleringar.
- Söker aktivt möjligheter att utöka den egna kompetensen, kunskapen och erfarenheten.
- Att fritt dela med sig av kunskap och erfarenhet.

Princip 4 - Processinriktning

Ett önskat resultat uppnås mer effektivt när sammanhängande resurser och aktiviteter hanteras som en process. Huvudsakliga fördelar:

- Sänkta kostnader och kortare genomloppstider genom effektivt resursutnyttjande.
- Förbättrade, jämnare och förutsägbara resultat.
- Fokusering på och prioritering av förbättringsmöjligheter.

Användandet av principen leder till:

- Strukturerade metoder för att definiera vilka nyckelaktiviteter som är nödvändiga för att uppnå eftersträvat resultat.

- Klara regler och anvisningar för ansvar och befogenheter rörande nyckelaktiviteter.

- Förståelse för, och utvärdering av prestanda hos nyckelaktiviteterna.

- Identifikation av gränssytor mellan olika nyckelaktiviteter och andra funktioner inom organisationen.

- Ledningens fokusering på faktorer som resurser, metoder och material val som kan förbättra organisationens nyckelaktiviteter.

- Utvärdering av risk, konsekvens och påverkan på kunder, leverantörer och andra intressenter.

Princip 5 - Angreppssätt för ledningen

Att fastlägga, förstå och hantera ett system av sammanhängande processer för ett givet mål bidrar till att organisationen blir verkningsfull och effektiv. Huvudsakliga fördelar:

- Tillämpning av den processinriktning som bäst bidrar till att uppfylla det önskade resultatet.

- Fokusering på de viktigaste processerna.

- Förtroende hos intressenterna för att organisationen är effektiv.

Användandet av principen leder till:

- Att organisationen skapar och strukturerar det system som uppfyller målen mest effektivt.

- Förståelse för det ömsesidiga beroendet mellan de olika processerna inom organisationen.

- Att organisationen identifierar och definierar hur specifika aktiviteter inom systemet ska verka.

- Ständig förbättring av systemet genom mätning, analys och utvärdering.

Princip 6 - Ständig förbättring

Ett varaktigt mål för organisationen är ständig förbättring. Huvudsakliga fördelar:

- Ökande konkurrensfördelar genom förbättrad organisatorisk kompetens.
- Snabb och flexibel respons på förändringar.

Användandet av principen leder till:

- Ett system för ständig förbättring som är gemensamt för hela organisationen.
- Relevanta metoder och verktyg för ständig förbättring till de anställda.
- Ständig förbättring av produkter, processer och system till ett mål för varje individ inom organisationen.
- Mål för att vägleda samt mätvärden för att utvärdera ständig förbättring.
- Uppmärksamhet och öppenhet för förbättringar.

Princip 7 - Faktabaserade beslut

Verkningsfulla beslut baseras på den logiska eller intuitiva analysen av data och annan information. Huvudsakliga fördelar:

- Välgrundade beslut.
- Möjlighet att visa effektiviteten i historiska beslut genom referens till fakta.
- Möjlighet att se över, utvärdera och ändra bedömningar och beslut.

Användandet av principen leder till:

- Att data och annan information är tillräckligt exakt och pålitlig.
- Att ha data och annan information tillgänglig för dem som behöver den.
- Beslut och genomförande baseras på faktaanalys balanserad med erfarenhet och intuition.

Princip 8 - Ömsesidigt**fördelaktiga relationer till leverantörer**

Förmågan hos organisationen och dess leverantörer att skapa värde ökar genom ömsesidigt fördelaktiga relationer. Huvudsakliga fördelar:

- Ökad möjlighet att skapa värde för båda parter.
- Ökad flexibilitet och hastighet vad gäller att möta marknadens förändringar genom gemensamt överenskomna handlingsprogram.
- Optimering av kostnader och resurser.

Användandet av principen leder till:

- Identifikation och urval av nyckelleverantörer.
- Relationer som balanserar kortsiktiga vinster mot långsiktiga överväganden.
- Utbyte av kunskaper och resurser med nyckelleverantörer.
- Öppen och uppriktlig kommunikation.
- Införande av gemensamma förbättringsaktiviteter
- Inspirera, uppmuntra och erkänna förbättringar och andra prestationer.

Testa dig själv och er ledningsgrupp – verktyg för GAP-analys

ISO 9000:2000 presenterar åtta ledningsprinciper som utgör basen för ett bra kvalitetsledningssystem. Dessa principer utgör värdegrunden i alla olika modeller för verksamhetsutveckling, enligt ISO 9001, TQM eller olika branschmodeller. Med dessa åtta principer som ledstjärna kan alla typer av organisationer åstadkomma resultat. Organisationer kan göra mer för att fullt ut nyttja potentialen som finns i tillämpningen av de åtta principerna för kvalitetsledning.

Testa själv hur ni i er organisation prioriterar och arbetar med ledningsprinciperna. Genom SIS enkla GAP-analys sva-

rar ni på frågor om vad ni tycker är viktigt och hur långt ni har kommit i arbetet inom varje område. Sammanställningen i form av ett spindeldiagram och de gap som redovisas ger ett bra beslutsunderlag för vilka frågor ni bör prioritera. Kontakta SIS för mer information.

Använda standarderna i ISO 9000-serien

De fem huvudavsnitten i ISO 9001 definierar tillsammans vad organisationen kontinuerligt måste göra för att kunna tillhandahålla produkter som både uppfyller krav från kunden och tillämpliga krav i lagar, förordningar och myndigheters föreskrifter. Dessutom ska organisationen sträva efter en ökad kundtillfredsställelse genom att ständigt förbättra ledningssystemet för kvalitet.

Använd ISO 9004 för att ytterligare öka nyttan av införandet av ISO 9001. ISO 9004 fokuserar på samtliga intressenter som direkt eller indirekt påverkas av er verksamhet. Intressenterna omfattar förutom kunder och slutanvändare även medarbetare, ägare, leverantörer och samarbetspartner, samhället och den allmänhet som påverkas av organisationen eller dess produkter.

ISO 9001 och ISO 9004 är likartade i struktur och terminologi för att underlätta för användaren att nyttja båda parallellt. Båda standarderna tillämpar ett processsynsätt. En process består av en eller flera aktiviteter som är länkade till varandra och kräver vissa resurser och måste styras så att det planerade utfallet uppstår. Resultatet av en process kan direkt utgöra insatsen i nästa process och slutprodukten är ofta resultatet av en grupp sinsemellan samverkande processer. De åtta principerna för kvalitetsledning som återfinns i ISO 9000 och i ISO 9004 utgör en bas för de verksamhetsförbättringar som är beskrivna i ISO 9004.

Vad är ledningssystem för kvalitet?

Ett ledningssystem för kvalitet är ett verksamhetssystem där alla aktiviteter i en organisation påverkar kvaliteten på produkterna (varor och tjänster). Att ha ett ledningssystem för kvalitet innebär att man har en uppbyggd struktur från ledningen och nedåt för hur man arbetar med kvalitetsfrågor. Vidare har man fasta rutiner för verksamheten som dokumenteras i en kvalitetsmanual. Att systemet fungerar över tiden säkerställs genom internrevision. Företag som väljer att följa en standard för sitt kvalitetsledningssystem kan anlita ett ackrediterat certifieringsorgan för de återkommande externa revisionerna av systemet.

Ledningssystem för kvalitet hjälper organisationer att öka kundtillfredsställelsen

Kunder kräver produkter med egenskaper som uppfyller deras behov och förväntningar. När man arbetar med ett kvalitetsledningssystem ska dessa behov och förväntningar uttryckas i produktspecifikationer och benämnas Sammantaget krav från kunder. Kundernas krav kan antingen specificeras av kunden i kontrakt eller fastställas av organisationen själv. I båda fallen avgör kunden till slut om produkten kan godtas. Till följd av förändringar hos kundens behov och förväntningar, av ökande konkurrens och av tekniska framsteg drivs organisationen att ständigt förbättra sina produkter och processer.

Angreppssättet med kvalitetsledningssystem uppmuntrar organisationer att analysera kundkrav, fastlägga de processer som bidrar till att åstadkomma en produkt som är godtagbar för kunden och att styra dessa processer. Ett ledningssystem för kvalitet kan ge grunden för ständig förbättring för att öka tillfredsställelsen hos kunder och andra intressenter.

Att införa ledningssystem för kvalitet

Här ges en överblick över standarderna och hur de tillsammans utgör en bas för ständig förbättring och ledarskap (business excellence). Sedan följer en beskrivning av hur man skiljer de olika dokumenten åt och hur de bör användas för att organisationen ska få mesta möjliga nytta av dem.

Överblick över standarderna

ISO 9000-serien består av fyra dokument. Störst värde fås genom att använda hela standardserien tillsammans. Ta utgångspunkt från principer och terminologi i ISO 9000 och gå vidare och tillämpa kraven i ISO 9001 för att nå en första nivå av kvalitet i verksamheten.

De olika lösningar som beskrivs i ISO 9004 kan därefter användas för att göra kvalitetsledningssystemet till ett redskap för att organisationen effektivt ska nå sina affärsmässiga mål. För att sedan utvärdera och genomföra revisioner av kraven i ISO 9001 används ISO 19011 som vägledning.

ISO 9001 och ISO 9004 har byggts upp som ett samhörande par. Genom att använda standarderna på detta sätt underlättas också en samordning med andra ledningssystem (t.ex. ledningssystem för miljö) och med branschspecifika lösningar (t.ex. ISO/TS 16949 inom fordonsindustrin). Det blir också smidigare att uppnå kriterier för lokala, regionala eller nationella utmärkelseprogram (i Sverige Utmärkelsen Svensk Kvalitet, USK).

**Att införa kvalitetsledningssystem
steg för steg****Steg 1: Identifiera och definiera
de mål organisationen vill uppnå**
Typiska mål kan vara:

- Bli mer effektiv och lönsam.

- Producera endast varor och tjänster som ständigt uppfyller kundens krav.
- Uppnå nöjda kunder.
- Öka marknadsandel.
- Bibehåll marknadsandel.
- Förbättra internkommunikation och stämning i organisationen.
- Minska kostnader och skulder.
- Öka tilliten till produktionssystemet.

**Steg 2: Identifiera och definiera
vilka förväntningar omvärlden har**

För att lära känna omvärldens förväntningar måste man först ta reda på vilka som är organisationens intressenter. Därefter kan man identifiera och förstå deras förväntningar. Nedan visas exempel på en definition av intressenterna och deras förväntningar. Våra intressenter är:

- Kunder och slutanvändare
- Anställda
- Leverantörer
- Aktieägare
- Samhället.

... som har följande förväntningar:

- Hög och jämn kvalitet på produkterna.
- Pålitlighet och regelbundenhet i leveranser.
- God kommunikation och ett öppet förhållningssätt.
- Förutsägbara processer.
- Ansvarstagande för miljöpåverkan och sociala frågor.

**Steg 3: Skaffa
information om ISO 9000-serien**

Handboken "ISO 9001 för små och medelstora företag" (SIS) ger överblick över ISO 9001 och god vägledning och hjälp när en organisation vill införa ett kvalitetsledningssystem som uppfyller kraven i ISO 9001:2000.

I tidskriften Perspektiv (SIS) kan man läsa om fallstudier hos företag som har infört kvalitetsledningssystem. Där finns också nyheter om utvecklingsarbetet med kvalitets- och miljöledningsstandarderna. För mer detaljerad information kan du studera standarderna ISO 9000, ISO 9001, ISO 9004 och ISO 19011.

Steg 4: Komplettera existerande ledningssystem med kraven i ISO 9001:2000

Besluta om ni ska certifiera ert ledningssystem för kvalitet eller om ni istället ska söka Utmärkelsen Svensk Kvalitet (USK).

- Använd ISO 9001 om ni vill överväga certifiering.
- Använd ISO 9001 och ISO 9004 tillsammans med kriterierna i USK om ni vill överväga att söka USK.

Steg 5: Inhämta vägledning för specifika områden inom ledningssystemet för kvalitet

De specifika vägledningarna är:

- Projektledning - ISO 10006.
- Konfigurationsledning - ISO 10007.
- Mätutrustning - ISO 10012.
- Kvalitetsdokumentation - ISO 10013.
- Ekonomiska effekter av kvalitetsledning - ISO 10014.
- Utbildning - ISO 10015.
- Fordonsindustrin - ISO/TS 16949.
- Revision - ISO 19011.

Steg 6: Bestäm nuläget och genomför en gapanalys så att skillnaden mellan ert ledningssystem och kraven i ISO 9001 klarläggs

En gapanalys kan antingen göras genom en egenbedömning (enligt bilagan i ISO 9004:2000) eller genom en bedömning av extern part.

Steg 7: Bestäm vilka processer som är nödvändiga för att kunna tillhandahålla produkter till era kunder

Gå igenom kraven i ISO 9001:2000 avsnitt 7, Produktframtagning för att utvärdera hur dessa krav är tillämpliga. Beakta särskilt:

- Kundanknutna processer.
- Konstruktion och utveckling.
- Inköp.
- Produktion av varor och utförande av tjänster.
- Behandling av övervaknings- och mätutrustning.

Steg 8: Utarbeta en plan för hur gapen som identifierades i steg 6 ska överbryggas och för att utveckla de processer som definierades i steg 7

Identifiera nödvändiga aktiviteter för att överbrygga gapen avsätt resurser för att genomföra dessa aktiviteter, definiera ansvar för genomförandet och bestäm en tidsplan för att genomföra aktiviteterna. ISO 9001:2000, paragr. 4.1 och 7.1, ger information som du bör ta hänsyn till när planen upprättas.

Steg 9: Genomför planen

Gå vidare och genomför de identifierade aktiviteterna enligt planen och stäm av framåtskridandet mot tidsplanen.

Steg 10: Genomför periodiska internrevisioner

Använd ISO 19011 för riktlinjer avseende revision, revisorers kompetens och hur revisionsverksamheten leds.

Steg 11: Avgör om din organisation behöver ett certifikat

Man kan behöva eller vilja visa överensstämmelse (certifiering) av olika skäl, t.ex.:

- Kontraktsskäl.

Ett framgångsrikt helhetstänkande med hjälp av ISO 9000-serien

- Marknadsskäl eller kundönskemål.
- Författningskrav.
- Riskminimering.
- För att sätta upp klara mål för kvalitetsutvecklingen, skapa motivation.

Om svaret är **JA** gå till steg 12. Om svaret är **NEJ** gå vidare till steg 13.

Steg 12: Genomför tredjepartsrevision

Anlita ett ackrediterat certifieringsföretag för att genomföra revision och utfärda certifikat på överensstämmelse med kraven i ISO 9001:2000.

Steg 13: Fortsätt förbättra verksamheten

Se över och granska verkan av och lämpligheten av ert ledningssystem för kvalitet. ISO 9004:2000 beskriver metoder för verksamhetsförbättring.

Dra nytta av organisationens ledningssystem för kvalitet

När en organisation inför ett ledningssystem för kvalitet ska man låta systemet bli mer än bara en strävan efter ett certifikat. Det är ju faktiskt själva systemförbättringen som är det intressanta. Istället för att låta resultatet bli en dammig pärm i en bokhylla ska man låta kvalitetsstandarden genomsyra hela verksamheten och hela sättet att tänka. De flesta nya användare får tydliga och mätbara positiva effekter redan i ett tidigt skede av införandet av standardens krav i verksamheten. De är en logisk följd av organisatoriska förbättringar och förbättringar i den interna kommunikationen.

Vidmakthålla och ständigt förbättra ledningssystem för kvalitet

Förbättringarna kan och bör stärkas genom effektiv intern revision och ledningens genomgång av systemets verkan. Liksom alla andra system måste det förbättras, annars blir det mindre verkningfullt. Det kommer inte att stanna på samma nivå särskilt länge.

När din organisation väl har tagit till sig ISO 9001 bör ni sträva efter att tillfredsställa kunderna och att ständigt förbättra ledningssystemet för kvalitet. Ständig förbättring innebär en kontinuerlig ökning av effektiviteten i arbetet med att uppfylla kvalitetspolicyn och att nå kvalitetsmålen. ISO 9001 ställer krav på att organisationen planerar och styr de processer som är nödvändiga för den ständiga förbättringen av kvalitetsledningssystemet. ISO 9004 ger information som kan vara till stor hjälp för dem som vill överträffa kraven i ISO 9001 i syfte att förbättra och utveckla effektivitet och verkan i det dagliga arbetet. Skaffa gärna data från olika källor, såväl interna som externa, för att utvärdera lämpligheten i kvalitetsmålen. Informationen kan även användas till förbättring av processernas prestanda.

Vissa organisationer utvidgar sina ledningssystem till att omfatta mer än ISO 9001, t.ex. ISO 14001 Miljöledningssystem. Strukturen i de båda ledningssystemen är numera likartad för att underlätta en sådan integration.

Ledningssystem för kvalitet – Principer och terminologi (ISO 9000:2005)

Denna standard beskriver principer för ledningssystem för kvalitet, vilket utgör ämnet för ISO 9000-serien, och definierar tillhörande termer. Denna standard är tillämpbar för:

- Organisationer som vill uppnå fördelar genom att införa ett ledningssystem för kvalitet.

- Organisationer som vill kunna ha tilltro till att leverantörerna uppfyller deras krav på produkt.

- Användare av produkter.

- De som är beroende av en ömsesidig förståelse av den terminologi som används inom kvalitetsledning (t.ex. leverantörer, kunder, föreskrivande myndigheter).

- De inom eller utanför organisationen som bedömer kvalitetsledningssystemet eller reviderar det för att undersöka om krav enligt ISO 9001 uppfylls (t.ex. revisorer, föreskrivande myndigheter, certifieringsorganisationer).

- De inom eller utanför organisationen som ger råd eller utbildning om det ledningssystem för kvalitet som är lämpligt för organisationen ifråga.

- De som utvecklar närbesläktade standarder.

Ledningssystem för kvalitet - Krav (ISO 9001:2000)

ISO 9000-serien beskriver hur man bygger upp ett ledningssystem för kvalitet. ISO 9001 anger krav på ett ledningssystem för kvalitet i de fall en organisation:

- Behöver visa sin förmåga att ständigt tillhandahålla produkter som uppfyller kundkrav och tillämpliga författningskrav och...

- Avser att öka kundtillfredsställelsen genom att systemet tillämpas på ett verkningfullt sätt. Detta innefattar att organisationen tillämpar processer för att ständigt förbättra systemet och att den säkerställer att krav från kunder och tillämpliga författningskrav uppfylls.

Anmärkning: I denna standard används termen ”produkt” endast på sådan produkt som är avsedd för eller efterfrågad av en kund.

Ledningssystem för kvalitet - Vägledning till verksamhetsförbättring (ISO 9004:2000)

ISO 9000-serien beskriver hur du bygger upp ett ledningssystem för kvalitet. ISO 9004 ger vägledning utöver kraven i ISO 9001. Avsikten är att beakta både verkan och effektiviteten hos ett kvalitetsledningssystem och följaktligen potentialen för att förbättra organisationens funktion och det som presteras. I jämförelse med ISO 9001 är målen för kundtillfredsställelse och produktkvalitet utvidgade till att gälla intressenters tillfredsställelse och organisationens förmåga att prestera goda resultat. Denna standard är tillämpbar på organisationens processer och följaktligen kan de kvalitetsledningsprinciper den är byggd på spridas i hela organisationen. Denna standard fokuserar på ständig förbättring, mätt via tillfredsställelse hos kunder och andra intressenter. Denna standard innehåller vägledning och rekommendationer och är inte avsedd att användas för certifiering, uppfyllande av myndigheters föreskrifter eller för kontraktsändamål och inte heller som vägledning för att införa ISO 9001.

Integrerat ledningssystem

Ledningssystem för kvalitet, miljö och arbetsmiljö m.fl. behöver inte utvecklas separat. De kan med fördel integreras i ett enda ledningssystem. Integrering av ledningssystem kan ge mycket stora effekter och bidra till vitalisering av hela verksamheten. Exempel på vinster:

- Helhetssyn på organisationen.
- Effektivitetsvinster.
- Mindre dokumentation.
- Bättre beslutsunderlag.
- Tydlighet mot både kunder och personal.
- Fokusering på hur verkligheten ser ut eftersom verkligheten inte skiljer på t.ex. miljö, kvalitet och arbetsmiljö.

SFK Certifiering säkerställer att era ledningssystem uppfyller kraven enligt aktuell standard. Dessutom ger våra revisorer råd och tips på förbättringar, vilket ökar det verkliga värdet av ert certifikat. www.sfkcertifiering.se

ISO 9001:2000 | ISO/TS 16 949:2002 | IRIS
| ISO 14001:2004 | SS 62 77 50 | EU ETS |
EMAS | OHSAS | AFS 2001:1 | ISO 27000 |

certifiering
SFK

Stora likheter finns mellan kvalitetsarbetet inom ISO 9000-serien och miljöarbetet inom ISO 14000-serien. Det handlar om liknande strukturer, rutiner och tankesätt. Företag som redan har ett kvalitetssystem kan med fördel utnyttja sina erfarenheter för att organisera sitt miljöarbete. I standarden för revision, ISO 19011, finns gemensamma riktlinjer för de båda ledningssystemen.

Integrerat ledningssystem

Vi behöver skaffa oss kunskap om ledningssystem för kvalitet, miljö, informationssäkerhet och arbetsmiljö för att förstå och kunna hantera syftet med dessa olika områden och vad de tillför våra verksamheter. Samtidigt behöver vi tänka på att rent praktiskt så behöver vi integrera dessa områden i verksamheten.

Integrering som begrepp betyder att vi samtidigt tar hänsyn till alla olika områden i vårt verksamhetssystem. Vi avgör först vilka områden vi ska arbeta med i systemet. Sedan skapar vi ett ledningssystem för verksamheten som samtidigt överväger dessa aspekter på de valda områdena. Det är precis så som verkligheten ser ut för oss – vi tar hänsyn till alla aspekter samtidigt i våra beslut. Ibland är detta svårt att realisera fullt ut i ett verksamhetssystem, det kan lätt bli otydligt. Det betyder att en del verksamheter rent praktiskt integrerar verksamhetssystemet så långt det går och i övrigt samordnar det som lämpar sig bäst för det.

Kvalitet

Ett ledningssystem för kvalitet ger goda förutsättningar för att utveckla verksamheten mot högre effektivitet och större kundnytta. Man kan använda standarderna i ISO 9000-serien för att utveckla detta system i verksamheten. Om man önskar kan man även gå vidare för en certifiering av ledningssystemet i verk-

samheten mot kravstandarden ISO 9001:2000. Syftet med att skapa ett ledningssystem för kvalitet är att styra allt som görs i företagets verksamhet, som har en betydelse för det värde som ska komma ut från verksamheten. Man skapar alltså ett system som hela tiden ska stödja och leda rätt i strävan att ständigt förbättra och utveckla lönsamheten/effektiviteten i verksamheten. Det gäller att dokumentera de värdeskapande processerna i verksamheten och se till att de styrs utifrån ett helhetstänkande där förutsättningar ges för kloka beslut och utrymme för ständiga förbättringar.

Certifiering

Här har vi sammanställt frågor och svar om certifiering, vad det är och hur det går till. Informationen är till stor del hämtad från SIS handböcker ”ISO 9001 för små och medelstora företag” och ”Kvalitet – en praktisk handbok”.

Vad är certifiering?

Certifiering kan betraktas som utomstående formella erkännande av kvalitetsledningssystemet. I vissa länder betraktas certifierade kvalitetsledningssystem som registrerade och termen ”registrering” används i stället för certifiering. Certifiering är inte något obligatoriskt krav för att införa ISO 9001 i en organisation, men vissa kunder kan kräva det. Beslut rörande certifiering kan också påverkas av konkurrenssituationen eller av myndigheters krav.

Varför certifiering?

Fortfarande är krav från kund troligen det vanligaste skälet till certifiering. Andra skäl kan vara:

- Ett internt behov av att få bekräftelse på god ordning och reda.
- Att andra organisationer i branschen redan har gjort det.

Ett ledningssystem baserat på ISO 9000-serien har goda utsikter

- Att slippa revisioner från kunder eller åtminstone inte behöva fylla i det ena omständliga frågeformuläret efter det andra om organisationens kvalitets ledningssystem.

Vad vinner organisationen på certifiering? Man kan finna att:

- Organisationen tvingas att införa ett helt kvalitetsledningssystem inom en bestämd tid – det går inte att skjuta delar av arbetet framåt i tiden.
- Det finns ett synligt bevis på att organisationen når upp till en viss nivå.
- Revisioner ger en press på att hålla kvalitetsledningssystemet levande.
- Det skapar förtroende gentemot kunder och även mot andra intressenter.
- Det kan vara ett villkor för fortsatta order från nuvarande kunder och order från nya kunder.

Finns det inga nackdelar? Vad som brukade anges som nackdel med de tidigare standarderna var t.ex. att:

- Det kan medföra en omfattande paperexercis.
- Det kan vara kostsamt.
- Kan medföra byråkrati som kan hindra initiativ och utveckling.

Vad krävs för ett certifikat?

För att organisationen ska få ett certifikat erfordras att:

- Organisationen har ett kvalitetsledningssystem som uppfyller kraven i den standard som ska tillämpas.
- Systemet är en naturlig del av organisationens dagliga verksamhet.
- Systemet är beskrivet.
- System och beskrivning underhålls löpande.

Den standard som bör tillämpas är ISO 9001:2000 oavsett verksamhetens art och storlek. Det är möjligt att inom vissa gränser utesluta krav som inte är relevanta för användaren. Men det gäller att vara uppmärksam. Ett typiskt fall är att krav på konstruktion kan vara tillämpliga på företag där ingen direkt konstruktionsverksamhet förekommer.

Vägledning till vad som kan eller inte kan uteslutas i olika typer av organisationer finns i dokumentet ISO 9000 Introduktion och produktstöd – SS-EN ISO 9001:2000 avsnitt 1.2 ”Tillämpning” – Vägledning.

Certifieringsföretag betraktar inte sådant som kommer att hända. De vill se vad som redan har hänt. Organisationen måste ha tillräcklig dokumentation för att kunna visa att kvalitetsledningssystemet är infört och fungerar.

Förberedelser inför certifieringen

Om organisationens ledning funderar på certifiering är en första åtgärd att kontakta ett antal certifieringsföretag för att få reda på vad som erbjuds, vilka de troliga kostnaderna är, vad som gäller för certifieringens giltighetstid och hur ofta de vill göra revisioner av kvalitetsledningssystemet. Vissa certifieringsföretag inkluderar en förgranskning i sitt anbud. En sådan bedömning kan vara till stor hjälp för att få reda på vad som behöver göras.

Innan certifieringen kan äga rum är det nödvändigt att ha alla delar av kvalitetsledningssystemet införda och i användning under flera månader, inklusive interna revisioner. Organisationen kan då se systemet i drift och ha möjlighet att förbättra det. Varje förbättring som uppnås i detta skede förenklar certifieringsprocessen. Detta kan betyda besparingar i tid och pengar.

Vem genomför certifiering?

Det förekommer två slag av certifiering. Det ena slaget utförs av kunder och det andra av en oberoende part. Översikten nedan hänför sig till oberoende tredje parts certifieringsföretag.

Det är vanligt att certifieringsföretag är ackrediterade. I Sverige innebär en ackreditering att certifieringsföretaget uppfyller kraven i SS-EN ISO/IEC 17021:2006. Ackrediteringen är inte generell utan begränsad till de branscher och verksamhetsområden där certifieringsföretaget kan visa kompetens för sina revisionsgrupper. De svenska ackrediteringarna utfärdas av SWEDAC.

I Sverige verkar mer än ett dussin certifieringsföretag, vart och ett med sin profil när det gäller ackreditering. Vilka som har svensk ackreditering kan SWEDAC upplysa om. Alla certifieringsföretag arbetar på kommersiell bas.

Översikt av certifieringsprocessen

För att välja certifieringsföretag bör man:

- Begära offert över certifiering från minst tre företag.
- Begära en referenslista över certifieringar som de gjort vid organisationer inom den aktuella branschen eller en liknande.
- Ta kontakt med någon eller några av dessa organisationer.
- Noggrant granska vad som ingår i varje offert (observera att certifieringsföretagen inte alltid använder en gemensam terminologi).
- Lyssna till vad konsulten, om organisationen anlitar en sådan, har att säga.

En formell ansökan om certifiering lämnas till det utvalda certifieringsföretaget. Ansökan ska vanligen innehålla en be-

skrivning av organisationens verksamhet, varor och tjänster och annan efterfrågad information. Certifieringsföretaget kan begära att ett frågeformulär ska fyllas i. Certifieringsföretaget kan sedan göra en förgranskning eller förrevison för att få en uppfattning om verksamheten.

Som en del av förberedelserna kan certifieringsföretaget gå igenom kvalitetsmanualen, kanske några rutinbeskrivningar och andra relevanta dokument. Man undersöker då hur väl dessa dokument beskriver vad som anges hända i organisationen. Dokumenten jämförs också med standardens krav.

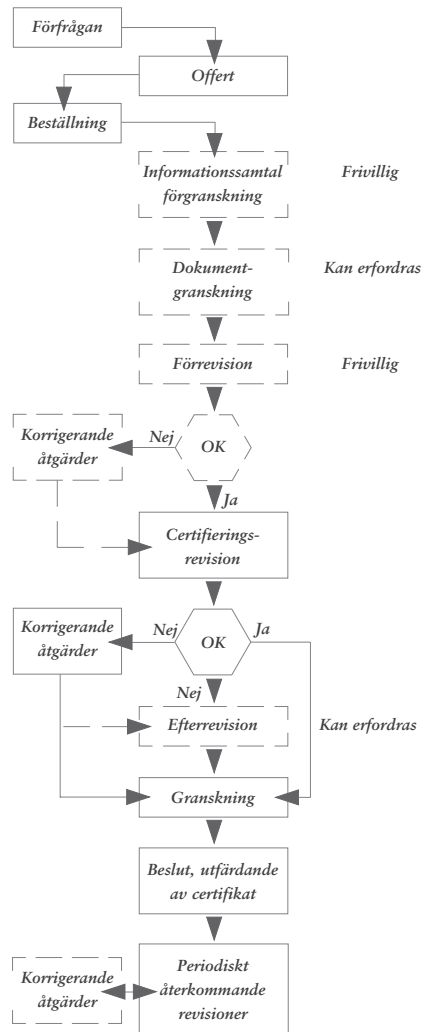
Om certifieringsföretaget upptäcker brister kommer man att ange var problemen finns. Ändringar och tillägg i dokumentationen över kvalitetsledningssystemet kommer vanligen att lösa de flesta problemen, men man kan också bli tvungen att utarbeta ytterligare dokument. Certifieringsföretaget kommer att granska de ändringar som görs, ofta samtidigt som de utför något av de följande stegen.

Vid certifieringsrevisionen kommer revisorn (det kan vara fråga om mer än en revisor) att använda kvalitetsmanualen, rutinbeskrivningar och andra relevanta dokument för att förstå hur organisationen fungerar. Revisorns återkommande fraser kommer att vara "visa mig". Revisorn kommer att fråga efter redovisande dokument och andra belegg för att konstatera att organisationen uppfyller sina kvalitetsmål.

Då avvikelser påträffas beror revisorns åtgärder på hur allvarliga avvikelserna är. Vid stora avvikelser måste åtgärder vidtas som kan kräva att de godkänns vid en efterrevision innan certifiering meddelas. Vid mindre avvikelser räcker det vanligen att åtgärder genomförs och belegg meddelas till certifieringsföreta-

get. Förutsatt att åtgärderna befinns vara tillräckliga beviljas därefter certifiering. Efter certifieringen kommer certifieringsföretaget att utföra uppföljande re-

Kunden Certifieringsföretaget Anmärkning

Förfarande vid certifiering av kvalitetsledningssystem

visioner för att avgöra om kvalitetsledningssystemet fortsätter att uppfylla kraven i ISO 9001 under den tidsperiod som certifieringen omfattar. Dessa revisioner är inte lika omfattande, vilket innebär att hela kvalitetsledningssystemet inte nödvändigtvis granskas vid

varje revision. Om avvikelser upptäcks vid en uppföljande revision och inte åtgärdas inom föreskriven tid kan certifieringen dras in. Mindre avvikelser ska vara åtgärdade inom t.ex. tre månader eller senast före nästkommande uppföljande revision.

Kärnstandarderna, kvalitetsledning

Beteckning: SS-EN ISO 9000

Titel: Ledningssystem för kvalitet - Principer och terminologi.

Beskrivning/kommentarer: Beskriver principer för ledningssystem för kvalitet, vilket utgör ämnet för ISO 9000-tillhörande termer.

Beteckning: SS-EN ISO 9001

Titel: Ledningssystem för kvalitet - Krav.

Beskrivning/kommentarer: Anger krav på ett ledningssystem för kvalitet i de fall en organisation a) behöver visa sin förmåga att ständigt tillhandahålla produkter som uppfyller kundkrav och tillämpliga författningskrav och b) avser att öka kundtillfredsställelsen genom att systemet tillämpas på ett verkkningsfullt sätt.

Anmärkning: Under revidering, ny utgåva publiceras under senare delen av 2008.

Beteckning: SS-EN ISO 9004

Titel: Ledningssystem för kvalitet - Vägledning till verksamhetsförbättring.

Beskrivning/kommentarer: Ger vägledning utöver kraven i ISO 9001. Avsikten är att beakta både verkan och effektiviteten hos ett kvalitetsledningssystem och potentialen för att förbättra organisationens funktion och det som presteras. I jämförelse med ISO 9001 är målen för kundtillfredsställelse och produktkvalitet utvidgade till att gälla intresenter tillfredsställelse och organisationens förmåga att prestera goda resultat.

Anmärkning: Under revidering, ny utgåva publiceras under 2009.

Beteckning: SS 62 40 70

Titel: Ledningssystem för kompetensförsörjning - Krav.

Beskrivning/kommentarer: Omfattar: Övergripande krav på ett ledningssystem för kompetensförsörjning och specifika krav på processen för kompetensförsörjning

Anmärkning: Kompletterad med SIS handbok: "Strategisk kompetensförsörjning".

Beteckning: SS-EN ISO 19011

Titel: Vägledning för revision av kvalitets- och/eller miljöledningssystem.

Beskrivning/kommentarer: Ger vägledning för att leda revisionsprogram, för att utföra interna eller externa revisioner av kvalitets- och/eller miljöledningssystem, liksom när det gäller kompetens och utvärdering av revisorer.

Stödjande dokument

Till stöd för användare av de nya ISO 9000-standarderna har arbetsgrupper inom ISO utarbetat flera dokument:

- Vägledning: ISO 9001 avsnitt 1.2 ”Tillämpning”. Vägledningen ger förklaringar och några praktiska exempel på tillåtna uteslutningar.
- Inför arbetet med revideringen av ISO 9000-serien gjordes omfattande undersökningar hos framgångsrika företag för att få reda på vilka grundprinciper man tillämpat för utformningen av lycko-samma kvalitetsledningssystem. Undersökningarna resulterade i de åtta ”Quality management principles” som låg till grund för arbetet med de nya versionerna av ISO 9000-standarderna.
- Processinriktning i ledningssystem.
- Processer utlagda till leverantörer.
- Revision av kraven i ISO 9001:2000.

Experter från ISO:s tekniska kommitté Quality Management and Quality Assurance (ISO/TC 176) har tillsammans med International Accreditation Forum (IAF) utvecklat flera dokument som ger råd om revision av ledningssystem för kvalitet. Dokumenten, som är på engelska, är av intresse för externa revisorer och konsulter, men de är också till nytta i samband med interna revisioner av kvalitetsledningssystem. Dokumentsamlingen kommer att fortlöpande kompletteras med nya dokument.

- ISO 9001:2000 - Vad betyder det för inköpare? I din roll som medverkande i inköpsprocessen kan du ha träffat på referenser till ISO 9000. Vad betyder det? Till vilken nytta kan det vara för dig? Denna informationsbroschyr ger några svar på dessa frågor och informerar dig om hur du själv drar största nytta av ISO 9001:2000.
- Vägledning till dokumentationskraven i ISO 9001:2000.
- Vägledning till terminologi, som definierar vissa ord och termer som används i ISO 9001 och ISO 9004.
- Den elektroniska ISO-broschyren Selection and use of the ISO 9000:2000 family of standards ger en allmän översikt av standarderna i ISO 9000-serien

och beskriver särskilt de reviderade standarderna ISO 9000, ISO 9001 och 9004. Här ges också översiktligt och steg för steg råd till organisationer som vill införa ett ledningssystem för kvalitet enligt ISO 9001.

- Översikt över standarderna. Organisationer som vill informera om standarderna internt kan använda sig av en presentation på stordia. Presentationen är i Microsoft Power Point-format.

Kontakta SIS för mer information om ovan stödjande dokument

Standarder

- » SS-EN ISO 9000, Ledningssystem för kvalitet – Principer och terminologi, art.nr 40941.
- » SS-EN ISO 9001, Ledningssystem för kvalitet – Krav, art.nr 29309.
- » SS-EN ISO 9004, Ledningssystem för kvalitet – Vägledning till verksamhetsförbättring, art.nr 29310.
- » ISO 9000 – paket. Paketet innehåller de tre mest grundläggande standarderna i ISO 9000-serien och utgör en bra start vid införande av ett ledningssystem för kvalitet. Paketet innehåller ISO 9000, ISO 9001 och ISO 9004, art.nr 991051.
- » SS 624070 Ledningssystem för kompetensförsörjning – Krav, art.nr 32951.
- » Strategisk kompetensförsörjning - Vägledning, art.nr 37244.
- » SS-EN ISO 19011, Vägledning för revision av ledningssystem för kvalitet och/eller miljö, art.nr 32902.

Handböcker

- » Lätt med ISO 9001 – en introduktion till ISO 9001, art.nr 34604.
- » ISO 9001 för små och medelstora företag, art.nr 32964.
- » Stöd för användning av ISO 9000, art.nr 61262.
- » Mot högre höjder – Inspiration till kvalitet i världsklass, art.nr 56861.
- » Revisionschecklista för ISO 9001:2000, art.nr 33676.
- » www.sis.se
- » www.iso.com

Alla art.nr. ovan avser böcker på www.sis.se

ISO 13485:2003 Medicintekniska produkter

- Ledningssystem för kvalitet - Krav för regulatoriska ändamål

Av Peter Carlfors, Projektledare, VO Hälso- och sjukvård, SIS

ISO 13485:2003, Medicintekniska produkter - Ledningssystem för kvalitet - Krav för regulatoriska ändamål, är en självständig certifieringsbar standard, baserad på ISO 9001:2000.

Syfte

Det primära syftet med ISO 13485 är att tillhandahålla krav på ett kvalitetsledningssystem som kan användas vid konstruktion och utveckling, tillverkning, installation och service av medicintekniska produkter samt utveckling och tillhandahållande av tillhörande tjänster. Det främsta skälet för denna standard är att underlätta harmonisering av regulatoriska författningskrav för medicintekniska produkter och tillhörande tjänster.

ISO 13485 inkluderar de allmänna kvalitetsledningssystemkraven som är innefattade i ISO 9001. Skillnaden är att den specificerar mer krav i uppdrag att uppfylla regulatoriska föreskrifter för medicintekniska produkter.

Stand-alone standard

ISO 13485 var från början en påhängsstandard till ISO 9001. Men när ISO 9001 modifierades passade ISO 13485 inte ihop med det medicintekniska regelverket och är nu en egen standard. ISO 13485 baseras på ISO 9001 men exkluderar vissa av kraven i ISO 9001 som inte är passande för harmonisering av regulatoriska författningskrav. Framförallt har kraven på kundtillfredsställelse och ständig förbättring modifierats. Där

dessas krav inte är relevanta i en standard vars syfte är att underlätta harmonisering av författningskrav. Termen ”tillhörande tjänster” har lagts till eftersom definitionen av medicinteknisk produkt inte inkluderar tjänster, vilket produkt gör i ISO 9001.

Ersatta krav

ISO 9001 kraven på kundtillfredsställelse och ständig förbättring finns inte med i ISO 13485 som istället har ersatts med krav på att uppfylla kundernas och myndigheternas krav, vidmakthålla effektiviteten samt utökade krav på dokumentation och specifika krav gällande medicintekniska produkter t.ex. sterilisering. En förklaring av skillnaderna mellan ISO 13485:2003 och ISO 9000:2000 hittas i Annex B i standarden.

Det måste påpekas att även om ISO 13485 har samma disposition som, och inkluderar de allmänna kraven på kvalitetsledningssystem som finns i ISO 9001, så betyder det inte att en uppfyllelse av kraven i ISO 13485 automatiskt gör att kvalitetssystemet uppfyller kraven i ISO 9001. Avsnittet i denna bok gällande ISO 9001 bör därför läsas för att öka förståelsen av filosofin bakom dessa allmänna krav. Man ska beakta att kraven på kvalitetsledningssystemet beskrivna i ISO 13485 är komplement till tekniska krav på den medicintekniska produkten.

ISO 13485 förordar tillämpning av en processinriktning vid utveckling, implementering och förbättring av effektivitet.

teten hos ett kvalitetsledningssystem, med avsikten att uppfylla kund- och författningskrav, och tillhandahålla medicintekniska produkter som uppfyller kund- och författningskrav. ISO 13485 utgår från att verksamheten har definierat ett antal processer där organisationen ska specificera hur processerna ska genomföras. Processerna ska styras, övervakas, inspekteras och resultat ska dokumenteras.

Vägledning för tillämpning av ISO 13485

ISO/TR 14969 är en teknisk rapport avsedd att ge vägledning i tillämpningen av ISO 13485.

Varför välja att certifiera sig mot ISO 13485?

Standarden gör det enklare för medicintekniska företag att uppfylla lagstiftningens kvalitetskrav på produkter och verksamhet. Den är utformad för att passa alla organisationer som tillhandahåller medicintekniska produkter, oberoende av verksamhet – design, produktion, installation eller service – och storlek på organisation.

Ett kvalitetssystem enligt ISO 13485 kan också ge högre produktivitet genom färre omarbetningar och reklamationer, minskade kostnader genom mindre risk för återkallelse och kassering av produkter samt ett snabbare marknadstillträde i olika länder. Standarden ökar förtroendet hos kunder och myndigheter för såväl företaget som produkter och tjänster.

Kommande ändringar

På hösten 2007 togs beslutet att avvakta med revision av ISO 13485 till dess att en större revision av ISO 9001 genomförs.

Bild: SIS

Standardiseringsarbetet med ISO 13485 bedrivs i Sverige av SIS TK355 'Medicintekniska kvalitetssystem' som också ansvarar för arbetet med närliggande standarder såsom bland annat:

- ISO 14971:2007 Medicintekniska produkter - Tillämpning av ett system för riskhantering för medicintekniska produkter.
- EN 1041 Information som skall tillhandahållas av tillverkare av medicintekniska produkter.
- EN 980:2003 Grafiska symboler för märkning av medicintekniska produkter.
- ISO/TR 14969 Medicintekniska produkter - Kvalitetsledningssystem - Vägledning till tillämpningen av ISO 13485.

Fördjupad information

- » www.sis.se
- » www.iso.org

Kvalitetssäkring för svetsning med ISO 3834

- Ett verktyg för tillverkning, konstruktion och inköp av svetsade produkter

Av Mathias Lundin, VD, Svetskommissionen

ISO 3834 (fd EN 729) är ett komplement till "ISO 9000" och ett oumbärligt verktyg för att lösa kraven i ISO 9001 för ett företag med svetsade produkter. Standarden består av sex delar. *Del 1* är en allmän del med bl.a vägledning för val av nivå (del 2, 3 eller 4). *Del 2* anger omfattande krav och ger den mest fullständiga lista med aktiviteter som skall styras. *Del 3* anger normala krav och *del 4* enkla krav. *Del 5* anger vilka referenser som skall användas för respektive aktivitet. Handbok 540 Kvalitetssäkring vid svetsning rekommenderas som riktlinjer för implementeringen framför den tekniska rapporten, *del 6*.

Fördelar

Det är viktigt med ett väl fungerande kvalitetssystem efter en beprövad modell. Fördelarna kan sammanfattas i några punkter:

- Rationaliseringsvinster
- Konkurrensfördelar
- Marknadsfördelar
- Ökad trovärdighet
- Enklare kommunikation med kund
- Säkrare och effektivare inköp
- Framtidssäkring
- Nödvändig komplettering till kvalitetsledningssystem

Checklista

Ett kvalitetssystem efter SS-EN ISO 3834 är inte något märkvärdigt och komplicerat utan handlar om sunt förnuft och god verkstadspraxis. Allt går ju ut på att

ha ordning och reda i sin verksamhet och kunna visa det på ett enkelt sätt. Egentligen är ISO 3834 inget konstigare än en checklista med aktiviteter som, om de är tillämpliga, ska regleras med en rutin/beskrivning:

- ✓ Genomgång av krav
- ✓ Teknisk genomgång
- ✓ Underleverantörer
- ✓ Svetsare, operatörer
- ✓ Tillsyn vid svetsning
- ✓ Kontrollpersonal
- ✓ Produktionsutrustning
- ✓ Underhåll av utrustning
- ✓ Produktionsplanering
- ✓ Svetsdatablad (WPS)
- ✓ Godkända svetsprocedurer
- ✓ Arbetsinstruktioner
- ✓ Dokumentation
- ✓ Provning per parti tillsatsmaterial
- ✓ Förvaring och hantering av tillsatsmaterial
- ✓ Värmebehandling efter svetsning
- ✓ Kontroll före, under och efter svetsning
- ✓ Avvikelser och korrigerande åtgärder
- ✓ Kalibrering eller validering av utrustning för mätning, kontroll och provning
- ✓ Identifiering
- ✓ Spårbarhet
- ✓ Kvalitetsrapporter

Man kan börja enkelt med att skriva rutiner/beskrivningar för de mest grundläggande momenten, se ISO 3834 del 4. För stöd i upplägget av ett dylikt projekt rekommenderas Handbok 540. I

ISO 3834 – tillämpbar oberoende av produkt

Sverige har flera företag valt att införa ISO 3834 och i skrivande stund har drygt 40 företag valt att även certifiera sina system. Detta påverkar i sin tur underleverantörer som även de omfattas av kraven. En klar trend är också att referens till ISO 3834 mer och mer förekommer i europeisk produktstandard och förslag. Detta görs redan idag för svetsning av t.ex. järnvägsvagnar, byggkonstruktioner, byggnadställningar, tryckkärl, vattenrörspannor, gassystem etc. Även myndigheter kan ställa krav på kvalitetssystem för svetsning. T.ex. krävs ett bedömt och godtaget kvalitetssystem för tillverkning av tryckbärande anordningar enligt PED.

I de flesta europeiska länder är antalet företag som infört, eller certifierat sig mot, ISO 3834 avsevärt högre än i Sverige. En tydlig trend är att fler företag väljer denna väg mot rationalisering av sin verksamhet och ökad trovärdighet på den europeiska marknaden. Man ser samtidigt en risk med att svenska företag hamnar på efterkälken.

I många fall är det lämpligt och också förhållandevis enkelt att gå vidare till en certifiering. En genomgång och godkännande av ett ackrediterat organ som kan verifiera detta med ett certifikat visar sig oftast lönsamt och ger mervärde i form av ökad tilltro till företagets förmåga.

Tillämpningen av standarden är frivillig

Frivilligheten har dock en gräns och upphör när standarden refereras till i ett överordnat dokument, t.ex. myndighetsföreskrift, produktstandard eller kontrakt. Beslut om möjliga underleverantörer sker oftast i slutna mötesrum utan underleverantörens vetskap, vilket innebär att man inte alltid känner till kravet om t.ex. ett certifierat kvalitetssystem enligt ISO 3834. Som svetsande företag kan man i framtiden räkna med att en beställare bortser från företag som inte jobbar enligt ISO 3834 eller till och med saknar ett certifikat. Företagsledningar inser mer och mer svetsningens strategiska och ekonomiska betydelse och därmed vikten av kvalitetsarbetet.

Svetskommissionen ser ett stort behov av aktiviteter för att gagna införandet av kvalitetssystem vid svetsning inom svensk industri. Därför har Svetskommissionen ett stort engagemang för att bana väg för att fler svenska företag skall införa ISO 3834.

Fördjupad information

» www.svets.se/iso3834

Standarder får världen att fungera

Utan att vi tänker på det är vi överallt omgivna av standarder. Ta bara en titt runt omkring dig. Gemensamma normer som förenklar och förbättrar vår tillvaro varhelst du ser. Det är dessa normer, eller standarder, som vi på SIS jobbar med dagligen. Förutom att vi utvecklar samt tillhandahåller standarder och handböcker, förmedlar vi även kunskapen om hur standarder fungerar och vad de kan åstadkomma.

Utveckla dig och din verksamhet på tre sätt

Delta, nätverka och påverka

Nya och pågående standardiseringsprojekt
– europeiska, globala och nationella.
Skräddarsydda lösningar för till exempel bransch-
och företagsstandarder samt rådgivning.

Ta del av det färdiga arbetet

Standarder, användarvänliga
handböcker och skräddar-
sydda e-tjänster.

Öka förståelsen och förbättra genomslaget

Öppna och kundanpassade
utbildningar kring innehåll och
tillämpning av standarder i Sverige
och internationellt.

Vill du veta mer? Gå in på www.sis.se eller kontakta oss på telefon, fax eller e-post enligt nedan.

Standardisering

Swedish Standards Institute

Standarder & handböcker

SIS Förlag

Utbildning & konsulttjänster

SIS Forum

SIS, Swedish Standards Institute
Telefon: 08-555 52000, e-post: info@sis.se

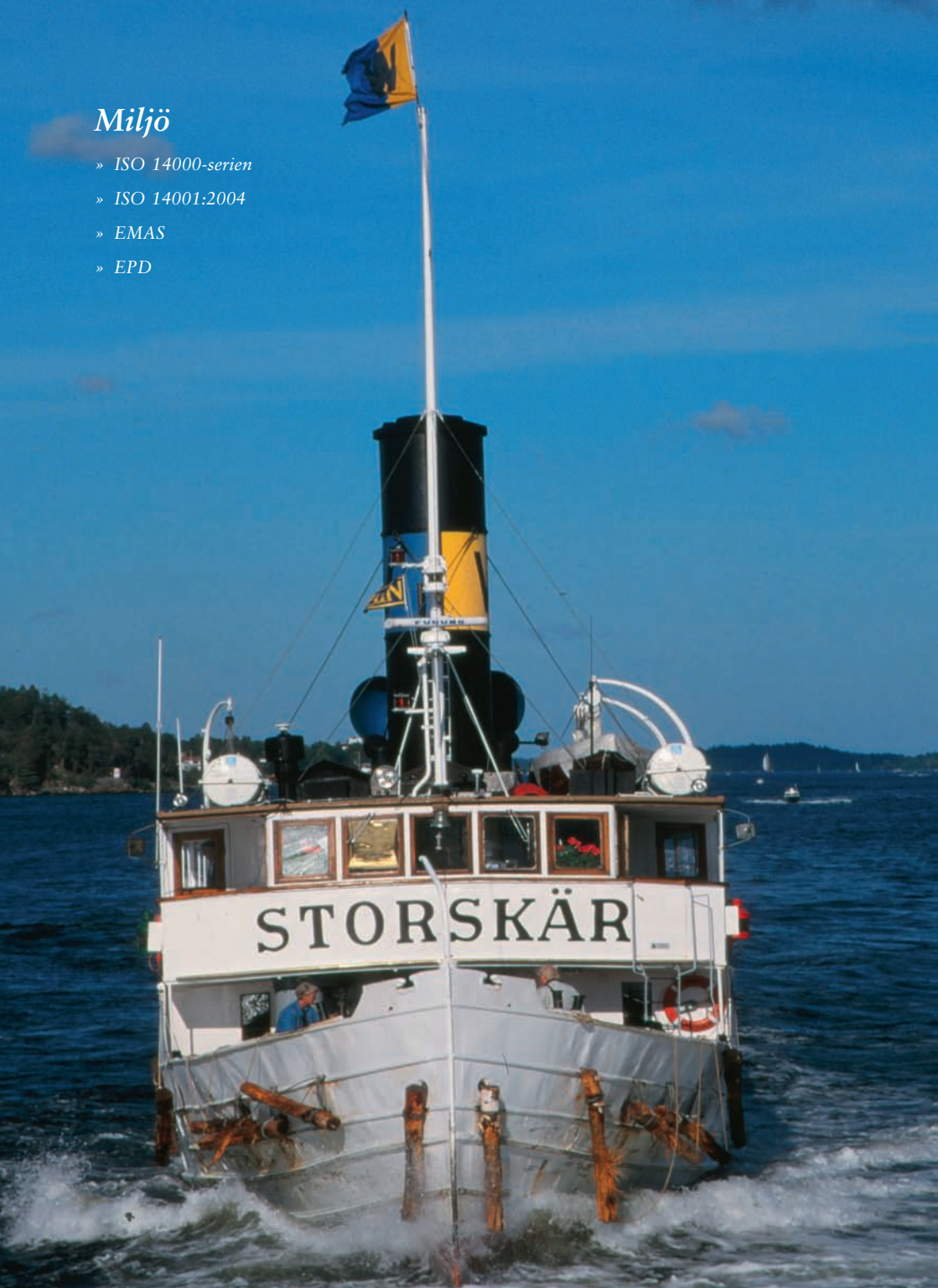
SIS Förlag, Telefon: 08-555 523 10,
Fax: 08-555 523 11, E-post: sis.sales@sis.se

SIS Forum, Telefon: 08-555 52200,
Fax: 08-555 522 01, e-post: forum@sis.se

Miljö

- » ISO 14000-serien
- » ISO 14001:2004
- » EMAS
- » EPD

ISO 14000-serien

- Verktyg för ett strukturerat miljöarbete

Av Lars Jonsson, Projektledare, SIS

Det är svårt men definitivt inte omöjligt att kommunicera miljöbudskap. De som lyckats har i flera fall etablerat en stark marknadsposition, just tack vare miljöengagemanget. Utmärkande för de framgångsrika företagen är att engagemanget varit långsiktigt och som regel genomgripande. De flesta av de framgångsrika företagen har valt att systematisera sitt miljöarbete med hjälp av standarderna i ISO 14000-serien.

En del företag reagerade snabbt när miljöproblem blev en viktig samhällsfråga. Bland annat genom att påbörja ett eget, systematiskt miljöarbete, det skedde redan under 1970- och 1980-talen i flera större företag. Men metoderna var inte enhetliga, vilket uppmärksammades av World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), i samband med förberedelserna för FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. WBCSD tog därför initiativ till att inom den internationella standardiseringsorganisationen ISO påbörja ett standardiseringsarbete inom miljöområdet. ISO är en världsomspännande sammanslutning av nationella standardiseringsorgan, med 140 medlemmar från lika många länder.

År 1993 bildades en kommitté inom International Organization for Standardization (ISO) med ansvar för att utveckla internationella standarder inom miljöområdet, TC 207 Environmental Management. En lång rad standarder för miljöledning och angränsande områden har sedan dess utarbetats av TC 207

inom ISO 14000-serien. Arbetssättet har varit det gängse inom ISO; TC 207 har ansvarat för arbetet och alla medlemsländer som varit intresserade har fått delta. De förslag som lagts fram av kommittén har efter hand granskats av medlemsländerna. Minst 75 procent av de medlemmar som röstar måste godkänna förslagen innan de kan erkännas som internationell standard.

Starkt svenskt engagemang

Den medlemsbaserade, ideella organisationen SIS samordnar det svenska deltagandet i ISO. Företag, organisationer och myndigheter verksamma i Sverige kan via SIS delta i standardiseringsarbetet. SIS inledde ett svenskt långsiktigt projekt för miljöledning redan 1992 och detta projekt har genom åren deltagit aktivt i utarbetandet av standarderna inom ISO 14000-serien. Projektet har inom visas områden även ansvarat för att leda det internationella arbetet.

Standarderna i ISO 14000-serien ger verktyg som kan användas av alla typer av organisationer (både företag och offentliga institutioner) som på ett systematiskt sätt vill kontrollera sin direkta och indirekta miljöpåverkan och förbättra sitt miljöarbete. De som använder standarderna gör det av egen fri vilja, för att bidra till en hållbar utveckling med metoder som går utöver vad samhället kräver med gängse styrmedel.

Intresset för miljöstandarderna inom ISO 14000-området är stort i Sverige. Mer än 6 000 organisationer är certifierade en-

ligt ISO 14001 och en stor mängd organisationer använder sig av både 14001 och andra standarder i 14000-serien. I relation till folkmängd och ekonomisk storlek är Sverige världsledande när det gäller antalet ISO 14001-certifierade företag. Tillsammans skapar verktygen i ISO 14000-serien ekonomisk och miljömässig nytta i form av till exempel:

- Ökad processeffektivitet.
- Minskad användning av resurser och material per levererad nytta.
- Minskad avfallsproduktion per levererad nytta och därmed minskade kostnader för avfallshantering.
- Ökad andel förnybara resurser och system.
- Ökad goodwill och ökad trovärdighet för organisationens miljöarbete.
- Ökad kompetens i organisationen.
- Ökad dialog mellan organisation och intressenter.

ISO 14000-seriens delar

ISO-14000-serien innehåller flera olika delar, vissa är tillämplbara på organisatorisk nivå och andra på produktnivå. Följande standarder kan användas för att systematisera miljöarbetet på organisatorisk nivå: Miljöledningssystem (14001, 14004), Miljörevision (19011), Miljöprestanda (14030), Miljökommunikation (14063) och Växthusgaser (14064). Tillämplbara på produkter är standarderna för Miljömärkning och miljödeklarationer (14020-serien), Livscykelanalyser (14040-serien) och Miljöanpassad produktutveckling (14062).

Tre standarder kan användas för en oberoende så kallad tredjepartscertifiering, övriga är så kallade vägledningsstandarder. De som är certifierbara är Miljöledningssystem (ISO 14001), Typ III miljödeklarationer (ISO14025) och

Mätning och rapportering av utsläpp av växthusgaser (ISO 14064).

Standarderna i ISO 14000-serien vidareutvecklas och förbättras ständigt, samtidigt som nya standarder successivt kommer till. Här nedan följer en sammanställning av seriens olika delar.

Miljöledningssystem (ISO 14001) – Hur man organiserar det övergripande miljöarbetet

Miljöledningssystemet ger verktyg för att bedriva ett effektivt miljöarbete. Sandar den innehåller bland annat anvisningar för att upprätta en miljöpolicy och riktlinjer för hur miljöarbetet ska planeras, genomföras, följas upp och förbättras. Syftet är att ständigt förbättra verksamhetens miljöarbete och att minska miljöbelastningen. Detta är för många redan nu lika naturligt och nödvändigt som den ständiga strävan att förbättra det ekonomiska resultatet.

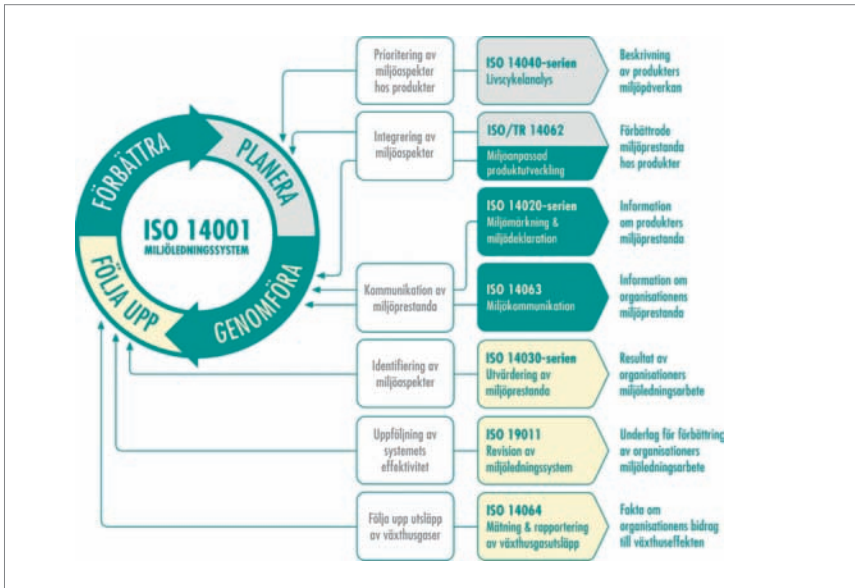
Version två av miljöledningsstandarden, ISO 14001, fastställdes år 2004. Fokus vid omarbetningen av ISO 14001 har framförallt varit att förenkla och nå ökad samordning med motsvarande standarder inom ISO 9000-serien för kvalitetsledningssystem.

Miljörevision (ISO 19011) – Hur man följer upp och reviderar miljöarbetet

Miljörevision är ett verktyg som syftar till att följa upp och stärka miljöarbetet i en verksamhet, samt ge den ökad trovärdighet. Några nyckelord karaktäriserar miljörevisionen, nämligen att den utförs på ett systematiskt och objektivt sätt och att resultaten dokumenteras.

Syftet med miljörevision är att försöka besvara frågorna:

- Stämmer bild och verklighet överens när det gäller verksamhetens påverkan på miljön?
- Uppfyller man kraven i ISO 14001?
- Uppnår man förbättringar?

ISO 14000-serien utvecklas kontinuerligt med nya och förbättrade verktyg för det systematiska miljöarbetet

Miljörevision kan utföras av en intern revisor för att följa upp hur miljöledningssystemet fungerar inom organisationen. I samband med certifiering anlitas en extern revisor som bedömer om organisationen lever upp till kraven i ISO 14001.

ISO:s tekniska kommitté för miljöledning har i samarbete med kommittén för kvalitetsledning tagit fram en gemensam standard för miljö och kvalitetsrevision. Man har också tagit fram en guide för att kunna identifiera och värdera miljöaspekter vid överlåtelse och ägarbyten av tomtmark och fastigheter.

Miljömärkning och miljödeklarationer (14020-serien) – Hur man beskriver och kommunicerar produkters miljöegenskaper

Området omfattar miljömärkning med symboler, användning av egna miljöuttalanden samt miljödeklarationer baserade på information från livscykelanalyser. Syftet är att underlätta för in-

köpare och konsumenter att välja varor med låg miljöbelastning.

ISO 14020 innehåller vägledande principer för utveckling och användning av miljömärkning och miljödeklarationer. Det är en "grundstandard" som fastställs år 2000. Avsikten är att andra tillämpliga standarder i ISO 14020-serien ska användas tillsammans med ISO 14020. Den är inte avsedd att användas som specifikation för certifiering eller registrering utan kompletteras med mer specifika krav i standarderna ISO 14021, ISO 14024 och ISO 14025.

Utvärdering av miljöprestanda (ISO14030-familjen) – Hur man utvärderar, rapporterar och redovisar miljöarbetet

Utvärdering av miljöprestanda (Environmental Performance Evaluation, EPE) är för många ett nytt begrepp som dock vinner mer och mer acceptans. Det är ett verktyg för att systematiskt prioritera och följa upp miljömål och de miljö-

påverkande processer som man styr i verksamheten. Detta görs bland annat genom att man tar fram lämpliga indikatorer för att mäta miljöprestanda.

Med hjälp av indikatorerna kan man kontinuerligt utvärdera en organisations miljöpåverkan för att kontrollera om miljöarbetet är effektivt.

Livscykelanalyser

(ISO14040-serien) – Hur man beskriver produktens totala miljöpåverkan

Livscykelanalyser (LCA) är ett verktyg för att beskriva varors och tjänsters miljöpåverkan i förhållande till deras funktion och nytta – från råvaruutvinning och förädling, tillverkning, transport och distribution, produktanvändning, återanvändning, återvinning till slutlig avfallshantering. LCA-standarderna har nyligen omarbetats för att bli mer lättanvända. Ett gemensamt format för att dokumentera data från livscykelanalyser underlättar datainsamling, rapportering och utbyte av data mellan olika användare. En vägledning för detta har också utarbetats.

Miljöanpassad produktutveckling *(ISO 14062) – Hur man tar hänsyn till miljön i produktutvecklingen*

Att föra in miljöfrågorna på ett tydligare sätt i produktutvecklingen är en vital del av miljöarbetet. Ofta är flera viktiga miljöaspekter kopplade till användningen av en produkt eller till hur den kan hanteras efter slutanvändandet snarare än till själva tillverkningssteget. En teknisk rapport har tagits fram som ger rekommendationer för hur miljöaspekter kan integreras redan i produktutvecklingsstadiet.

Miljökommunikation (ISO 14063)

– Hur man kommunicerar sitt miljöarbete

Att kommunicera sitt miljöarbete på ett trovärdigt sätt till omvärlden har blivit

allt viktigare för företag och organisationer. Brist på information eller felaktig information kan leda till stora negativa konsekvenser, medan en god kommunikation kan leda till ökat förtroende.

Detta har resulterat i att man inom ISO 14000-serien valt att utveckla en standard för miljökommunikation som täcker all slags kommunikation, från pressmeddelanden till miljöredovisningar. Standarden belyser hur man lägger upp en strategi, identifierar sin målgrupp, kommunicerar och följer upp sin insats.

Växthusgaser (ISO 14060-serien) *– Hur man mäter, rapporterar, och verifierar utsläpp av växthusgaser*

Som en del i ISO 14000-serien har, efter ett gemensamt utredningsarbete tillsammans med FN, ISO valt att utveckla standarder för att mäta, rapportera och verifiera utsläpp av växthusgaser.

Dessa standarder omfattar såväl mätningar av utsläpp och utsläppsminskningar som så kallade sänkor och projekt. Syftet är att tillhandahålla internationellt accepterade metoder som kan bidra till att uppfylla intentionerna i Kyotoprotokollet och andra internationella och regionala överenskommelser. ISO spelar därmed en avgörande roll i strävan att finna lösningar och användbara verktyg för att hantera en av de största utmaningarna för en hållbar utveckling – klimatförändringen.

Miljöterminologi (ISO 14050)

– Hur man på ett enhetligt sätt uttrycker sig och beskriver miljöarbetet

Termer och definitioner spelar en central roll i alla standarder. Tydliga definitioner underlättar tolkningen och förståelsen av standarder, och är en förutsättning för att vi ska kunna kommunicera med varandra. Harmonisering av termer är grundläggande för helheten inom ISO 14000-serien.

Standarderna i ISO 14000-serien

Miljöledningssystem

- SS-EN ISO 14001:2004 Miljöledningssystem – Krav och vägledning.
- SS-ISO 14004:2004 Miljöledningssystem – Allmän vägledning för principer, system och stödande metoder.

Miljörevision

- SS-ISO 14015 Miljöbedömning av anläggningar och organisationer.
- SS-EN ISO 19011 Vägledning för revision av kvalitets- och/eller miljöledningssystem.

Miljömärken och miljödeklarationer

- SS-EN ISO 14020 Miljömärkning och miljödeklarationer – Allmänna principer.
- SS-EN ISO 14021 Miljömärkning och miljödeklarationer – Egna miljöuttalanden (Typ II miljömärkning).
- SS-EN ISO 14024 Miljömärkning och miljödeklarationer – Typ I miljömärkning - Principer och procedurer.
- SS-ISO 14025:2006 Miljömärkning och miljödeklarationer – Typ III miljödeklarationer - Principer och procedurer.

Utvärdering av miljöprestanda

- SS-EN ISO 14031 Miljöledning - Utvärdering av miljöprestanda – Vägledning.
- SIS-ISO/TR 14032 Exempel på utvärdering av miljöprestanda.

Livscykelanalys – LCA

- SS-EN ISO 14040:2006 Livscykelanalys – Principer och struktur.
- SS-EN ISO 14044:2006 Livscykelanalys – Krav och vägledning.
- SIS-ISO/TR 14047:2003 Miljöledning – Miljöpåverkansbedömning.
- SIS-ISO/TS 14048:2002 Livscykelanalys – Format för datadokumentation.
- SIS-ISO/TR 14049:2000 Livscykelanalys – Exempel på tillämpning av ISO 14041 för definition av mål och omfattning samt inventeringsanalys.

Fortsättning av standarderna i ISO 14000-serien på nästa sida

Standarderna i ISO 14000-serien

Termer och definitioner

- SS-ISO 14050:2004 Miljöledning – Terminologi.

Miljöanpassad produktutveckling

- SIS-ISO/TR 14062:2002 Integrering av miljöaspekter i produktutveckling.

Miljökommunikation

- SS-ISO 14063:2006 Miljökommunikation – Vägledning och exempel.

Växthusgaser

- SS-ISO 14064-1:2006 Växthusgaser – Del 1: Kravspecifikation med vägledning på organisationsnivå för kvantifiering och rapportering av utsläpp och avlägsnande av växthusgaser.
- SS-ISO 14064-2:2006 Växthusgaser – Del 2: Kravspecifikation med vägledning på projektnivå för kvantifiering, mätning och rapportering av minskning av utsläpp eller förbättrat avlägsnande av växthusgaser.
- SS-ISO 14064-3:2006 Växthusgaser – Del 3: Kravspecifikation med vägledning för validering och verifiering av växthusgasrapporter.
- SS-ISO 14065:2007 Växthusgaser – Krav på validerare och verifierare av växthusgaser för användning vid ackreditering eller annan form av erkännande.

Miljöhänsyn i standardisering

- ISO Guide 64 Guide for the inclusion of environmental aspects in product standards.

Fördjupad information

Om deltagande i standardiseringsarbetet inom ISO 14000-serien, kontakta SIS, projektledare Lars Jonsson, lars.jonsson@sis.se, 08-555 520 36.

Handböcker

- » ISO 14001 för små och medelstora företag, art.nr. 60806.
- » Livscykelanalys (LCA) - Ringar på vattnet, art.nr. 64756.
- » Egna miljöuttalanden - rätt eller fel, art.nr. 60904.
- » www.sis.se

ISO 14001

Av Marcus Ihre, Projektledare, VO Ledningssystem, SIS

Idag har vi i Sverige drygt 4 000 stycken verksamheter certifierade mot ISO 14001 (ej inkluderat arbetsställen). Vi är det land per capita som har flest certifikat. I totalt antal certifikat är vi bara omsprungna av länder som Japan, Tyskland, Storbritannien och Spanien.

Ändrad miljösyn

Hur miljöledningsarbetet bedrivs kan variera stort beroende på typ av verksamhet. Det gemensamma är dock att det ska finnas ett livscykelperspektiv som styr arbetsinsatserna. De senaste 15-20 åren har synen på och betydelsen av miljöarbetet förändrats mycket. Miljöarbetet har blivit en affärsstrategisk fråga och har successivt integrerats i affärerna. Miljöfrågorna vägs in en helhet av både "vaggan till graven"-perspektivet och av alla de olika hänsyn som måste vägas samman i verksamhetens beslut (ekonomi, marknad, etik, kvalitet, arbetsmiljö etc.). Det stora flertalet verksamheter har insett vikten av att seriöst och systematiskt kommunicera sitt miljöarbete. Standarden för miljöledningssystem, ISO 14001, har funnits sedan 1996 och antalet certifierade verksamheter ökar stadigt hela tiden.

Kunnig marknad

Miljöarbetet håller på att utvecklas till att omfatta mer än bara ett ansvar för miljöpåverkan av våra verksamheter och produkter/tjänster i ett livscykelperspektiv. Vi har ett ansvar för hur människor inom verksamheten mår och dess-

utom hur människorna mår i det livscykelperspektiv – från vaggan till graven – som vi arbetar med. Vi har idag en marknad med allt kunnigare konsumenter som vill kunna konsumera med gott samvete. Genom att bygga upp ett miljöledningssystem integrerat även med andra ledningssystem, som för kvalitet, arbetsmiljö och informationssäkerhet går det lättare att ha ett helhetsperspektiv på verksamheten och därigenom lägga in aspekter på moral och etik allt efter behov.

Miljöledningssystem

Ett vanligt krav från marknaden är att företag skall ha ett miljöledningssystem. Redan 1995 blev de första företagen certifierade enligt förslaget till den internationella standarden ISO 14001. Tretton år senare är antalet verksamheter med certifikat i Sverige drygt 4 000. Ökningen har varit mycket stor genom dessa år, många gånger har en fördubbling skett mot föregående år. Grunden för miljöledning är att företaget uppfyller gällande miljölagstiftning. I övrigt finns inga direkta nivåkrav för verksamhetens miljöpåverkan. Det är upp till företaget självt att bestämma nivån för det egna miljöarbetet. Nivån styrs av branschkrav och marknadskrav som dock gör att det inte är tillräckligt att endast följa gällande miljölagstiftning. Verksamheten sätter upp sin miljöpolicy, med riktlinjer om hur man vill arbeta med miljöfrågorna. Miljömål sätts upp med konkreta, mätbara och tidsplanerade

miljöåtaganden. Allt görs utifrån den egna miljöpåverkan och eventuella krav och förväntningar från externa och interna intressenter. Arbetet med att nå miljömålen och att ständigt förbättra företagets totala miljöprestanda kan struktureras med hjälp av standarderna i ISO 14000-serien.

Standard för miljöledning

På samma sätt som ISO 9000-serien gör det möjligt för företag och organisationer att säkerställa sin kvalitet på produkt och/eller tjänster, ger ISO 14000-serien motsvarande redskap för miljöarbetet. Kravstandarden för miljöledningssystem i ISO 14000-serien är ISO 14001. Standarden innehåller de krav som objektivt kan verifieras. Standarden kan användas för att kunna certifiera en verksamhets miljöledningssystem, men kan även användas med syfte att kunna lämna en egen deklaration av företagets miljöledningssystem.

Certifiering

Det finns idag ett tiotal certifieringsföretag som är verksamma i Sverige. Dessa kan genomföra certifiering av miljöledningssystem enligt kravstandarden ISO 14001. Certifieringsföretagen är godkända av SWEDAC – Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll. Olika certifieringsföretag har dock ackreditering för olika branscher, varför det är klokt att vända sig till SWEDAC för att först få veta vilka företag som kan certifiera verksamheter inom just din bransch.

Tidsplan

Det finns inget exakt svar på hur lång tid det tar att införa ett miljöledningssystem. För att ge en indikation så bör en tidsplan på 1,5 – 2 år sättas upp, om företaget inte har någon tidigare erfarenhet av ledningssystem för verksamheten. Tiden är naturligtvis beroende av stor-

lek på verksamheten, förutsättningar att tillsätta resurser och hur stor dess miljöpåverkan är. Mindre verksamheter får ofta hitta kombinerade lösningar för att driva arbetet med införandet medan större företag många gånger kan avsätta staber och heltidspersonal. Resurser krävs sedan löpande för att hålla systemet levande och inte minst uppfylla kravet på ständig förbättring. För att få behålla sitt certifikat måste företaget låta certifieringsorganet komma tillbaka med jämna mellanrum för att revidera att verksamheten lever upp till kraven.

Miljölagstiftning

Den 1 januari 1999 trädde Miljöbalken i kraft, med vissa övergångsbestämmelser. Miljöbalken innebär vissa förändringar av lagtexterna, men den stora förändringen är att lagarna tolkas lite annorlunda än tidigare i och med de övergripande krav som inryms i balken. Listan på miljöfarliga verksamheter och klassningen av dessa förnyades. Tillståndspliktiga verksamheter prövas enligt nya principer. Koncessionsnämnderna har ersatts av miljödomstolar. Vi är alla skyldiga att hålla oss uppdaterade om förändringar i miljölagar som påverkar våra verksamheter. Samtidigt med att Miljöbalken trädde i kraft förändrades även årsredovisningslagen. Alla aktiebolag har nu krav på sig att ha miljöinformation i förvaltningsberättelsen, om det förekommer tillstånds- eller anmälningspliktiga verksamheter inom bolaget.

Internationella standarder för miljöledning

ISO 14000-serien är indelad i två huvudgrupper, standarder som rör organisationer respektive standarder som rör produkter/tjänster. I sin tur innehåller gruppen för organisation tre grupper av standarder; miljöledningssystem, miljö-

revision och miljöprestanda. Gruppen för produkt/tjänst innehåller två grupper av standarder; livscykelanalys respektive miljömärkning och miljödeklaration. Utöver dessa grupper finns det även en standard för terminologi, en teknisk rapport för Miljöanpassad produktutveckling en standard för Miljökommunikation och en standard för Växthusgaser.

I gruppen för miljöledningssystem finns två olika standarder. ISO 14004 som är en vägledning med praktiska råd för införande och utveckling av ett miljöledningssystem och ISO 14001 som innehåller kraven på ett miljöledningssystem. Standardernas uppgift är i första hand att underlätta och effektivisera en verksamhets miljöarbete. Dessa två standarder som har funnits sedan 1996 genomgick en revision som var klar 2004.

I Sverige är det SIS – Swedish Standards Institute – som samordnar och driver det svenska arbetet med utvecklingen av standarder för miljöledning i ISO 14000-serien. Organisationen representerar också Sverige i det internationella arbetet inom ISO – International Organization for Standardization.

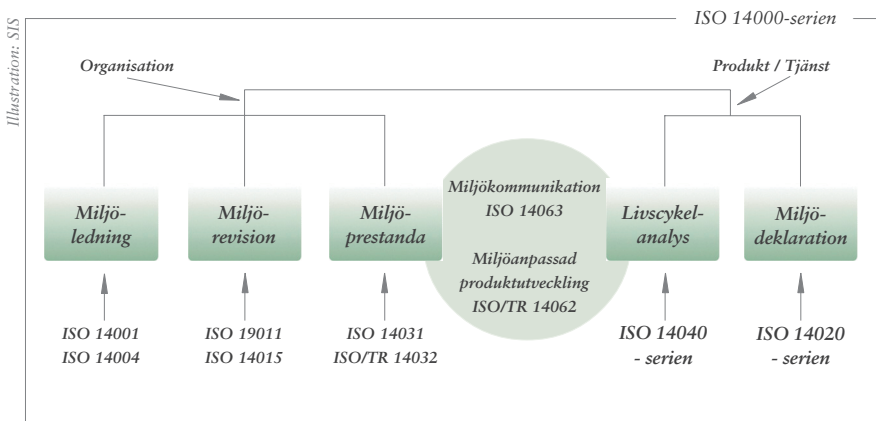
Uppfyll ISO 14001

Innan arbetet börjar för att införa ett miljöledningssystem som uppfyller kra-

ven i ISO 14001 rekommenderar vi att man läser igenom standarden ISO 14004. ISO 14004 är en vägledning med praktiska råd för införande och utveckling av ett miljöledningssystem. Vidare finns det en standard för miljöprestanda, ISO 14031, som är till stor hjälp inledningsvis då du ska fastställa dina miljöaspekter och vidare bygga upp miljömål för verksamheten. Syftet med ISO 14001 kan ses i fyra perspektiv:

- Utgöra verktyg för att säkerställa att miljöarbetet inom verksamheten genomförs på ett systematiskt och effektivt sätt.
- Säkerställa att miljöarbetet genom ständig förbättring leder till att verksamhetens totala miljöbelastning kontinuerligt minskar.
- Säkerställa att verksamhetens ledning har god kontroll över miljöarbetets utveckling både vad avser resultat och kostnader.
- Ge verksamheten en möjlighet att på ett tydligt sätt kommunicera miljöarbetet både internt och externt, genom dess konkreta och verifierbara uppbyggnad.

ISO 14001 riktar sig till alla företag och organisationer oavsett storlek och inriktning. Det viktigaste vid utvecklingen av

verksamhetens miljöledningssystem är att utgå från sin egen verksamhet och dess förutsättningar. Sedan behöver verksamheten se till att uppfylla kraven i standarden. Med den ordningen kan störst effektivitet uppnås för den egna verksamheten med de förutsättningar som finns just där. Det är sedan upp till verksamheten att välja om man nöjer sig med sitt miljöledningssystem eller om man även vill bli certifierad enligt kravstandarderna i ISO 14001. Certifiering underlättar ofta den externa kommunikationen. ISO 14001 kan användas av alla företag och organisationer som ett hjälpmedel för att:

- Kartlägga och minska verksamhetens miljöpåverkan.
- Införa styrande rutiner för miljöarbetet.
- Sätta upp konkreta miljömål för förbättringar.
- Införa miljöledningsprogram för att nå sina miljömål.
- Utvärdera att miljöarbetet fungerar.
- Kontinuerligt följa upp och utvärdera miljöarbetet.
- Gå vidare utifrån uppföljning och utvärdering.

- Få en grund för trovärdig kommunikation av sitt miljöarbete.

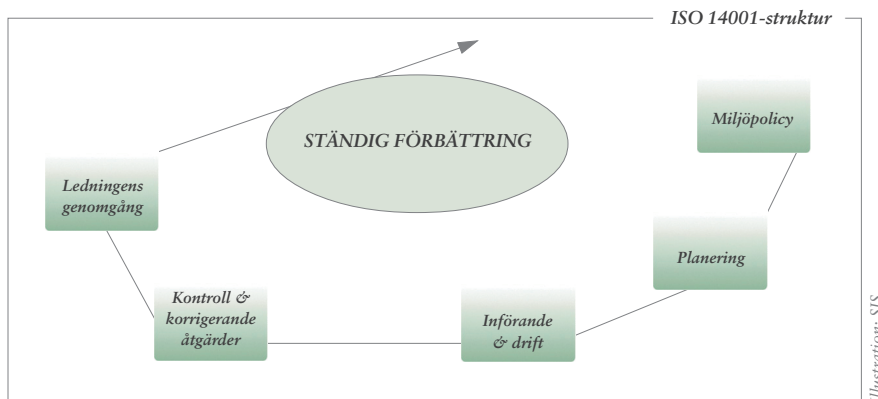
Kraven i ISO 14001

I följande avsnitt ges en kortfattad beskrivning av kraven i ISO 14001, vad de olika delkraven syftar till och vad de kan innebära för ett företag eller en organisation som ska tillämpa dem.

Miljöpolicy

Företaget eller organisationen och dess högsta ledning ska upprätta och anta en miljöpolicy. Det är ett mycket centralt och viktigt dokument i miljöledningssystemet. Miljöpolicyen är en övergripande beskrivning av företagets viljeinriktning och ambition i miljöarbetet. I och med att högsta ledningen måste ta det yttersta ansvaret för sin miljöpolicy måste också ledningen säkerställa att företaget i sitt miljöarbete lever upp till sin policy. ISO 14001 ställer ett antal krav på innehåll i verksamhetens miljöpolicy. Miljöpolicyen ska:

- Vara relevant i förhållande till verksamheten som bedrivs.
- Innehålla åtagande om att ständigt förbättra verksamhetens miljöprestanda.
- Innehålla åtagande om att arbeta förebyggande av föroreningar.

- Innehålla åtagande om att uppfylla tillämplig miljölagstiftning och andra krav som berör företaget.

Miljöpolycyn ska vara tillgänglig för allmänheten, vilket är det enda område där ISO 14001 uttryckligen ställer ett krav på extern miljökommunikation.

Planering

Miljöaspekter

En avgörande faktor för att verkligen minska miljöbelastningen genom företags miljöarbete är att en säker identifiering görs av hur företaget påverkar miljön. Standarden ställer krav på att företaget ska identifiera samtliga miljöaspekter som orsakas av dess aktiviteter, produkter eller tjänster i ett livscykelperspektiv. Det är vad som normalt ingår i en miljöutredning. Miljöutredningen ligger till grund för miljöarbetet och ska ge en helhetsbild av företagets totala miljöpåverkan. I början av företagets miljöarbete är det därför lämpligt att genomföra en miljöutredning. Vid identifieringen av miljöaspekterna kan standarderna i ISO 14030-serien utnyttjas.

Den första delen i utredningen ska visa på alla tänkbara miljöaspekter, utan att ta hänsyn till om det finns ekonomiska, marknadsmässiga eller tekniska förutsättningar för åtgärder. Miljöaspekterna innefattar företagets egen direkta miljöpåverkan såväl som företagets indirekta miljöpåverkan i ett livscykelperspektiv. Resultatet blir en bruttolista av ett antal miljöaspekter som orsakas av företagets verksamhet.

Nästa steg kring miljöaspekterna i miljöutredningen blir att på naturvetenskaplig grund avgöra vilka av dessa miljöaspekter som är betydande för verksamheten och dess produkter/tjänster. Om det finns något i ett miljöledningssystem som är mer centralt än något annat så är det de betydande miljöas-

pekterna. I stort sett samtliga delkrav och de rutiner som krävs i ISO 14001 är på något sätt kopplade till just de betydande miljöaspekterna. Detta är också för många verksamheter det svåraste att avgöra – vilka miljöaspekter är betydande? För att avgöra detta krävs fördjupad miljökunskap och någon form av objektiv metod eller modell att döma efter. Den metod eller modell du väljer för att finna dina betydande miljöaspekter måste kunna redovisas. Syftet är att identifiera de områden som har den största miljöpåverkan. I samband med bedömningen av miljöaspekterna ska både normala och onormala förhållanden tas med i beräkningen, t ex vid rullande produktion lika väl som vid driftsstopp.

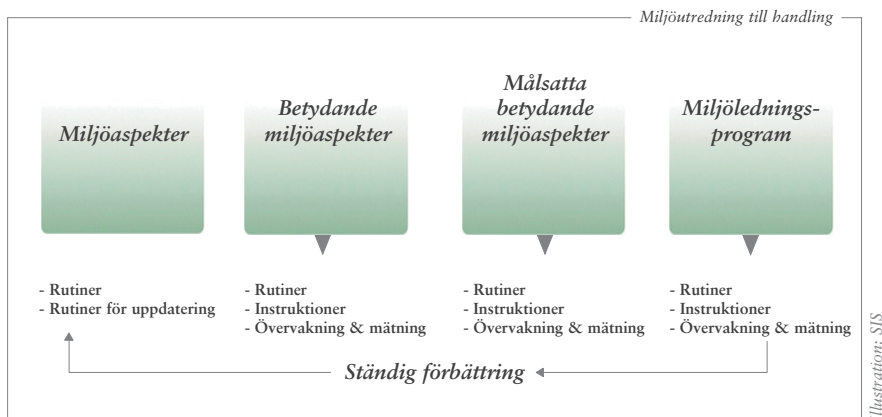
Ammons

Teknisk kompetens i världsklass

Läs mer om vår **certifiering** av produkter och ledningssystem på www.sp.se

SP Sveriges Tekniska
Forskningsinstitut

Den inledande miljöutredningen ska även innehålla en tillbakablick på tidigare verksamheter och incidenter som har eller kan ha påverkat miljön. Nödlägesberedskapen avseende påverkan på den yttre miljön måste också ses över i utredningen. Ytterligare kartläggning som kan ligga till grund för det kommande miljöarbetet och därmed bör ingå i miljöutredningen är en omvärldsanalys. Vilka i verksamhetens omvärld ställer krav eller har förväntningar på hur företaget arbetar med miljöfrågorna? I miljöutredningen skall även tillämplig miljölagstiftning specificeras tillsammans med vad kraven innebär för verksamheten, om inte detta redan är gjort sedan tidigare.

Om verksamheten förändras väsentligt efter det att miljöutredningen har gjorts genom större investeringar, förvärv, nya produkter eller annat som har betydelse för verksamhetens miljöaspekter, så måste en kompletterande utredning göras för att täcka in detta. Utredningen ska i detta läge göras förebyggande, det vill säga inför en investering, inför ett förvärv eller under framtagandet av en ny produkt. Det måste säkerställas att det hela tiden är de betydande miljöaspekterna som verksamhe-

ten arbetar med att minska miljöpåverkan av och att miljöarbetet går ut på att förebygga miljöpåverkan.

Lagar och andra krav

Kravet i standarden att uppfylla lagar och andra krav kan ses som en självklarhet. Det har dock visat sig att många verksamheter inte är medvetna om vilken miljölagstiftning som är tillämplig för just dem. I verksamhetens miljöpolicy ska det finnas ett klart och tydligt åtagande om att följa tillämplig lagstiftning. Detta måste säkerställas och förankras i verksamheten.

Verksamheten ska identifiera och ha tillgång till de lagkrav och andra krav som berör dem och deras produkter/tjänster. För detta behövs rutiner och kompetens som säkerställer att kunskapen om gällande lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd hålls uppdaterade. Företaget måste sedan i det dagliga arbetet genom rutiner resp. övervakning och mätning, säkerställa och följa upp att lagkraven verkligen efterlevs. Andra krav som kan vara branschkrav, kundkrav, konsumentkrav etc. kartläggs för att göras så konkreta att de kan ingå i miljöledningssystemet på samma sätt som lagkraven.

**Mässa
Matchmaking
Studiebesök
Konferens**

Fattar du rätt beslut?

Vår framtida miljö berör alla. Men framför allt berör det dig som är med och påverkar eller fattar beslut om inköp, teknikval, drift eller produktion. De beslut som tas

idag kommer att ha konsekvenser för morgondagen – både för miljön och för din verksamhets position på marknaden. Se till att du har ett bra beslutsunderlag.

MÄSSA OCH KONFERENS MED INRIKTNING PÅ CLEANTECH OCH HÅLLBARA AFFÄRER

Nordens ledande mötesplats inom miljöområdet
Svenska Mässan, Göteborg, 7-9 oktober 2008

www.miljoteknik.com

**MILJÖ
TEKNIK**

Miljömål

Företaget ska upprätta övergripande och detaljerade miljömål. Att arbeta med konkreta, mätbara och tidsplanerade miljömål är det som i miljöledningssystemet ska säkerställa en kontinuerlig minskning av företagets miljöpåverkan. Miljömålen ska därför koncentreras på de betydande miljöaspekter som företaget har identifierat i sin miljöutredning. Vid bedömningen av vilka betydande miljöaspekter som det ska sättas upp miljömål för kan verksamheten göra en affärsmässig värdering av verksamhetens förutsättningar ekonomiskt, marknads-mässigt och tekniskt. Det finns inga krav på hur många miljömål som ska sättas upp bara de berör verksamhetens betydande miljöaspekter. Det står därutöver verksamheten fritt att komplettera dessa mål med t.ex. mål för miljöutbildning, genomförande av livscykelanalyser eller miljökommunikation.

Miljömålen ska vara kopplade till och utformas så att de uppfyller åtagandena i miljöpolicyen. Ett övergripande miljömål kan gälla antingen för en hel koncern eller hela företaget/verksamheten. Ett detaljerat miljömål kan då brytas ner till olika dotterbolag eller avdelningar inom verksamheten som tillsammans sedan ska se till att det övergripande målet uppnås. Övergripande miljömål kan också ses som långsiktigt medan ett detaljerat miljömål ska nås inom en kortare tid. Alternativt att det övergripande målet omfattar ett större område medan detta mål bryts ner i mindre områden där detaljerade mål sätts upp som tillsammans omfattar det övergripande målet.

Miljömål måste vara realistiska, gå att mäta och följa upp. Det kräver att man har identifierat nuläget och att det är klart vad verksamheten vill och har möjlighet att åstadkomma. Målen måste vara tydliga. Att företaget når ett av sina

miljömål ska innebära en konkret miljövinster. Vaga målformuleringar, som visioner eller viljeinriktningar, går inte att mäta och följa upp. Det är genom de övergripande och detaljerade målen och uppfyllelsen av dessa som man kan se om företaget uppfyller de grundläggande kraven på att förebygga föroreningar och att åstadkomma ständig förbättring avseende minskad miljöpåverkan. När företaget sätter sina övergripande och detaljerade miljömål bör vissa faktorer beaktas:

- Interna och externa krav som ställs på företaget.
- De betydande miljöaspekterna som identifierats.
- Företagets ekonomiska, organisatoriska och affärsmässiga situation.
- Synpunkter från berörda parter och intressenter.
- Skapa engagemang hos medarbetarna.

Miljömålen måste förankras i företaget. För att nå målen måste de ansvariga känna sig delaktiga och ha möjlighet att påverka resultatet. Det är därför viktigt att kontinuerligt kommunicera ut hur miljöarbetet fortlöper genom en tydlig uppföljning av miljömålen. Utvärdering av miljösmål och måluppfyllelse ska ske under ledningens genomgång och genom interna revisioner.

Miljöledningsprogram

Varje övergripande och detaljerat miljömål ska kopplas till ett miljöledningsprogram. Det är en handlingsplan eller projektplan för hur respektive miljömål ska nås, innehållande väl definierade aktiviteter. Ett miljöledningsprogram ska innehålla:

- Konkreta åtgärder, aktiviteter eller projekt, som krävs för att miljömålet ska nås.

- Tidsplan och ansvarig, för varje aktivitet eller projekt.
- Resurser som står till förfogande.

Om företaget eller organisationen på ett väsentligt sätt förändrar sin verksamhet, måste miljöledningsprogrammen ändras eller nya aktiviteter komma till. Det kan gälla produktutveckling, investeringar eller förvärv som måste beaktas ur miljösynpunkt. Det innebär att man gör en begränsad miljöutredning och bedömning av om förändringen påverkar de betydande miljöaspekterna, miljömålen och i sin tur miljöledningsprogrammen.

Införande och drift

Organisationsstruktur och ansvar

Företagets miljöorganisation måste vara tydligt beskriven med vem eller vilka som ansvarar för de olika delarna i företagets miljöarbete. Utöver att ledningen har det yttersta ansvaret kan ansvaret för det operativa miljöarbetet delegeras till en eller flera befattningar. Det är den person som ledningen utser till ledning-

ens representant som ansvarar för att miljöarbetet genomförs enligt de krav som ISO 14001 ställer och förser ledningen med information om hur miljöarbetet fungerar.

Det är viktigt att själva miljöarbetet inte får någon egen organisationsstruktur utan förs in i befintlig organisation. Det är därför fördelaktigt att utnyttja befintliga arbetssätt för till exempel kommunikation, utbildning, rapportering, dokumentationsstruktur och kontrollsystem. Fördelning av ansvar och befogenheter bygger på var nödvändig kompetens måste finnas, hur företaget är organiserat samt vilka resurser som finns tillgängliga för miljöarbetet.

Utbildning, medvetenhet och kompetens

All personal bör ges en grundläggande miljöutbildning. Det krav som ISO 14001 ställer på utbildning gäller alla som på något sätt har en påverkan på verksamhetens betydande miljöaspekter. Detta gäller även entreprenörer som utför arbete inom verksamheten. Utbildningen ska handla om hur personalens

eget arbete kan ge upphov till miljöpåverkan och de möjligheter som de själva har att påverka detta.

Miljöarbete kräver resurser och engagemang hos alla inblandade. Det är därför viktigt att medarbetarna känner till de miljöåtaganden som företaget gjort i sin miljöpolicy och förstår, accepterar och känner delaktighet i dessa.

Ofta ger en allmän och ganska grundläggande miljöutbildning en bra grund och är en långsiktig investering till ett framgångsrikt miljöarbete. Genom en grundläggande utbildning om miljöproblem och om hur företaget bidrar till dessa skapas en bättre förståelse för det egna miljöarbetet. Utöver en grundläggande miljöutbildning behövs kunskap om de olika delarna och kraven som ingår i ett miljöledningssystem.

För nyckelbefattningar som till exempel inköp, marknad, produkt- och processutveckling kan det behövas en mer specialinriktad utbildning i miljöfrågor. Andra nyckelbefattningar som kan behöva ytterligare kunskap och insikt i miljöfrågorna är företagets ledning samt de interna revisorerna.

Kommunikation

Att kommunicera sitt miljöarbete måste alla verksamheter kunna göra idag. Det ställs dessutom allt större krav på att kommunikationen är tydlig och trovärdig. Det ligger i allmänhet i verksamhetens eget intresse att visa kunder och övriga intressenter vad man gör på miljöområdet. De flesta kunder efterfrågar idag information om verksamhetens miljöstatus, med hög eller låg detaljeringsnivå. Det finns dessutom krav på aktiebolag med tillstånds eller anmälningspliktiga verksamheter att informera om sitt miljöarbete i förvaltningsberättelsen i årsredovisningen. Vidare har tillståndspliktiga verksamheter efter att de prövats alltid skyldighet att göra miljörapportering.

ISO 14001 ställer inga krav på att verksamheten upprättar en extern miljöredovisning eller marknadsföra sitt miljöarbete externt. Däremot ställs krav på att miljöpolicyen ska vara tillgänglig och att man ska beakta behovet av att kommunicera sina betydande miljöaspekter. De krav som lagen ställer på miljörapportering till myndigheter ska också alltid uppfyllas. Kravet i standarden gäller, utöver policy, miljöaspekter och eventuella lagkrav på miljörapportering, mer den interna kommunikationen mellan olika nivåer och hur man hanterar och tar emot frågor, synpunkter eller klagomål från externa intressenter. Kommunikation med myndigheter, kunder samt leverantörer måste kanaliseras till rätt person i företaget. Intern kommunikation till de anställda kan gälla företagets betydande miljöaspekter, ny miljölagstiftning, nödlägesberedskap, miljöpolicy, miljömål, måluppfyllelse och revisionsresultat.

Det finns sedan 2006 en särskild standard för Miljökommunikation som benämns ISO 14063.

Dokumentation

Det ska finnas en övergripande beskrivning av den dokumentation som ingår i företagets miljöledningssystem. En handbok/manual som dels beskriver ledningssystemets huvuddelar och dels ger hänvisningar till relaterad dokumentation i form av befintliga rutiner och instruktioner. Manualen ska ge en översiktlig bild av verksamheten och sambandet med de betydande miljöaspekterna. Vidare ska manualen beskriva hur företaget tillämpar standarden och hur dokumentationssystemet är uppbyggt. Företag med befintliga kvalitetsledningssystem har ofta en struktur och rutiner för dokumentation som kan användas även för miljöledningssystemet. Exempel på dokument i ett miljöledningssystem:

- Miljöpolicy.
- Miljöutredning.
- Förteckning över övergripande och detaljerade miljömål.
- Information om betydande miljöaspekter.
- Handlungsplaner för upprättade miljömål.
- Arbetsinstruktion för personer med arbetsuppgifter som kan leda till betydande miljöpåverkan.
- Beredskapsplan för hantering av tänkbara incidenter.
- Redovisning av miljöprestanda, verksamhetsstyrning och uppföljning av miljömål.

Dokumentflödet i miljöledningssystemet

Handbok/Manual

Övergripande beskrivning av miljöledningssystemet, huvuddelar och sambandet mellan dessa. Dessa är styrande dokument.

- Principer för till exempel avfallshantering.

Rutin

Övergripande beskrivning av hur kraven i standarden ska uppfyllas.

- Separat rutin för till exempel hantering av batterier.

Instruktion

Mer ingående beskrivning av hur en specifik arbetsuppgift ska utföras.

- För att till exempel mäta kvantiteten av olika sorters batterier.

Resultatdokument

Protokoll eller rapport som redovisar resultatet av miljöledningssystemet i praktiken. Dessa är redovisande dokument.

- Resultatet av till exempel kvantiteten kadmiumbatterier.

Dokumentationsstyrning

Rutiner för dokumentstyrning är en central del av miljöledningssystemet. Dessa ska underlätta uppföljning av om systemet har införts på rätt sätt. Dokumenten som ingår i ett system ska vara lätta att hitta, aktuella och tydliga. Syftet är inte att bygga ett komplext pappers- eller datorsystem, utan att säkerställa en effektiv hantering av miljörelaterad dokumentation som visar på hur miljöpolicyens åtaganden blivit kommunicerade och genomförda. Även här har företag med ett kvalitetsledningssystem ofta en fördel av färdiga rutiner för hur dokument ska styras.

— Anmons —

Allt fler väljer miljödiplomering!

Minska företagets miljöpåverkan och vinn ekonomiska fördelar. Med den nationella standarden Svensk Miljöbas erbjuds företag ett strukturerat miljöledningsarbete med hög kvalitet till en låg kostnad. www.svenskmiljobas.nu

Miljöledningssystem för små och medelstora företag

Verksamhetsstyrning

Kravet på verksamhetsstyrning innebär i grunden att alla delar av verksamheten som har koppling till de betydande miljöaspekterna och som påverkar om miljöpolicy och miljömål uppfylls ska ges särskilda rutiner. Exempel på områden som berör verksamhetsstyrning:

- Produktutveckling.
- Inköp - leverantörer.
- Entreprenörer.
- Hantering och förvaring av råmaterial.
- Produktions- och underhållsrutiner.
- Förvaring av produkter.
- Transporter.
- Avfall.
- Marknadsföring och reklam.
- Kundservice.
- Förvärv och investeringar.

Produktutvecklingen lägger grunden för den miljöpåverkan som produkten kommer att ha och ge upphov till under sin livscykel. Här kan standarderna i ISO 14040-serien för livscykelanalys vara till hjälp. Standarderna är hjälpmedel för att kartlägga miljöpåverkan av en produkt i hela dess livscykel. Livscykelanalysen ger svar på var den största miljöpåverkan uppstår och därigenom även svar på hur miljöpåverkan kan undvikas eller minskas i nya produkter. Standarderna för livscykelanalys ger dig principerna för att arbeta med denna typ av analys, hur man kan gå till väga för att genomföra inventeringen, värdera miljöpåverkan och tolka resultatet. Om verksamheten har en modell för att arbeta med analysen av en produkts livscykel underlättas arbetet med ständig förbättring och förebyggande av miljöpåverkan. Livscykelanalysen underlättar arbetet med att tillfredsställa kundernas förväntningar om minskad miljöpåverkan i pro-

dukternas användnings- och avfalls-skede. Vidare blev under år 2002 en teknisk rapport klar som stöd för produktutvecklingsarbetet, ISO/TR 14062. Denna tekniska rapport kan användas som stöd för att integrera miljöaspekter under styrningen/ledningen av arbetet med att utveckla en ny produkt.

Inköp innebär i detta sammanhang att fastställa miljökriterier på de produkter och tjänster som köps in samt att göra en bedömning av leverantörernas miljöpåverkan. Att ställa relevanta krav på sina underleverantörer kräver kunskap om leverantörens miljöpåverkan. Ofta är det bra att börja med ett frågeformulär eller genom en dialog som resulterar i en bedömningsgrund för att ställa relevanta miljökrav. Det är inte säkert att det är relevant att ställa samma krav till samtliga sina underleverantörer. Leverantörerna bör därför delas in i olika grupper.

Hur verksamheten hanterar sitt avfall och sina kemikalier är exempel på viktiga delar i miljöarbetet som kräver ett tydligt ansvar och rutiner. Det ska finnas en lista som beskriver företagets olika typer av avfall. Rutiner ska finnas för hur företaget hanterar sitt avfall. Det samma gäller för kemikalier.

Marknadsföring är för de flesta verksamheter en kärnprocess, men det är inte säkert att den har någon betydande miljöaspekt. Marknadsföring innebär dock i allmänhet ett stort utnyttjande av material i form av reklam, vilket mycket väl kan vara en betydande miljöaspekt beroende på kvantitet och materialval. Avgörande är dock att marknadsföring och försäljning är en mycket central fråga för affärsutvecklingen. Marknadsföring och försäljning måste därför ges hög prioritet avseende kommunikation av miljöarbetet som drivkraft i utvecklingen av miljöledningssystemet och de ständiga förbättringarna av miljöstatusten i verksamheten. Marknadsföring är

mycket centralt i verksamhetsstyrningen. Vidare har miljömärkning blivit en stor fråga för den externa kommunikationen. Det finns i ISO 14020-serien standarder för miljömärkning och egendeklarationer av miljöpåståenden, som kan användas som hjälpmedel för att på ett trovärdigt sätt kunna marknadsföra sitt miljöarbete.

Nödlägesberedskap

Nödlägesberedskapen förutsätter en inledande utredning. Denna utredning kombineras lämpligen med utredningen av miljöaspekter och betydande miljöaspekter för verksamheten i den inledande miljöutredningen. Utredningen här är en form av riskanalys för att kartlägga och bedöma riskerna i verksamheten samt konsekvenserna av tänkbara incidenter och olyckor. Om det föreligger risker som kan leda till betydande miljöpåverkan ska dessa tas med vid utvärderingen av de betydande miljöaspekterna.

Att göra en beredskapsplan bygger inte bara på systematik och tekniska kunskaper utan också i hög grad på kreativitet och inlevelseförmåga i riskanalysen. Det gäller att se till helheten och att förutse även icke uppenbara konsekvenser. Risk-

hantering kan omfatta följande typer av åtgärder:

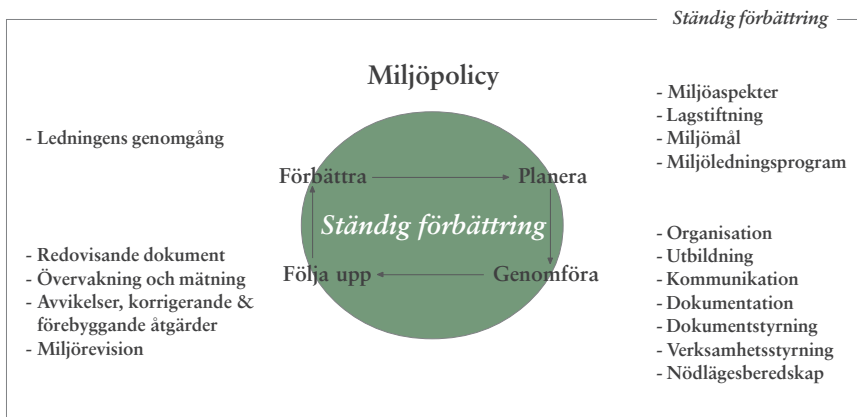
- Åtgärder för att förhindra att ett nödläge uppstår.
- Avhjälpan åtgärder för att mildra effekterna av den situation som uppstått.
- Korrigerande åtgärder genom att lära av vad som inträffat för att förhindra att samma situation uppstår igen.

En beredskapsplan bör omfatta:

- Organisations- och ansvarsfördelning med en förteckning över nyckelpersoner och deras telefonnummer.
- Vart man kan vända sig för att få hjälp från till exempel räddningstjänsten, sjukhus eller saneringsföretag.
- En rutin för både intern och extern kommunikation vid en miljöolycka.
- En karta över verksamheten som beskriver var och i vilka mängder farliga eller explosiva ämnen förvaras.
- Information om ett utsläpps farlighet för människor i närområdet.

Nödlägesberedskapen ska om möjligt övas regelbundet. Den lokala räddnings-

Illustration: SIS

tjänsten kan eventuellt hjälpa till med att öva och även utvärdera företagets beredskap och beredskapsplan. Viktigt är att nödlägesberedskapen analyseras efter en olycka och revideras vid behov.

Kontroll och korrigerande åtgärder

Övervakning och mätning

Samtliga av de betydande miljöaspekterna måste på något sätt mätas och/eller övervakas. Speciellt gäller det för de miljöaspekter där det finns uppsatta miljömål men även för de miljöaspekter som är betydande. Det ska finnas en rutin som beskriver ansvar och befogenheter samt vilka metoder och med vilken frekvens övervakning och mätning sker. Det måste också framgå vilka åtgärder som ska vidtas vid ej godkänt mätresultat. Resultat från övervakning och mätning blir redovisande dokument som gör det möjligt att jämföra resultatet med de miljömål som företaget satt upp. Övervakning ska även omfatta en återkommande utvärdering av om företaget följer aktuell miljölagstiftning. Kontroll av mät- och provningsutrustning ska ske för att säkra mätresultaten. Även larmanorningar ska kontrolleras och underhållas.

I början kan det vara svårt att veta hur och vad det är som ska mätas. Det gäller att hitta relevanta parametrar som ger en rättvis bild av företagets miljöpåverkan. Standarden ISO 14031 ger vägledning i vad som kallas för Indikatorer för Miljöprestanda. Det kan till exempel vara mängd avfall eller energianvändning per producerad vara, mängd koldioxidutsläpp per transporterad vara eller antal utbildade medarbetare i miljökunskap. Indikatorerna för miljöprestanda bör kommuniceras till alla medarbetare och ge en bra och rättvis bild av utvecklingen. Dessa indikatorer kan också användas i företagets kommunikation med sina intressenter.

Avvikelser och korrigerande åtgärder

En effektiv rutin för hur verksamheten avhjälp, korrigerar och förebygger avvikelser i sitt miljöarbete är en bärande princip i ett miljöledningssystem. Det ska vara klart definierat vilka åtgärder som ska vidtas för att mildra den miljöpåverkan som orsakas av en avvikelse. Personalen ska veta när och hur avvikelser ska hanteras. Det är viktigt att det finns en klar och tydlig definition av vad en avvikelse är, annars kan det innebära att det finns en väl genomtänkt och bra rutin som inte tillämpas. Man kan dela in avvikelser i två grupper:

- Avvikelser i relation till föreskrivna gränsvärden som till exempel mängder för utsläpp och bullernivåer. Gränserna kan vara styrda av lagkrav eller satta av företaget.
- Avvikelser mot själva miljöledningssystemet. Det kan gälla olika aktiviteter som ska utföras på ett visst sätt eller inom en viss tid.

En avvikelse ska alltid resultera i avhjälpande och korrigerande åtgärder. För att även säkerställa att avvikelsen förebyggs så ska en analys göras som kan resultera i en förändring i befintliga rutiner.

Redovisande dokument

Alla handlingar, dokument och protokoll som beskriver och redovisar hur miljöarbetet har bedrivits är en form av redovisande dokument eller verifikat. Dokumenten har två övergripande syften. Dels att visa om företaget arbetar i enlighet med kraven på ett miljöledningssystem, dels att visa på överensstämmelse med lagar, förordningar och andra krav. Redovisande dokument används som underlag i samband med ledningens genomgång av miljöledningssystemet.

Företaget eller organisationen måste

Dimma över Stadshuset i Stockholm

identifiera behovet av redovisande dokument. Vilken typ av dokument som behövs samt hur de ska hanteras, distribueras och arkiveras för att kunna utvärdera miljöarbetet. Verksamheter med ett kvalitetsledningssystem kan ofta samordna befintliga rutiner som gäller för redovisande dokument.

Revision av miljöledningssystemet

Interna miljörevisioner är ett effektivt verktyg för att utvärdera miljöarbetet och miljöledningssystemet. Revisionerna ska regelbundet jämföra resultatet av vad företagets miljöarbete uppnått på olika områden med de mål som satts upp. Revisionsresultaten är ett viktigt underlag vid ledningens genomgång för att förbättra miljöarbetet.

Företaget eller organisationen ska upprätta ett revisionsprogram för var, när och hur de interna revisionerna ska genomföras. Verksamheten väljer självt om de interna revisionerna ska utföras av interna eller externa revisorer. Genom att utbilda egna revisorer stannar dock

kompetensen inom företaget.

Sedan oktober 2002 finns en ny standard som ger vägledning för såväl miljörevision som kvalitetsrevision. Standarden heter ISO 19011 och är hett hjälpmedel för hur revisionerna kan genomföras. Den beskriver också kvalifikationskrav på miljörevisorn och kan ge vägledning när verksamheten ska utbilda sina interna miljörevisorer. En miljörevisor ska kunna:

- Bedöma miljöaspekter.
- Värdera organisationens tillämpning av miljölagstiftningen.
- Bedöma organisationens miljöledningssystem mot ISO 14001.
- Förstå verksamheten ur miljösynpunkt.
- Behärska revisionsteknik.

Ledningens genomgång

Det grundläggande syftet med ledningens genomgång är att utvärdera om

miljöarbetet lett till att företaget uppfyllt standardens och företags egna krav på ständig förbättring. En förutsättning för utvärderingen är att tillräckligt med fakta samlats in från bland annat redovisande dokument, synpunkter från intressenter, uppföljning av miljömål och revisionsrapporter. Fakta från miljöarbetet ska analyseras och ligger till grund för beslut om förändringar i miljöpolicy, behov av att tillsätta ytterligare resurser, nya miljömål etc.

Genomgången sker ofta under en avgränsad del av ett ledningsmöte som hålls regelbundet. Verksamheten behöver ha en bestämd dagordning över vilka miljöfrågor som ska behandlas och vilka personer som ska delta. Resultatet av ledningens genomgång ska dokumenteras i form av ett protokoll som innehåller avhandlade frågor och fattade beslut. Genomgången ska omfatta bland annat:

- Miljömål och uppfyllelse av miljömål.
- Resultat från revisioner av miljöledningssystemet.
- Utvärdering av systemets effektivitet.
- Utvärdering av om miljöpolicyen är ändamålsenlig.

Dessutom ska genomgången omfatta en utvärdering av behovet av ändringar på grund av:

- Förändrade förväntningar och krav från intressenter.
- Förändringar av verksamheten, organisation eller produkter.

- Ändrad lagstiftning.
- Nya vetenskapliga rön eller ny teknik.
- Miljötillbud.
- Marknadskrav.

Ständig förbättring

Det primära syftet med miljöledningssystemen går att sammanfatta i begreppet ständig förbättring. Det finns inga objektiva krav på resultatet av miljöarbetet, men kraven är helt tydligt resultatorienterade. Då vi utgår från standarden ISO 14001 är målet att införa ett väl fungerande och effektivt miljöledningssystem. Detta system ska vi hela tiden förbättra så att vi gör rätt saker, på rätt sätt och vid rätt tidpunkt, med huvudsyftet att alltid förbättra verksamhetens miljömässiga prestanda. Det vi ska koncentrera oss på är i tur och ordning:

- Förebygga så att en förorening, en avvikelse eller ett avfall inte uppstår.
- Minska användningen av resurser generellt och speciellt energi och farliga ämnen.
- Återanvända eller återvinna resurser.

Fördjupande information

Samtliga krav på ett miljöledningssystem finns i standarden:

- » SS-EN ISO 14001:2004, Miljöledningssystem – Krav och vägledning
- » www.sis.se

EMAS

- Underlättar kommunikation om miljöledningsarbete och ISO 14001

Av Sven-Olof Ryding, VD, Miljöstyrningsrådet

EMAS är en förkortning av Eco Management and Audit Scheme, som på svenska översatts till EU:s miljöstyrnings- och miljörevisionsordning. EMAS är en förordning som antogs av EU:s miljöministrar 1993. Förordningen, som dessutom är svensk lag, reviderades 2001 som bl a ledde till ett inlemmande av ISO 14001 inom ramen för EMAS. Alla typer av organisationer kan frivilligt ansluta sig till EMAS. Det övergripande syftet med EMAS är att stimulera organisationer och företag, vare sig de är offentliga eller privata, att vidareutveckla sitt miljöarbete på ett systematiskt och enhetligt sätt utöver de krav som lagstiftningen ställer. Detta sker genom ett detaljerat program med klart utsatta mål, åtgärdsprogram och utvärdering av alla väsentliga miljöförhållanden som berörs av verksamheten.

EMAS – ett kommunikationsverktyg för ISO 14001

Att EMAS helt bygger på ISO 14001-standarden innebär att kraven på miljöledningssystemet blir samma som i standarden ISO 14001 varför en EMAS-registrering automatiskt innebär ett godkännande av kraven i ISO 14001. EMAS förknippas oftast med kravet på att publicera en granskad och godkänd miljöredovisning. Miljöredovisningar är viktiga, inte bara för de registrerade företagen, utan också för att ge marknaden en

bild av vad EMAS innebär i praktiken. Öppenhet och trovärdighet är två nyckelbegrepp vid arbetet med EMAS-redovisningen. Det är också förutsättningen för att miljöredovisningar ska bli det användbara verktyg som de är tänkta att vara med syfte att ge det ”mervärde” i form av marknads- och konkurrensmässiga fördelar en EMAS-registrering kan föra med sig. I och med den starka kopplingen med ISO 14001 kan EMAS utgöra ett viktigt och strategiskt kommunikationsverktyg för ISO 14001-certifierade företag och organisationer.

EMAS erbjuder goda kommunikationsmöjligheter

Ett viktigt syfte med EMAS är att erbjuda organisationer nya möjligheter att kommunicera sitt miljöarbete till marknadens olika aktörer. Dessa möjligheter inbegriper bl a:

Större och mer kostnadseffektiva möjligheter att sprida kännedom om miljöredovisningen

Företag och organisationer uppmuntras att utnyttja alla tillgängliga medel för att sprida kännedom om sitt miljöledningsarbete. Miljöredovisningen kan t.ex. få förekomma i elektronisk form på Internet för att öka dess spridning och minska kostnader för tryckning. Härigenom kan EMAS också betraktas som ett rationellt och kostnadseffektivt kommunikationsverktyg för företag och organisationer.

Särskild EMAS-logotyp för en bredare och "mer synlig" användning av EMAS-information vid marknadsföring och miljökommunikation

En särskild EMAS-logotyp medför en lättare identifiering av EMAS-registrerade företag och organisationer och vad EMAS står för. EMAS-logotypen med texten "Kontrollerat miljöledningssystem" som indikerar att organisationen deltar i EMAS får användas på brevpapper, på miljöredovisningar och i annonser, för produkter, verksamheter och tjänster m.m.

Verifierade uttalanden som nya marknads-sig-naler i miljöinformationssammanhang

EMAS-logotypen kan också användas om en organisation vill göra särskilda uttalanden. Ett viktigt inslag i EMAS är att den medger att hela avsnitt, citat eller uttalanden ur miljöredovisningen om t.ex. organisationens eller produkters och tjänsters miljöprestanda kan användas vid information och marknadsföring tillsammans med EMAS-logotypen och texten "Godkänd information" för att indikera att det rör sig om granskade och verifierade uppgifter och uttalanden.

Revidering av EMAS-förordningen

EMAS-förordningen ses över vart femte år med syfte att vidareutveckla och förbättra systemet mot bakgrund av vunna erfarenheter. För närvarande pågår ett arbete med en ny revidering av EMAS-förordningen som förväntas vara klar under senare delen av 2009/början av 2010.

Under 2006 lät EU-kommissionen genomföra en omfattande kartläggning av synen på EMAS och vilka önskemål till förändringar olika målgrupper har. Kartläggningen resulterade i ett stort antal iakttagelser och konstateranden för olika särskilt presenterade utgångspunkter. En öppen konsultation genomfördes under 2007 med vissa direkta frågor och på-

stående som underlag. Några tydliga önskemål som framförts om vad som behöver göras för att förbättra EMAS visade på följande förslag:

- Förstärk synen på EMAS som det bästa och mest trovärdiga miljöledningssystemet.
- Öka användarvänligheten och den marknadsmässiga nyttan av EMAS.
- Förbättra användning av EMAS i miljöanpassad offentlig upphandling.
- Öka inslagen av stimulansåtgärder av olika slag – både finansiella och genom lättnader i tillsyn och lagefterlevnad ("regulatory relief").
- Förstärk insatserna från EU-kommissionen och varje medlemsland för att sprida kännedom om EMAS.
- Förenkla användning av EMAS-logotypen.
- Gör EMAS till ett globalt verktyg.

EU-kommissionen har inte kunnat tillgodose alla dessa framförda önskemål, men har försökt att inkludera så många som möjligt i sitt förslag till ny EMAS-förordning.

Mixed Sources

Produktgrupp från välskötta skogar
och annat kontrollerat ursprung

www.fsc.org Cert no. SCS-COC-00883
© 1996 Forest Stewardship Council

TELEFON 08-546 007 00
E-POST info@alfaprint.se
HEMSIDA www.alfaprint.se

Alfa Print

Bild: Magnus Wegler

Exempel på 10 nya inslag i förslaget till ny EMAS-förordning är:

1. Mer stringent uppföljning av lagefterlevnad.
2. Krav på redovisning av vissa centrala indikatorer i EMAS-redovisningarna, t.ex. kopplat till klimatpåverkan.
3. Uppstramning av kontrollen av ”förenklade EMAS-redovisningar”.
4. En EMAS-logotyp för alla tänkta tillämpningar och större möjligheter att använda den i olika sammanhang.
5. Större insatser från EU-kommissionen för att förenkla införandet av EMAS i småföretag.
6. Möjlighet att förenkla registreringsförfarandet för organisationer som har verksamheter i flera EU-länder.
7. Möjlighet att EMAS-registrera organisationer i länder utanför Europa.
8. Klarare rekommendationer till medlemsländerna att verka för att sprida kunskap om EMAS.
9. Tydligare uttalanden om att varje medlemsland skall ha vissa inslag av lättnader för de företag som är EMAS-registrerade.
10. Större insatser från EU-kommissionen att stärka EMAS genom omnämnande i olika policytexter, ramdirektiv, förordningar m.m.

Fördjupad information

- » www.msr.se
- » www.emas.se

EPD – Miljövarudeklarationer typ III

- Kvalitetssäkrad och jämförbar information om produkters och tjänster miljöprestanda

Av Sven-Olof Ryding, VD, Miljöstyrningsrådet

Det officiella systemet för miljövarudeklarationer, typ III, i Sverige kallas EPD-systemet (EPD = Environmental Product Declaration). Systemet är en tillämpning av ISO 14025 och administreras av Miljöstyrningsrådet. EPD-systemet är ett av de första i sitt slag i världen och har använts som utgångspunkt för länder som nu etablerar system för miljövarudeklarationer.

Objektivitet, jämförbarhet och trovärdighet

EPD utgör ett sätt för importörer och tillverkare att kvantitativt beskriva särskilt väsentliga miljöegenskaper hos en vara eller en tjänst utifrån beräkningar baserat på en livscykelanalys (LCA). Syftet är att erbjuda en saklig, objektiv och jämförbar beskrivning av miljöprestanda. EPD är neutrala, dvs. de innehåller inga värderingar eller förutbestämda kravnivåer som är beroende av lokala eller nationella förhållanden utan kan användas internationellt. Systemet administreras av ett oberoende organ som sköter registrering av produktspecifika regler (Product Category Rules, PCR) och godkända deklarationer. Den externa kvalitetssäkringen utförs av oberoende verifierare för att säkerställa opartiskhet och kompetens.

Ett viktigt syfte med EPD är att erbjuda ett sakligt underlag vid leverantörsbedömningar och miljöanpassad upphandling. Ett annat viktigt användnings-

område för EPD är inom näringslivet vid behov av kvantitativa uppgifter om adderbar information om miljöprestanda i ledet från rå- och insatsvaror till färdig produkt. Internetpresentationen möjliggör en stor spridning av informationen såväl nationellt som internationellt.

Det internationella EPD®systemet

Bestämmelserna för EPD-systemet fastslogs initialt 1998. Tillämpningen av EPD-systemet har gett en rad viktiga erfarenheter inte minst vad avser det allt ökande internationella intresset i EPD-systemet från andra länder. Publiceringen av den internationella ISO-standard för miljövarudeklarationer, typ III (ISO 14025) och slutförandet av EU-projektet Intend med syfte ”att definiera principerna för ett internationellt EPD-system” har också varit viktiga skäl för att se över och revidera bestämmelserna för EPD-systemet samt lansera systemet som ett internationellt EPD®system. Ett viktigt syfte med översynen av EPD-systemet är att detta inte längre ska betraktas som ett svenskt system utan ett generellt system med internationell tillämpning.

Syfte att hjälpa och stödja

Det internationella EPD®systemet har som huvudsakligt syfte att hjälpa och stödja organisationer att kommunicera om sina produkters och tjänsters miljöprestanda på ett trovärdigt och förståeligt sätt genom att:

- Erbjuder ett komplett program för alla organisationer runt om i världen att utarbeta och använda EPD i enlighet med ISO 14025, och att
- Stödja nationella eller regionala EPD program genom samarbete och harmonisering för att ytterligare bredda användningen av EPD på en global marknad.

Nyckelfrågor

Det internationella EPD®systemet karakteriseras av ett antal ”nyckelfrågor” som inte finns beskrivet i den allmänna ISO-standarden. Dessa har sammanfattats på följande sätt:

Syfte: Överensstämmelse med ISO 14025 avseende modularitet och jämförbarhet.

Tillvägagångssätt:

1. ”Bokförings-LCA metod”.
2. Allokeringsmetod kopplat till marknadsvärde och betalningsansvar (PP allocation method).

Syfte: Förenkling av arbetet med produktspecifika regler – (Product Category Rules, PCR).

Tillvägagångssätt:

3. Införande av ett modulsystem för PCR baserat på ett internationellt klassificeringssystem.
4. En särskild utsedd PCR moderator som leder och koordinerar arbetet.
5. Förregistrering av EPD: er.

Syfte: Säkerställande av internationellt deltagande vid konsultationer av PCR.

Tillvägagångssätt:

6. Internetbaserad konsultation med särskilt utsedda expertgrupper via ett ”Global PCR Forum”.

Syfte: Förenkling av identifiering och insamlande av LCA-baserad information.

Tillvägagångssätt:

7. Precisering av typ och kvalitet på specifika och generella data.

Syfte: Breddning av marknadstillämpningen av EPD: er.

Tillvägagångssätt:

8. Introduktion av branchanpassade EPD: er – ”Sector EPD: s”.
9. Introduktion av målgruppsanpassade EPD: er – ”Single-issue EPD: s”.

Syfte: Utökade möjligheter för organisationer att utarbeta EPD: er på ett kostnadseffektivt sätt.

Tillvägagångssätt:

10. Introducerande av företagcertifiering för att själva hantera vissa EPD-rutiner s.k. ”EPD process certification”.

Bild: Magnus Wegler

Det internationella EPD®systemet administreras av en non-profit organisation kallat the International EPD Consortium (IEC) som har det övergripande ansvaret att, som sk Programme Operator, svara för den löpande driften av systemet. Till sin hjälp har IEC en styrgrupp, en teknisk kommitté och ett sekretariat. För arbetet med att utarbeta och uppdatera PCR utses en särskild kontaktperson – en *PCR Moderator*. Till de öppna konsultationerna knyts en särskild bransch-kunnig grupp – *Product Category Stakeholder Consultation Group*.

Det internationella EPD®systemet lanserades officiellt i mitten på februari 2008 med en helt ny hemsida och den första utgåvan av ett reguljärt nyhetsbrev. Det internationella EPD®systemet identifieras av en särskild logotyp:

Klimatdeklarationer (Climate declarations)

Det har i flera sammanhang påpekats vikten av att EPD-informationen bör målgruppsanpassas. Den information som normalt sett ingår i en EPD anses generellt sett för omfattande och tilltänkta användare har svårt att identifiera den typ av information som de i första hand skulle kunna ha glädje av.

Som ett led i att kund- eller marknad-sanpassa EPD-information lanserade Miljöstyrningsrådet under sensvåren 2007 sk klimatdeklarationer. En klimat-

deklaration är ett utdrag ur den traditionella EPD-informationen men som enbart fokuserar på utsläpp av växthusgasar och redovisar detta i form av sk ”koldioxid(CO₂)ekvivalenter” separat för de olika faserna i en livscykel – råvaruutvinning och framställning av insatsvaror (el, komponenter m.m.), produkttillverkning, användning samt avfallshantering. Informationen bygger på vedertagna och internationellt vetenskaplig accepterade tillvägagångssätt för livscykelanalyser och är granskad och godkänd av oberoende verifierare för att säkerställa hög trovärdighet.

Klimatmärkning (Carbon Footprint)

Informationen i en EPD eller en klimatdeklaration kan utgöra underlag för en enklare form av kommunikation i form

av en klimatmärkning (Carbon Footprint). Det internationella EPD®systemet utvecklar för närvarande system för klimatmärkning som uppfyller följande förutsättningar:

- Alla växthusgasutsläpp skall medtas och uttryckas i CO₂-ekvivalenter
- Informationen skall särredovisa klimatpåverkan i produktens olika livscykelfaser.
- Utsläppen skall separeras i de från fossilt respektive biogent ursprung.
- Information om övrig miljöpåverkan skall finnas tillgänglig.
- Tillgång till förklarande material skall hänvisas till.

CARBON FOOTPRINT (Emission expressed as CO ₂ -equivalents)					EPD® THE GREEN YARDSTICK	
						
Fossil	3.1	16.7	1.2	0.9	21.9	
Biogenic	0.1	5.3	0.4	–	5.8	
					27.7	CPC code 34920

Ett förslag till ett klimatmärke kopplat till EPD

CPC koden utgör en identifiering av produkten enligt ett internationellt klassificeringssystem. Jämförelser av produkters klimatpåverkan kan endast ske med utgångspunkt från samma klassificeringskod. Klimatmärket kan användas i olika sammanhang såsom på produkter och förpackningar och all form av informationsmaterial om produkten.

Fördjupad information:

- » www.environdec.com
- » www.msr.se

Utförlig medverkan

Certifierade företag kan, genom en utförlig medverkan på [Certifiering.nu](https://certifiering.nu), lägga upp kompletterande information som länkar, kontaktuppgifter, redovisningar och certifikat m.m.

Arbetsmiljö

» AFS 2001:1

» SIS-OHSAS 18001:2007

AFS 2001:1

- Arbetsmiljöcertifiering enligt Systematiskt arbetsmiljöarbete (SAM)

Av Martine Syrjänen Stålberg, Arbetsmiljöspecialist, Arbetsmiljöforum

Systematiskt arbetsmiljöarbete AFS 2001:1 är en svensk föreskrift från Arbetsmiljöverket, bestående av 12 paragrafer. AFS 2001:1 omfattar alla arbetsplatser. Systematiskt arbetsmiljöarbete, SAM, är arbetsmetoden för hur man i verksamheten ska jobba med arbetsmiljöfrågorna, för att leva upp till Arbetsmiljölagens krav på säker, trygg och utvecklande miljö.

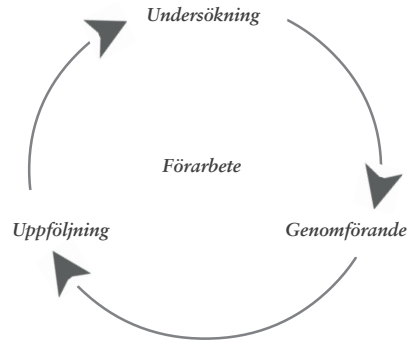
Vad ska man göra?

Med systematiskt arbetsmiljöarbete menas arbetsgivarens arbete med att...

- Undersöka
- Genomföra och
- Följa upp verksamheten

...så att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

I förarbetet lägger man grunden – preciserar arbetsmiljöpolicy, sätter mål och håller reda på lagar och regler. För att upptäcka risker och brister i organisationen görs undersökningar. Exempel på mätmetoder är enkät, rond, checklista, utvecklingssamtal, fysisk mätning, intervju. För att eliminera riskerna ska förbättringsåtgärder genomföras. Riskbedömning görs och handlingsplan upprättas. Genom årlig uppföljning och sammanställning av statistik knyts allt ihop systematiskt. Tillvägagångssättet känns igen från PDCA-cirkeln (Plan-Do-Check-Act).

Viktigt

- Företaget/organisationen ska följa Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöförordningen och de föreskrifter som gäller för verksamheten.
- Alla medarbetare skall ha möjlighet att medverka i det systematiska arbetsmiljöarbetet.
- Rutiner skall beskriva hur det systematiska arbetsmiljöarbetet skall gå till.
- Skriftliga dokumentationskrav: säkerhetsrutiner vid fara, riskbedömning, handlingsplan, arbetsmiljöpolicy, uppgiftsfördelning (delegeringshandling) och uppföljningssammanställning (tillbud, arbetsskador).
- Arbetsmiljöpolicyen skall beskriva hur förhållandena i verksamheten skall vara för att ohälsa och olycksfall i arbetet skall förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

- Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten. Det skall omfatta alla fysiska, psykologiska och sociala förhållanden som har betydelse för arbetsmiljön.

Föreskriften Systematiskt Arbetsmiljöarbete
från Arbetsmiljöverket

Certifiering av ledningssystem för arbetsmiljö

För att certifiera arbetsmiljön ställs krav på ett operativt ledningssystem för arbetsmiljö. Ledningssystemet blir ett verktyg som stödjer bl a dem som har personal- och linjeansvar. Uppbyggnaden av systemet och certifieringen görs i samverkan med de fackliga representanterna. Risker i arbetet upptäcks och åtgärdas i tid vilket kan hindra att arbetstagarna drabbas av olycksfall eller sjukdom. Detta kombineras ofta med kvalitets- och/eller miljöledningssystem. När företaget eller organisationen genomgår arbetsmiljöcertifiering, innebär det att ett ackrediterat certifieringsorgan granskar att företaget har ett arbetsmiljöledningssystem och att systemet används.

Arbetsmiljöcertifikat

Ett av SWEDAC ackrediterat certifieringsorgan undersöker vid en certifieringsrevision hur väl arbetsplatsen lever upp till kraven i AFS 2001:1. Detta görs genom granskning av ledningens åtagande, mål för förbättringsarbetet, redovisande dokument, samverkan mellan arbetsgivaren och arbetstagare/skyddsombud, organisationens internrevision m.m. Efter att ett certifikat utdelats, återkommer det oberoende certifieringsorganet med regelbundna kontroller av företagets systematiska arbetsmiljöarbete.

Motiv och fördelar med arbetsmiljöcertifiering

- Bevis på att företaget är en attraktiv arbetsplats som aktivt och strukturerat arbetar med att förbättra arbetsmiljön.
- Bättre möjligheter att rekrytera och behålla kompetent personal.
- Personalen engageras i arbetsmiljöarbetet.
- Visar att företaget följer gällande arbetsmiljölagar och regler.
- Det systematiska arbetsmiljöarbetet leder till ordning och reda samt ökad trivsel och engagemang.
- Att aktivt arbeta för en förbättrad arbetsmiljö tillfredsställer inte bara lagstiftaren och de anställda. Det ökar dessutom verksamhetens effektivitet och lönsamhet.
- Bättre kontroll av verksamheten.
- Kostnaden för sjukfrånvaro, personalomsättning med mera kan minskas genom ett strukturerat synsätt.
- Kvaliteten på företagets tjänster och produkter kan höjas.
- Certifikatet ger företaget goodwill som visar att man satsar på ett systematiskt

Köp adressuppgifter

*På Certifiering.nu kan ni beställa adressuppgifter
för svenska certifierade företag. Vi är den enda
leverantören som kan erbjuda uppdaterad
dagsfärs information.*

Bild: Magnus Wegler

Alla arbetsplatser behöver en god arbetsmiljö!

synsätt även på områden där detta inte är kundkrav

- Arbetsmiljöcertifiering kan vara ett krav på en underleverantör från en uppdragsgivare, som i sin tur vill säkra sig mot externa arbetsmiljöbrister inför sina kunder.
- Vid en certifiering ger de periodiska granskningarna kontinuitet i arbetsmiljöarbetet.

Enligt en enkätundersökning bland arbetsmiljöcertifierade företag, som SWEDAC gjort, tycker företagen att certifiering enligt AFS 2001:1 främst ger ”bättre kontroll av verksamheten”. I andra kommentarer anges att verksamheten fått bättre arbetsklimat, minskad

sjukfrånvaro och färre olycksfall, sedan man infört ett ledningssystem för arbetsmiljö.

Möjligheterna är stora med arbetsmiljöcertifiering, i och med att en oberoende part bedömer och verifierar arbetsmiljöarbetet, samt löpande följer upp att arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet ständigt förbättras.

Ursprungligen dominerade tillverkande företag, men tillämpningen växer inom tjänsteföretag och offentlig verksamhet.

Fördjupad information

- » www.arbetsmiljoforum.se
- » www.av.se

OHSAS 18001

- Modern arbetsmiljöledning som levererar resultat

Av Sara Ellström, Projektledare, SIS

Ett offensivt arbetsmiljöarbete är strategiskt viktigt för de flesta organisationer idag. Konkurrensfördelarna visar sig både vid rekrytering av personal, vid upphandlingar och i PR-sammanhang. OHSAS 18001 och 18002 beskriver ledningssystem för arbetsmiljö med ett systematiskt angreppssätt för arbetsmiljöarbetet.

Arbetsmiljö i din organisation

Hur arbetsmiljöfrågorna bedrivs kan variera stort beroende på typ av organisation och verksamhet. Det gemensamma är dock att arbetsmiljöfrågorna verkar få en allt mer strategisk betydelse med en ökad rörlighet på arbetsmarknaden och stora kostnader vid sjuk-skrivningar. I takt med denna utveckling väcks behovet av att få in arbetsmiljöfrågorna på samma agenda som andra strategiska frågor i alla olika typer av organisationer.

Idag är användningen av ledningssystem baserade på ISO standarder ett allt mer vanligt sätt att systematisera sin verksamhet. I en organisation som använder sig av ett ISO-baserat ledningssystem är OHSAS 18001 ett väldigt effektivt verktyg för att få in arbetsmiljöfrågorna i ledningssystemet. Strukturen i OHSAS 18001 är nämligen densamma som i ISO 14001 Miljöledningssystem och begreppen och kraven är avstämda mot både ISO 9001 Kvalitetsledning och ISO/IEC 27001 Informationssäkerhet.

Allt fler organisationer inser även att arbetsmiljöfrågorna är en viktig del av

arbetet med hållbar utveckling och det kan finnas stora samordningsvinster att plocka hem om man arbetar med arbetsmiljöfrågorna tillsammans med yttre miljö, sociala och ekonomiska frågor. Eftersom OHSAS används över hela världen finns det särskilt i globala sammanhang stora fördelar med att använda OHSAS.

Bakgrund

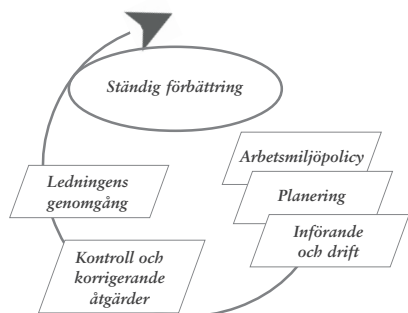
OHSAS är en standardserie för ledningssystem för arbetsmiljö utvecklad av en fristående grupp, OHSAS Project group, ledd av BSI, British Standards. Serien består idag av två dokument:

- OHSAS 18001 anger krav på ledningssystem för arbetsmiljö.
- OHSAS 18002 ger vägledning för införande av OHSAS 18001.

Det finns idag inga ISO-standarder för ledningssystem för arbetsmiljö och OHSAS har därför blivit de arbetsmiljödokument som är bäst harmoniserade med ISOs ledningssystemstandards (främst ISO 14001, men även ISO 9001 och ISO/IEC 27001).

Ständig förbättring av arbetsmiljön

Modellen för ledningssystem för arbetsmiljö enligt OHSAS 18001 är som synes helt baserad på den klassiska PDCA metodiken. Standardens krav på organisationen som tillämpar den är strukturerade under följande huvud- och underrubriker:

Modellen för ledningssystem
för arbetsmiljö enligt OHSAS 18001

- Allmänna krav
- Arbetsmiljöpolicy
- Planering
 - Identifiera faror, bedöma risker samt bestämma hur faror och risker styrs
 - Lagar och andra krav
 - Mål och handlingsplaner
- Införande och tillämpning
 - Resurser, roller, ansvar, organisationsansvar och befogenheter
 - Kompetens, utbildning och medvetenhet
 - Kommunikation, deltagande och samråd
 - Dokumentation
 - Dokumentstyrning
 - Verksamhetsstyrning
 - Beredskap och agerande vid nödlägen
- Uppföljning
 - Prestandamätning och övervakning
 - Utvärdering av att lagar och andra krav följs
 - Utredning av incidenter, avvikelser, korrigerande och förebyggande åtgärder
 - Redovisande dokument
 - Intern revision
- Ledningens genomgång

Den som han använt ISO 14001 känner igen strukturen och de enskilda kraven är så långt det är möjligt harmoniserade med kraven i ISO 14001 för att det ska vara lätt använda dessa standarder tillsammans.

Ny samlingspunkt

Det svenska deltagandet i utvecklingen av OHSAS 18001 och 18002 och samlingspunkt för erfarenheter kring tillämpning av dessa dokument i Sverige är SIS arbetsgrupp för Ledningssystem för arbetsmiljö. Gruppen bildades i slutet av 2007 och välkomnar nya deltagare.

Gruppens målsättningar är följande

- Öka kunskapen om fördelarna med att använda ledningssystem för arbetsmiljö genom att anordna seminarier och sprida information.
- Öka tillämpningen av OHSAS 18001 och 18002 genom att initiera och stötta utbildningsaktiviteter, tillhandahålla svenska översättningar och handböcker samt påverka beslutsfattare.
- Öka det svenska engagemanget i den internationella utvecklingen av standarder för ledningssystem för arbetsmiljö genom att aktivt delta i internationellt arbete t.ex. inom ISO, ILO och OHSAS Project Group.

Utveckling pågår

En ny version av OHSAS 18001 (SIS-OHSAS 18001:2007) publicerades i början av 2008 och arbetsgruppen jobbar nu aktivt med att stötta införandet av standarden i Sverige. Samtidigt pågår utvecklingen av vägledningen OHSAS 18002 som beräknas publiceras på engelska i slutet av 2008 och på svenska i början av 2009. Dessutom kommer en handbok att utvecklas under 2008.

Fördjupad information

» www.sis.se

Exponering

*Synliggör er verksamhet med en
banner på [Certifiering.nu](https://certifiering.nu).*

Livsmedel

- » BRC - Livsmedel
- » BRC IoP Förpackning
- » ISO 22000:2005
- » IP SIGILL
- » IFS

BRC

- Global Standard för Livsmedelssäkerhet

Av Patrick Gustavsson, Affärsutvecklingschef, Venteco-gruppen (fd SIK Valiguard)

Denna tekniska livsmedelsstandard har sitt ursprung sedan 1998 då åtta dagligvarukedjor i Storbritannien tog sig samman och gjorde gemensam sak. Tidigare arbetade man i huvudsak med egna andrapartsvarianter av tekniska standarder där många hade stora gemensamma drag. BRC (British Retailers Consortium) var organisationen som tog ansvaret för utveckling av standarden tillsammans med annan teknisk expertis på hygien och kvalitetsledningssystem. EFSIS (European Food Safety Inspection Service) var en viktig partner som redan 1992 tog fram en checklista till Chilled Food Manufacturers' Association och den var då uppbyggd som en tredjepartsstandard. 1998 och 2000 års versioner av BRC:s livsmedelsstandard använde EN 45004 som grund för själva revisionsarbetet, och man lät då inspektören själv fatta beslut om godkännande och certifikat (inspektionsintyg) vid slutet av inspektionsbesöket. Detta föranledde en hel del kritik från kunderna då väldigt många inspektionsorgan fanns tillgängliga på marknaden, och många var inte lika seriösa som andra. 2002 års version flyttade upp revisionsanvisningen till att följa EN 45011 och detta gav en bra effekt.

En annan aktör var också en viktig pådrivare i denna utveckling, GFSI (Global Food Safety Initiative), med internationell dagligvaruhandel som viktig intressent. Man tog fram en bench-marking guide som satte upp minimikraven för en teknisk livsmedelsstandard, de standarder

som godkänns efter en bench marking procedur publiceras på GFSI:s hemsida. Ett viktigt syfte med denna är att en leverantör skall kunna välja någon av dessa godkända standarder för bl a tillverkning av EMV (Egna Märkes Varor) till olika dagligvaruhandelskedjor.

Utformning

BRC:s livsmedelsstandard har 7 kapitel där riskanalysmetodik och hygienkrav fogas samman med ett förenklat kvalitetsledningssystem. Standarden är en slags hybrid där många detaljkrav (326 st) gör att det mera liknar vägledningstext snarare än ett ledningssystem. Senaste utgåvan (5) kom januari 2008 och standarden är uppdelad i två delar, en kravdel och en revisionsanvisning. Det finns också 10 s k "fundamentala" krav där man inte accepterar större avvikelser. En kort beskrivning av de olika kapitlen i kravdelen är:

1. Högsta ledningens åtagande

En generell del som skall säkerställa att allt arbete som rör livsmedelssäkerhet engagerar ledningen.

2. HACCP

Denna del omfattar det som är ett mer eller mindre globalt täckande lagkrav idag inom livsmedelsbranschen, ett HACCP-system. Hazard Analysis Critical Control Points System finns beskrivet i en övergripande norm utgiven av Codex Alimentarius, en underorganisation till WHO/FAO. HACCP

har stora inslag av FMEA-teknik och sund kvalitetsstyrningsmetodik inbyggt. Tanken är att en grundlig faroanalys skall mynna ut i ett fåtal särskilt viktiga styrpunkter som byggs in i ett avvikelshanteringssystem och att man lägger ett fokus på förebyggande av uppkomst av faror under och kring produktion av livsmedel.

3. Kvalitetsledningssystem

Flera av kravelementen finns hämtade från ISO 9001. Särskild vikt läggs vid spårbarhet och interna revisioner samt avvikelshantering. Kraven är också detaljerade kring ett återkallelse-system kombinerat med nödlägesberedskap. Specifika krav finns på hur kundtillfredsställelse och kundklagomål (rek-lamationer) hanteras och följs upp.

4. Krav på anläggningen

Här listas en lång rad detaljerade krav som har ursprung i hur en hygienisk hantering och utformning av lokaler/utrustning måste vara beskaffad. Ett annat uttryck är grundförutsättningar och utgör i många fall den absoluta minimivån för en säker livsmedelshant-ering. Nytt är också krav på säkerhet (yttre säkerhet mot t ex sabotage) till skillnad från livsmedelssäkerhet som of-tast innebär risker utan uppsåt. Det finns även detaljerade krav på underhåll, personalutrymmen, rengöring och städ-ning, skadedjurssäkring, transport av livsmedel, avfallshantering samt hur man förebygger kontaminering av metall-föremål och splitterbenägna material.

5. Produktstyrning

Här behandlas produktutveckling och krav på olika analysmetoder (t ex ke-miska eller mikrobiologiska). Detalje-rade krav listas för förpackningsmate-rial. Det finns också krav på minimering/reduktion av förekomst av främmande föremål eller födoämnesallergener.

6. Processtyrning

Det ställs krav på en väl fungerande pro-cess, även efter driftsavbrott eller andra förändringar. Den övervakningsutrust-ning som används måste vara kalibre-rad vilket även gäller mätutrustning för vikt och volym.

7. Personal

En mycket viktig del i standarden som lis-tar detaljerade krav på utbildning, person-lig hygien, hälsostatus och skyddskläder.

BRCs livsmedelsstandard anammas av många företag som första certifierings-projekt, fördelarna med den stora detalj-riktigheten är att det finns en vägledning per automatik om vad som krävs av före-taget. Detta gäller särskilt för livsmedels-företag som hanterar känsliga produkter där många typer av hälsofaror kan vara aktuella. De företag som har enklare ty-per av tillverkning eller få hälsofaror upplever att standarden skjuter lite över målet, och syftet med ökad livsmedels-säkerhet kan bli svårare att leva upp till eftersom det stora antalet detaljkrav krä-ver resurser.

Fundamentala krav

- Högsta ledningens åtagande.
- Planlösning, produktflöden och separering.
- Plan för livsmedelsäkerhet - HACCP.
- Rengöring och skötsel.
- Interna revisioner.
- Hanteringsrutiner för specifika material – material som innehåller allergener och identitetsbevarad status.
- Korrigering och förebyggande åtgärder.
- Processtyrning.
- System för spårbarhet.
- Utbildning.

Fördjupad information

- » www.brc.org.uk
- » www.efsis.com
- » www.globalfoodsafetyinitiative.com
- » www.codexalimentarius.net

BRC

- Global Standard for Packaging and Packaging Materials

Av Patrick Gustavsson, Affärsutvecklingschef, Venteco-gruppen (fd SIK Valiguard)

BRC (British Retail Consortium) är en organisation där de största detaljhandelskedjorna i Storbritannien är medlemmar. IoP står för the Institute of Packaging och var tidigare ett eget, välrenommerat institut i England, sedan 2005 är det sammanslaget med materialinstitutet IOM3. BRC och IoP har tillsammans med branschorganisationer inom bland annat papper/kartong, aluminium, glas, stål och plast utvecklat en gemensam standard under namnet BRC/IoP Global Standard – For Packaging and Packaging Materials. Från början var det i första hand livsmedelsförpackningar som var tänkt som applikation men i den senaste utgåvan inbegripes även kosmetiska och andra hygieniska produkter.

Utformning

BRC/IoP standarden har sedan 2001 reviderats tre gånger och utgåva 3 kom i januari 2008. BRC/IoP standarden innehåller sex avsnitt (krav) i samtliga tre kategorier.

Företaget måste dock först fastställa vilken kategori (1, 2 eller 3) som ska tillämpas. Företaget använder sig av ett så kallat beslutsträd för att fastställa vilken kategori produkterna faller inom. Först beslutas om förpackningen är avsedd för "hög-risk"-produkter. Förpackningsmaterial som skall vara i direkt kontakt med livsmedel och där livsmedlet saknar adekvat naturlig skyddande barriär eller där det finns risk att förpackningsmaterialet kan kontaminera livsmedlet

faller då inom kategori 1. Om förpackningen inte kommer i kontakt med produkt men är avsedd för "hög-risk"-produkter så gäller kategori 2. Slutligen finns kategori 3 för "låg-risk" produkter.

Här följer en översikt över de viktigaste kravelementen i de sex avsnitten av BRC/IoP-standard, utgåva 3, kategori 1:

1. Högsta ledningens åtagande

En generell del som skall säkerställa att allt arbete som rör livsmedelssäkerhet engagerar ledningen.

2. Ledningssystem för hantering av hälsofaror och risker

Företaget skall genomföra en formell riskanalys för produktionsprocesserna, med hänsyn till mikrobiologisk och kemisk kontaminering eller kontaminering med främmande föremål, produktintegritet, lagenlighet och förpackningsdefekter som är kritiska för konsumenters säkerhet. Risknivån ska fastställas för varje identifierad hälsofaror baserat på sannolikheten för att den ska inträffa och hur allvarliga följderna blir. Företaget ska sen identifiera metoder för processstyrning och övervakning anpassad till risknivån. Lämpliga korrigerande åtgärder vid avvikelse, rutiner för verifiering och validering måste också fastställas.

3. Tekniskt ledningssystem

Företaget skall införa ett kvalitetsledningssystem som omfattar hela organisationen. Företag som redan arbetar enligt ISO 9001 principerna uppfyller

Bild: Magnus Wegler

Förpackningar har en viktig uppgift för att skydda värdefulla livsmedel.

oftast de flesta kraven i denna del av standarden. Spårbarhetskraven är dock mer utvecklade och är mer harmoniserade med lagkraven för livsmedel.

4. Krav på anläggningen

Anläggningen ska underhållas och skötas så att man förhindrar kontaminering av de produkter som tillverkas. Kraven omfattar både utvändiga och invändiga områden och inkluderar bland annat yttre säkerhet, produktflöde, underhåll av anläggningen och utrustning, rengöring, skadedjurssäkring, och avfallshantering. Råvaror, halvfabrikat samt färdigprodukt ska hanteras så att man förhindrar korskontaminering. Färdigprodukt ska skyddas på tillfredställande sätt vid förflyttning i anläggningen, lagring samt transport.

5. Produkt- och processtyrning

Detaljerade rutiner skall finnas för att identifiera, undvika, eliminera eller minimera risken för kontaminering med

främmande föremål. Skriftliga rutiner för omhändertagande av glas eller splitterbenägen plast skall finnas. En förteckning över glas- och plastföremål som inte tillhör produktionen skall finnas. Dessa föremål skall regelbundet inspekteras för skador. Övriga krav inkluderar hantering av kemikalier, skadedjurskontroll samt transport, lagring och distribution.

6. Personal

Hygienregler för personal, entreprenörer och besökare skall fastställas. Lämpliga omklädningsutrymmen, toaletter, personalutrymmen skall finnas. Personalen ska ha tillgång till lämpliga skyddskläder. Sist men inte minst skall personalen få lämplig utbildning för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. För kategori 1 är kraven inte långt ifrån de som gäller för produktion av livsmedel.

Fördjupad information

» www.brc.org.uk

» www.pi2.org.uk

IFS

- International Food Standard 2007

Av Patrick Gustavsson, Affärsutvecklingschef, Venteco-gruppen (fd SIK Valiguard)

Denna tekniska livsmedelsstandard har sitt ursprung från tyska dagligvaruhandelsorganisationen HDE (Hauptverband des Deutschen Einzelhandels e.V.). Den först spridda versionen (3) kom 2003 och i den efterföljande utgåvan (4) var den franska motsvarigheten FCD (Fédération des Entreprises du Commerce et de la Distribution) också ansvarig för utvecklingen av standarden. Senast har den italienska dagligvaruhandelsorganisationen tillkommit och samtliga står alltså bakom 2007 års version (5) som är den som nu gäller.

IFS Standard har förenklats en hel del i den senaste utgåvan, tidigare har man haft inslag av rekommendationer och två bedömningsnivåer inbyggt. IFS revisionsförfarande skiljer sig en del från andra standarder, bl a måste en godkänd IFS-revisor genomgått skriftlig och muntlig examen. IFS har också krav på effektiv rapportering med IT-stöd där alla revisionsrapporter finns inlagda i en databas som är åtkomlig via inloggning från Internet. IFS är en GFSI-godkänd standard (se förklaring under BRC Global Standard för Livsmedelssäkerhet).

Utformning

IFS livsmedelsstandard har 5 kapitel där kraven i stort sammanfaller med BRC Global Standard för Livsmedelssäkerhet. Strukturen på standarden påminner mer om en ISO-standard för ledningssystem men innehåller betydligt fler detaljkrav

(251 st) Standarden är uppdelad i två delar, en kravdel och en revisionsanvisning. Det finns 10 KO-(knock-out) punkter där inga större avvikelser tillåts. En kort beskrivning av de olika kapitlen i kravdelen är:

1. Högsta ledningens åtagande

En generell del som skall säkerställa att allt arbete som rör livsmedelssäkerhet engagerar ledningen. Här anges även krav på miljöengagemang, etik samt vissa arbetsmiljöaspekter.

2. Kvalitetsledningssystem

Det som i huvudsak beskrivs här är ett HACCP-system. Hazard Analysis Critical Control Points System finns beskrivet i en övergripande norm utgiven av Codex Alimentarius, en underorganisation till WHO/FAO. HACCP har stora inslag av FMEA-teknik och sund kvalitetsstyrningsmetodik inbyggt. Tanken är att en grundlig faroanalys skall mynna ut i ett fåtal särskilt viktiga styrpunkter som byggs in i ett avvikelshanteringssystem och att man lägger ett fokus på förebyggande av uppkomst av faror under och kring produktion av livsmedel. Generella krav på dokumentation och arkivering finns också.

3. Resursplanering

Här beskrivs kraven på personalen, deras utbildning samt hygienregler. En del omfattar också personalutrymmen samt utrustning för personlig hygien.

Bild: Magnus Wegler

Livsmedelssäkerhet kräver säkring i varje led i råvaru-förädlingskedjan

4. Produktionsprocess

Här listas en lång rad detaljerade krav som har ursprung i hur en hygienisk hantering och utformning av lokaler/utrustning måste vara beskaffad. Ett annat uttryck är grundförutsättningar och utgör i många fall den absoluta miniminivån för en säker livsmedelshantering. Det finns även detaljerade krav på underhåll, produktutveckling, förpackning, rengöring och städning, skadedjurssäkring, transport av livsmedel, avfallshantering samt hur man förebygger kontaminering av metallföremål och splitterbenägna material. Specifik vikt lägges vid hantering av allergener och GMO (genetiskt modifierade organismer).

5. Övervakning, analys, förbättringsarbete

Alla slags kontroller, egna inspektioner, analyser, provningar/kalibreringar och utvärdering av data återfinns i denna kravdel. Krav finns på hanteringsrutiner för avvikelser, klagomål och incidentberedskap samt hur ev. återkallelse skall genomföras. Särskild vikt lägges vid fungerande korrigerande åtgärder.

IFS standard är ännu inte särskilt spridd i Sverige, men fler och fler tillverkare av livsmedel som sneglar åt den europeiska marknaden finner mer nytta i certifiering mot denna standard än någon annan.

KO (knock out) krav

- Högsta ledningens åtagande.
- Förebyggande av främmande föremål.
- Övervakningssystem för varje CCP.
- System för spårbarhet.
- Personallhygien.
- Interna revisioner.
- Råvaruspecifikationer.
- Rutiner för tillbakadragande och återkallelse.
- Färdigvaruspecifikationer (recept).
- Korrigerande åtgärder.

Fördjupad information

- » www.food-care.info
- » www.codexalimentarius.net

ISO 22000:2005

- Ledningssystem för livsmedelssäkerhet

Av Patrick Gustavsson, Affärsutvecklingschef, Venteco-gruppen (fd SIK Valiguard)

ISO har inte haft någon tradition i utvecklandet av standarder om hygien/livsmedelssäkerhet för livsmedelsindustrin. Istället har ISO 9000 fått fungera som huvudstandard för tillverkande industri, kvalitetsbegreppet skulle även inbegripa hygienisk kvalitet. För att underlätta för industrin att integrera de lagstiftade kraven togs en vägledning fram, ISO Guide 15161:2001 där man beskriver hur HACCP-system kan integreras i ett kvalitetsledningssystem.

Samtidigt utvecklades alltför nationella och privata standarder kring HACCP-system med integration till ett ledningssystem. Det slutliga initiativet till den internationella standarden togs av Dansk Standard, de skickade in sin DS 3027-version översatt till engelska 2001 och frågade ISO:s medlemmar om denna kunde bli accepterad som internationell standard. Ett positivt svar erhöles men de flesta länderna krävde en kraftig omarbetning av standarden. Arbetet startade med möten 2 ggr/år hos Dansk Standard och fortsatte fram till 2005 då den slutliga versionen blev klar.

Standardiseringsarbetet orsakade viss oro hos Codex Alimentarius kommitté som utvecklat referensdokumentet för HACCP. Denna kunde dock lugnas eftersom syftet med standarden var att göra Codex HACCP-norm reviderbar och integrerad i ett modernt ledningssystem. ISO 22000 är en renodlad HACCP-standard som på ett nytt och kreativt sätt också inbegriper grundförutsättningar

och den har fortfarande ingen motsvarighet bland liknande standarder.

Utformning

Standarden följer helt och hållet ISO:s regler för hur ett ledningssystem struktureras där kapitlen 4-8 har sina givna teman. Många delar är direkt hämtade från ISO 9001:2000.

4. Ledningssystem för livsmedelssäkerhet

Här beskrivs de allmänna kraven samt kraven på dokumentation.

5. Ledningens ansvar

Kraven på åtagande från ledningen i form av livsmedelssäkerhetspolicy med mätbara mål är ett bra exempel på något som specifikt sätter fokus på livsmedelssäkerheten. Ledaren för livsmedelssäkerhetsgruppen med tillhörande krav på kontakt med ledningen innebär att HACCP-arbetet tydligare knyts till linjeorganisationen. Unika delar i standarden är också de detaljerade kraven på intern och extern kommunikation. Kraven på informationsplikt om faror som kan behöva styras av någon annan i kedjan är också unika. Nödlägesberedskap finns också med i en minimerad form. Slutligen finns ledningens genomgång som en viktig del i upprätthållandet av ett effektivt system.

6. Resurshantering

Här finns många delar som är bekanta för dem som arbetat med ISO 9000 eller

ISO 14000. Kraven på kompetens är detaljerade och pekar bl a ut vilka viktiga arbetsroller som kräver dokumenterad kompetens.

7. Planering och framställande av säkra produkter

Här återfinns standardens kärnämne, HACCP. Man följer nogt Codex krav och ordningsföljd men har en hel del förtydliganden och tillägg. Hazard Analysis Critical Control Points System finns beskrivet i en övergripande norm utgiven av Codex Alimentarius, en underorganisation till WHO/FAO. HACCP har stora inslag av FMEA-teknik och sund kvalitetsstyrningsmetodik inbyggt. Tanken är att en grundlig faroanalys skall mynna ut i ett fåtal särskilt viktiga styrpunkter som byggs in i ett avvikelshanteringssystem och att man lägger ett fokus på förebyggande av uppkomst av faror under och kring produktion av livsmedel.

Den svagaste delen i Codex HACCP version är hur man identifierar kritiska styrpunkter, CCP, och den har här delats upp i flera olika steg. Man börjar med farobedömningar och fastställande av acceptabla nivåer för farorna i slutprodukt. Efter att man identifierat en signifikant fara så byter man strategi och bedömer istället de styrande åtgärderna, dvs process eller processomgivning. Härigenom kan man istället få en korrektare bedömning om hur bästa möjliga styrbarhet kan uppnås i syfte att framställa säkra livsmedel.

Man har också infört ett eget begrepp, styrbara grundförutsättningar (PRP) som används när lägre krav på styrbarhet finns. Avvikelshantering och de olika strategierna för att hantera osäkra produkter finns det mycket detaljerade krav på. Uppföljningen av avvikelser är också en nyckelfunktion för att ständigt förbättra systemet.

8. Validering, verifiering och förbättring av ledningssystemet för livsmedelssäkerhet

Kapitlet inleds med krav på validering av styrande åtgärder (CCP och PRP). Detta genomförs så att den acceptabla nivån av en fara i slutprodukten kan garanteras. Sedan följer sedvanliga krav på kalibrering/verifiering av viktig mätutrustning. Verifiering av ledningssystemet sker i två parallella processer, periodisk och pågående verifiering. Till det förstnämnda hör t ex interna revisioner och för den senare kan t ex analys av övervakningsdata göras. Förbättring av ledningssystemet sker på i stort sett samma vis som för ISO 9001 och ytterligare vägledning kan erhållas i ISO 9004.

ISO 22000 fungerar som ledningssystem i hela livsmedelskedjan vilket ingen annan standard för livsmedelssäkerhet gör. Detta är både en fördel och en nackdel, standarden kan enkelt harmoniseras som avsett med befintliga ledningssystem för kvalitet och miljö (ISO 9000/14000) i delar av livsmedelskedjan där dessa är vanliga, t ex transportörer. Den största nackdelen, än så länge, är att standarden därmed inte på ett enkelt vis kan godkännas av GFSI (Global Food Safety Initiative) och på så vis erhålla acceptans hos många detaljhandelskedjor för EMV-tillverkning. ISO:s centrala sekretariat i Schweiz hyser dock stora förhoppningar om upptaget av denna standard, livsmedelshandling är en av de största sysselsättningsgrenarna som finns i världen och behovet av god livsmedelssäkerhet ökar stadigt i betydelse. Kanske kan ISO 22000 framöver bli den mest spridda ISO-standard.

Fördjupad information

- » www.iso.ch
- » www.codexalimentarius.net
- » www.sis.se
- » www.globalfoodsafetyinitiative.com

IP SIGILL

- En standard för kvalitetssäkrad produktion av lantbruks- och trädgårdsprodukter

Av Katarina Ahlmén, Chef Certifieringssystem, Svenskt Sigill

IP SIGILL är en standard för lantbruks- och trädgårdsproduktion som säkrar etiska värden, t.ex. att lagen följs, att djuren är friska, och att hänsyn tas till miljön. Att standardens krav uppfylls kontrolleras av ett oberoende certifieringsföretag.

Att ställa krav på egenskaper som exempelvis mikrobiologisk kvalitet och bekämpningsmedelsrester är en självklarhet vid inköp av råvaror. Stora resurser används också i företagen för att kontrollera att kraven uppfylls. Lika viktig som råvarans kvalitet är att produktionen av råvaran har skett på ett säkert och etiskt sätt. IP SIGILL gör det möjligt att ställa krav på hur produktionen går till.

Certifiering av hela verksamheten

IP SIGILL omfattar 11 olika råvarugrupper; spannmål, mjölk, nötkött, griskött, kyckling, bär, frukt, grönsaker, potatis, svamp och honung. Över 4500 bönder och odlare i Sverige är anslutna. De krav som ska uppfyllas omfattar hela gårdens verksamhet, från hygien, spårbarhet och växtodling till djuromsorg, arbetsmiljö och hantering av farligt avfall.

Svensk lag som grund

Den svenska lagstiftningen är bland de strängaste i världen när det gäller djuromsorg och miljöhänsyn. IP SIGILL säkrar viktiga delar av lagstiftningen och går i vissa fall ännu längre. Reglerna i sin helhet finns att läsa på www.svensksigill.se

Möjlighet att använda kvalitetsmärket Svenskt Sigill

För de producenter som följer IP SIGILL finns möjligheten att använda kvalitetsmärket Svenskt Sigill. Märket sätts då på konsumentförpackningen och känns idag igen av 50% av konsumenterna. En märkesanvändarlicens krävs.

Viktiga profilkrav

Utöver lagstiftningen innehåller IP SIGILL ett antal krav som är viktiga för en hållbar livsmedelsproduktion, t.ex:

- Förbud mot GMO.
- Hygienisk hantering.
- Mer halm till grisarna.
- Mer utrymme till kycklingarna.
- Förbud mot vissa godkända växtskyddsmedel.

Uppfyller Miljöstyrningsrådets kriterier

IP SIGILL-certifierade livsmedel uppfyller alla krav i det statligt ägda Miljöstyrningsrådets verktyg för hållbar upphandling, se nedan. Det underlättar kravställande och uppföljning vid kommunernas, landstingens och statens upphandlingar. Kriterierna omfattar följande:

Livsmedelssäkerhet

- Spårbarhet.
- Riskbedömning.
- Salmonellafrihet.
- Antibiotika-restriktivitet.

Bild: Magnus Wegler

- Kadmiumkontroll.
- Säkert växtskydd.

Djuromsorg

- Friska djur utan antibiotika.
- Gott om utrymme för alla djur.
- Alla nötkreatur ut på bete.
- Grisar som går lösa.
- Nej till nötkreaturs-rasen Belgisk blå.

Miljöhänsyn

- Förbud mot GMO.
- Behovsanpassad växtnäring för resurseffektivitet och minskat läckage.
- Säker användning av växtskyddsmedel.
- Gröna stråk och kantzoner skyddar vattendrag, insekter och smådjur.

Leverantörer

IP SIGILL-certifierade råvaror och produkter finns hos bland annat: Bjärekylkyckling, Charolaisgruppen Gotland, Ejmunds Gård, Finnerödja Bär, Gefle ortens mejeri, Kalmar-Ölands Trädgårdsprodukter, Lantmännen AXA, Leksandsbröd, Lönsläts bär, Mellansvenska Odlare, Milko, Mäster Grön, Nibble Gårdsgris, Norrmejerier, Orto Novo,

Ostkompaniet, Skånemejerier, Skånst Naturbeteskött, Svensk Honungs-förädling AB, Svenska Odlarlaget, Swegro, SydGrönt, Vätternfrukt, Äppelriket m.fl.

IP SIGILL är en produktionsteknisk standard

En standard är ett fastställt dokument, som innehåller krav på hur verksamheter ska bedrivas eller hur produkter ska vara utformade. Att kraven uppfylls kontrolleras och certifieras av ett ackrediterat, oberoende certifieringsorgan.

IP står för integrerad produktion. Det innebär att standarden omfattar gårdens verksamhet i dess helhet. IP SIGILL samt Kvalitetsmärket Svenskt Sigill drivs av Sigill Kvalitetssystem AB, ett helägt dotterbolag till Lantbrukarnas riksförbund (LRF).

Fördjupad information
» www.svensktsigill.se

Behöver ni skärgårds- och friluftsbilder?

*Kontakta fotograf Magnus Wegler,
Arkipelagbild, Mobil: 0730-67 73 67
E-post: magnus.wegler@telia.com*

Energi

» SS 62 77 50

Svensk standard för energiledningssystem

- Ger företag minskade energikostnader och minskad klimatpåverkan

Av Karolina Petersson, Energimyndigheten, Avd. Hållbar energianvändning

I Sverige finns sedan år 2003 en standard för energiledningssystem, SS 62 77 50. Energiledning kan beskrivas som ett sätt för en organisation eller ett företag att kontrollera och styra sin energianvändning på ett systematiskt sätt. Genom en god energiledning ser företaget till att ha kunskap om hur energin används och skapar ett system för att ständigt finna och genomföra åtgärder för att minska energianvändningen.

I likhet med standarder för miljöledningssystem, t.ex. ISO14001, utgår standarden för energiledningssystem från att företaget ska upprätta en energipolicy. Företaget ska dessutom identifiera sina energiaspekter, sätta upp mål och handlingsplaner för att t.ex. minska sin energianvändning, skapa en organisationsstruktur för energiledningsarbetet, styra verksamheten för att ständigt förbättra energiprestandan inom företaget, övervaka och mäta energianvändningen samt kontinuerligt revidera och förbättra systemet.

Basen för företagets energiledningsarbete är en kartläggning och analys av företagets energianvändning samt identifiering av de energiaspekter som kan ge upphov till en betydande påverkan på energianvändningen. Som betydande energiaspekter betraktas aspekter med potential för något av följande:

- Effektivare energianvändning (t.ex. minskad energianvändning för att producera en viss vara).

- Ökad andel förnybar energi (t.ex. minskad användning av fossila bränslen genom konvertering till förnybara bränslen).
- Ökat energiutbyte med omgivande samhälle (t.ex. spillvärmeleveranser från industriföretag till fjärrvärmenät).

Detta innebär att företagen kontinuerligt ska söka efter åtgärder för att åstadkomma någon av ovanstående tre möjligheter till förbättrad energiprestanda.

110 företag inom PFE-programmet

Energimyndigheten driver sedan januari 2005 "Programmet för energieffektivisering i energiintensiv industri", PFE. PFE ger energiintensiva företag möjlighet till en skattereduktion på elskatt mot att företagen i sin tur effektiviserar sin energianvändning. Ett krav på företag som deltar i PFE är att de implementerar och låter certifiera ett energiledningssystem. För närvarande ingår 110 industriföretag i PFE, med totalt omkring 250 separata produktionsanläggningar.

Erfarenheter av energiledningssystem

Merparten av PFE-företagen har nu infört energiledningssystem. Företagens erfarenheter av energiledningssystem är mestadels mycket god. Även om flertalet företag sedan tidigare har certifierade miljöledningssystem och i dessa system har identifierat energi som en betydande miljöaspekt, har energiledningssystemen ändå gett mervärden på flera sätt. Genom energikartläggningen har energi-

Karta över företag som deltar i Energimyndighetens energieffektiviseringsprogram PFE.

aspekter och energieffektiviseringsåtgärder identifierats på en betydligt mer detaljerad nivå än vad som gjorts inom ramen för företagens miljöledningssystem. Vissa företag, som tidigare genomfört energikartläggningar, har också upplevt kombinationen energikartläggning och energiledningssystem som mycket värdefull i och med att ledningssystemet tar hand om uppslag från kartläggningen och ser till att energieffektiviseringsåtgärder verkligen genomförs. Dessutom menar många företag att arbetet med energiledningssystemet har involverat kompetenser och personalkategorier som inte varit lika aktivt involverade i miljöledningsarbetet, t.ex. eltekniker, processingenjörer, utrustningsleverantörer m fl. Ett annat mervärde av energiledningssystemen är en förbättrad mätning och uppföljning av energianvändningen, vilket också enligt de flesta företag är mycket

värdefullt för att bättre styra och effektivisera energianvändningen. Att många företag låtit utbilda personalen i energifrågor har också lett till att förslag för förbättrad energiprestanda, t.ex. minskad energianvändning, har kommit fram. Flera företag har dessutom utsett särskilda energisamordnade med övergripande ansvar för energianvändningen inom företaget, vilket har lett till att energiarbetet blivit mer fokuserat och kontinuerligt.

Goda erfarenheter

De goda erfarenheterna av energiledningssystem som PFE-företagen vittnar om kan förhoppningsvis även spridas till företag utanför PFE. De flesta företag och organisationer kan tjäna på att arbeta strukturerat med energifrågor i syfte att effektivisera sin energianvändning (och därmed minska sina energikostnader) och/eller att styra energianvändningen mot en minskad klimatpåverkan. Detta gäller inte bara industri företag utan även fastighetsbolag, offentliga verksamheter m fl. Standarden för energiledning kan ge god vägledning i detta arbete, oavsett om företaget vill låta certifiera sitt system eller ej.

Energiledningssystem i Europa

För närvarande pågår ett europeiskt arbete med att ta fram en europeisk standard för energiledningssystem. Denna standard kommer på sikt att ersätta den svenska standarden. Svenska SIS är sekreterare i arbetet. Liksom den svenska standarden planeras den europeiska standarden följa strukturen hos internationella ledningssystemstandarder, t.ex. ISO14001, vilket underlättar för integrering av energiledningssystemet i företagens befintliga ledningssystem.

Fördjupad information

» www.energimyndigheten.se/pfe

Individuell sökfunktion

Vi erbjuder svenska aktörer (kommuner, landsting och branschorganisationer m.fl.) en individuellt anpassad sökfunktion för svenska certifierade företag. Det kan t.ex. vara alla företag inom ett län alternativt kommun eller uppdelat på enskilda certifikat m.m. Vi anpassar sökfunktionen helt efter varje aktörs önskemål. Tjänsten implementeras enkelt på respektive hemsidor och uppdateras i realtid mot Certifiering.nu. Tjänsten är gratis!

Informationssäkerhet

» ISO 27000-serien

ISO 27000-serien

- För rätt informationssäkerhet

*Av Bengt Rydstedt, Projektledare för Ledningssystem
för informationssäkerhet, SIS/TK 318*

ISO 27000-seriens standarder vinner mark inom alla sektorer och över hela världen. Vi ser att förväntningarna på att använda standarden som bas för informationssäkerhetsarbetet snabbt ökar inom såväl näringsliv som offentlig verksamhet. Ett exempel i Sverige är att Verva, Verket för förvaltningsutveckling, 2007 föreskrev att alla statliga myndigheter ska använda ISO 27001 och ISO 27002 för att skydda sin information. Ett annat exempel är Krisberedskapsmyndighetens Nationella

handlingsplan för informationssäkerhet som pekar ut ISO 27000-seriens standarder som viktiga verktyg för samhällets informationshantering. Det är en tydlig trend att kravställning sker mot standarden vid upphandlingar där information är en vital del.

Visionen för SIS är att skapa förutsättningar för rätt säkerhet i samhället genom att standarderna i ISO 27000-serien är det naturliga valet för styrt informationssäkerhetsarbete.

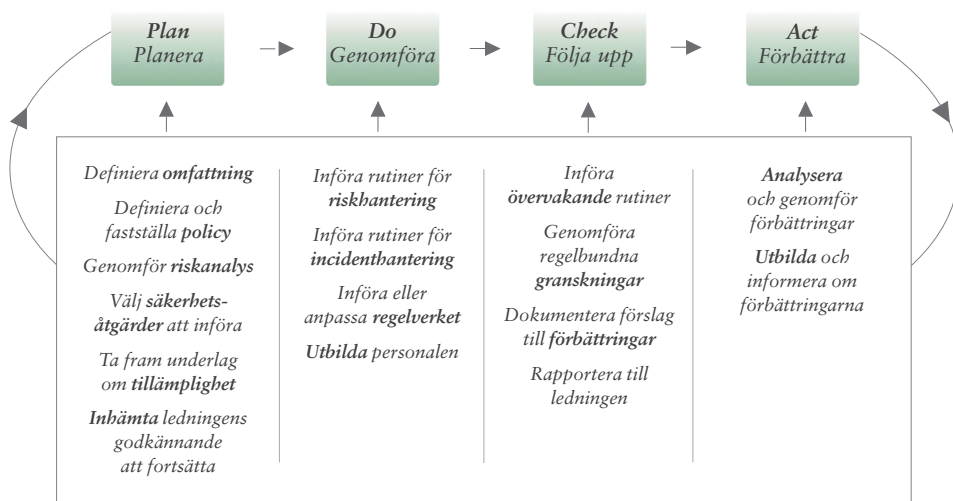
ISO 27000-serien – översikt

Fastställda standarder

- ISO 27001 - Ledningssystem för informationssäkerhet – Krav
- ISO 27002 - Riktlinjer för styrning av informationssäkerhet
- ISO 27006 - Krav på organisationer som tillhandahåller revision och certifiering av ledningssystem för informationssäkerhet

Pågående arbete

- ISO 27000 - Information security management systems – Overview and vocabulary
- ISO 27003 - Information security management systems implementation guidance
- ISO 27004 - Information security management measurements
- ISO 27005 - Information security risk management
- ISO 27007 - Information security management systems auditor guidelines
- ISO 27011 - Information security management guidelines for telecommunications

Strukturen i ISO 27001 är inspirerad av ISO 9001 och uppbyggd kring PDCA-modellen. Figuren visar huvudfaserna i processen och vad som ingår i respektive fas.

Det finns tre huvudmotiv till att välja ISO 27000-serien som grund för informationssäkerhetsarbetet.

Relevant nivå på säkerheten till rimlig kostnad

Olika myndigheter och organisationer har olika behov och hotbilder. Standarden ger en basstruktur inom vilken varje organisation kan anpassa nivån till sin verkliga och dagsaktuella situation.

Enhetligt ramverk ger fokus på konkret förbättrad säkerhet

Genom att tillämpa ramverket i standarden får ledningen kontroll över informationssäkerheten.

Världen har valt ISO 27000-serien som sin informationssäkerhetsstandard

ISO 27002 antogs som global ISO-standard år 2000 och har nu utvecklats till en komplett serie som är den gällande informationssäkerhetsstandarden världen över.

ISO 27001 är den grundläggande kravstandard som även kan användas för tredjepartscertifiering av organisationer som vill visa att de har en säker hantering av sin och affärsparternas information. Strukturen i ISO 27001 är inspirerad av ISO 9001 och uppbyggd kring PDCA-modellen. Figuren ovan visar huvudfaserna i processen och vad som ingår i respektive fas.

ISO 27002 är den andra av de två grundstandarderna i serien. Den ger kompletterande riktlinjer och föreslår mer konkreta säkerhetsåtgärder som organisationen kan implementera med utgångspunkt från sin verksamhet och de risker som finns.

Fördjupad information

- » SS-ISO/IEC 27001, art.nr. 44302
- » SS-ISO/IEC 27002, art.nr. 40423
- » Säkerhetshuset, art.nr. 56744
- » www.iso27000.se
- » www.sis.se

Distribution av kvalitetssäkrad företagsinformation

*Inom samarbetet med branschorganisationen SWETIC
och de ackrediterade certifieringsorganen hanterar
Certifiering.nu distribution av kvalitetssäkrad
företagsinformation till andra aktörer.*

Skog

- » FSC - Forest Stewardship Council
- » PEFC - Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes

FSC

- Forest Stewardship Council

Av Karin Fällman, Skogsbruks- och standardansvarig, Svenska FSC

Syftet med FSC är att uppmuntra ett miljöanpassat, samhällsnyttigt och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar. Grundidén är att detta endast kan göras när beslut fattas gemensamt mellan miljö-, sociala och ekonomiska intressenter. Därför bygger FSCs styrelse, såväl internationellt som nationellt, på ett trekammerssystem med en kammare för varje intressentgrupp.

Vad är FSC

FSC bildades i september 1993 i Toronto på initiativ av företrädare för miljöorganisationer, skogsbrukare, urbefolkningsorganisationer och miljömärkningsorganisationer från 25 olika länder. Syftet var att skapa ett marknadsdrivet verktyg, med ett brett intressentstöd, som skulle uppmuntra till att ansvarsfullt skogsbruk spreds över världen. Internationella FSC är idag en medlemsorganisation som sedan 2004 har sitt säte i Bonn, Tyskland. I många länder finns det nationella FSC-initiativ, godkända av internationella FSC.

I FSCs principer och kriterier finns det övergripande riktlinjer som utgör grundnivån och strukturen för certifiering av skogsbruk i hela världen (se nedan). Med hjälp av dessa riktlinjer skapas nationellt eller regionalt anpassade FSC-standarder utifrån olika länders olika förutsättningar. En av det viktigast uppgifterna för FSC är att stödja detta arbete på nationell nivå.

Själva certifieringen av skogsbruk utifrån riktlinjerna på internationell och na-

tionell nivå görs av certifieringsföretag som har godkänts (ackrediterats) av internationella FSC. Dessa certifierare ska genom att tolka den nationella/regionala standarden ta beslut om en skogsägare ska få bli certifierad. FSC utfärdar alltså inte själva några certifikat. Certifierarna agerar oberoende av det nationella FSC initiativet som finns i det aktuella landet, men kan vid behov ställa frågor gällande exempelvis tolkning av standarden. När ett certifikat har utfärdats görs årliga kontroller av skogsbruket av certifieringsföretagen samt stickprovskontroller av internationella FSC för att säkerställa att riktlinjerna följs.

Tack vare FSC: s unika struktur vad gäller beslutsprocess, öppenhet och tillförlitlighet, är FSC idag det enda skogscertifieringssystem som stöds av miljöorganisationerna.

FSC i Sverige

I Sverige bildades 1996 en FSC-arbetsgrupp. Efter ett intensivt arbete under 1997 med att skapa en nationell standard, omformades denna arbetsgrupp till ett FSC-råd, som senare bytte namn till FSC-styrelsen, vilken idag utgör FSCs representation i Sverige (se nedan). Efter internationella FSCs godkännande blev Sverige 1998 först i världen med en godkänd nationell standard. Idag har Svenska FSC som främsta uppgifter att hantera frågor om den Svenska FSC-standard, sprida information om FSC samt stödja certifierarna i arbetet med att tillämpa standarden. Svenska FSC

Bild: Holmen Skog

Den totala arealen FSC-certifierad skog i världen var 1997 cirka 300 000 hektar, att jämföra med 94 miljoner hektar i december 2007.

driver ett litet kansli som också har hand om kontakterna med internationella FSC. Svenska FSC finansieras genom medlemsavgifter, donationer och projektmedel från externa och interna intressenter.

Vad medför FSC-standarden?

Den Svenska standarden skall som redan nämnts bidra till ett miljöanpassat, samhällsnyttigt och ekonomiskt livskraftigt bruk av Sveriges skogar. Nedan följer några exempel för att belysa vad detta kan innebära:

- Inom det sociala området gäller att arbetstagare inom skogsbruket ska beredas varaktiga och trygga anställningsförhållanden. Skogsbrukare inom renskötselområdet ska ta hänsyn till samernas renskötsel och bland annat beakta tillgången på äldre träd med mycket hänglav. Hänsyn ska även tas till lokalbefolknings behov av rekreation i skogen.
- Inom miljöområdet gäller till exempel att varje skogsägare ska avsätta minst 5 procent av sin skogsmark för fri utveckling eller naturvårdshöjande åtgärder. Värdefulla skogsområden lämnas utanför för produktion. Eftersom död ved är något av en bristvara i svenska skogar ska den certifierade skogsbrukaren se till att återskapa detta. Större markägare skall bränna en del av hyggesarealen för att efterlikna skogsbrand och därigenom gynna den biologiska mångfalden. Användning av kemiska bekämpningsmedel begränsas. Vill du läsa mer, kan du ladda ner eller beställa standarden via hemsidan www.fsc-sverige.org.

FSC i världen

FSC-certifieringen av skogsmark har tagit snabba kliv framåt. Den totala arealen FSC-certifierad skog i världen 1997 var ca 300 000 hektar och i början av 2008 var den certifierade arealen uppe i

över 100 miljoner hektar. Tio miljoner av dessa fanns i Sverige, vilket är ca 43 procent av all produktiv skogsmark i Sverige.

På norra halvklotet kan vi främst förvänta oss en ökning av arealen FSC-certifierad skog i Nordamerika, Östeuropa samt i Ryssland. Nyligen utfärdades flera stora certifikat i Kanada och trycket har ökat på de företag som exporterar virke från Ryssland att certifiera sig. Betydande arealer i Vitryssland och Bulgarien har nyligen certifierats vilket kan anses vara ett led att ta sig in på den europeiska marknaden. Vad gäller certifierad tropisk skog finner man den största andelen i Bolivia och Brasilien. Det finns dock stora förhoppningar om en avsevärd ökning av den tropiska arealen i framtiden. På grund av artrikedomen finns det fler möjligheter till mångbruk än i det mer nordliga skogarna. Ett exempel på detta är att det idag finns en godkänd FSC-standard i Peru för produktion av paranöter.

FSC-produkter på marknaden

För att garantera att produkter verkligen tillverkats av råvara från FSC-certifierade skogar finns det ett spårbarhetssystem som bygger på att varje länk produktionskedjan har ett eget spårbarhetscertifikat. I Norden finns det idag 226 företag med spårbarhetscertifikat. Dessa består bland annat av sågverk, massa- och/eller pappersbruk, snickerier, möbeltillverkare, tryckerier och grossister. I december 2007 fanns det i världen totalt 7800 spårbarhetscertifikat i 84 länder. Vill du främja ett ansvarsfullt skogsbruk? köp då FSC-märkta produkter! Du som kund avgör den framtida utvecklingen.

Du kan idag hitta många FSC-certifierade produkter i detaljhandeln. COOP, ICA, BAUHAUS, JYSK är några som speciellt saluför FSC-märkta pro-

dukter. Grillkol och utemöbler i tropiska trädslag är produktgrupper där man ofta kan hitta FSC-märkningen. Varje FSC-certifierad produkt har ett identifikationsnummer, t.ex. SW-COC-072. Med hjälp av detta nummer kan du bland annat spåra vems som är producent med hjälp av databaser på Internet. Gå t.ex. in på www.fsc-info.org.

Medlemskap i Svenska FSC

Svenska FSC drivs idag som en ideell förening. Denna förening är öppen för alla som vill stödja FSC arbetet, såväl företag som privatpersoner.

Medlemskap i internationella FSC

Företag och privatpersoner kan också bli medlemmar i FSC internationellt. I december 2006 hade organisationen totalt 642 medlemmar varav det flesta är företag, sociala- eller miljöorganisationer.

Fördjupad information & kontakter:

» www.fsc-sverige.org

» www.fsc.org

FSC Trademark © 1996
Forest Stewardship Council A.C
FSC-SECR-0024

Representation i Svenska FSC: s styrelse 2007

Miljökammaren:

- Svenska Naturskyddsföreningen
- WWF Sverige
- Sveriges Ornitologiska Förening

Ekonomiska kammaren:

- Skogssällskapet
- Skogsindustrierna
- Svenska Kyrkans FSC-förening
- Skogsmaskinföretagarna
- Kinnarps

Sociala kammaren:

- Skogs- & träfacket
- Svenska Samernas Riksförbund
- Svenska Jägarförbundet

FSCs tio principer innebär att FSC-certifierat skogsbruk skall:

- Skötas enligt lagar och FSCs principer
- Ta ansvar beträffande ägande- och nyttjanderätter
- Ta hänsyn till ursprungsbefolkningars rättigheter
- Vara förankrat i samhället och arbetarnas rättigheter
- Ta hänsyn till skogens olika möjligheter till produktion och värden
- Minimera negativ påverkan på miljön
- Brukas efter skötselplaner med långsiktiga skogsbruksmål
- Ha en fungerande uppföljning och utvärdering av skogsbruket
- Bevara naturskogar med höga bevarandevärden
- Om plantageskogsbruk förekommer ska de medföra social och ekonomisk nytta samt minska trycket på naturliga skogar

PEFC

- Skogsstandard i Sverige

Av Magnus Norrby, VD, Svenska PEFC

Svenska PEFC är del av ett internationellt system för certifiering av skogsbruk och virkeshandel. Målet är att främja bärkraftigt skogsbruk med god balans mellan de tre aspekterna:

- Skogsproduktion
- Miljövård
- Sociala intressen

Skogscertifiering enligt PEFC som från början togs fram för det europeiska skogsbruket har stadigt vuxit och är sedan några år tillbaka ett globalt marknadsdrivet certifieringssystem. Idag återfinns 33 medlemsländer varav 24 har erkänts med fullvärdiga nationella skogsstandarder och över 200 miljoner hektar skogsmark är certifierad inom ramen för dessa. Snabbt ökar även antalet spårbarhetscertifikat dvs. den försäkran om lagligt och uthålligt skogsbruk som den vidareförädlade industrin garanterar marknaden vid sin råvaruansaffning. I dagsläget har över 3 000 företag världen över möjlighet att erbjuda marknaden PEFC-certifierade produkter.

Isyfte att i än högre grad göra marknaden och beslutsfattare uppmärksamma på den stora omfattning PEFC har och vilka grundläggande värden det representerar har medlemsländerna under 2007 arbetat fram en gemensam strategi- och handlingsplan. Beslut om denna globala satsning togs på PEFC General Assembly i München i början av oktober 2007.

Att marknaden och de internationella frågeställningarna är avgörande för oss

här i Norden är naturligt med tanke på att vår skogsindustri och därmed skogsbruket i så hög grad är exportberoende, men skogscertifiering har också en mycket viktig roll att spela i den nationella debatten.

Kompetensen ökar

Certifiering av skogsbruk i enligt med PEFC-standardens krav är en garanti för uppfyllandet av skogsvårdslagen samt de olika miljömål med bäring på skogsbruk som riksdag och regering lagt fast. Med en ökad andel certifierat skogsbruk följer att kompetensen inom såväl miljö- som produktionsområdet ökar och behovet av myndighetsingripanden och detaljstyrning minskar. En PEFC-certifiering av skogsbruket är en kvalitets-säkring av skogsvårdslagens grundprincip "frihet under ansvar"

Mot bakgrund av klimatdebatt och krav på ett uthålligt samhälle kommer skogen och dess brukande att stå i fokus på både nationell och internationell nivå under lång tid framöver. Arealen certifierad skogsmark ökar stadigt och vi har i Sverige drygt 7,5 miljoner hektar PEFC-certifierad skogsmark som kommer att spela en avgörande roll för att nu och i framtiden möta såväl marknadens som politikerns högt ställda förväntningar.

- PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification schemes) bildades 1999 och är en global fristående paraplyorganisation för utvärde-

Bild: Södra

Avverkning med skördare och uttransport med skotare är den dominerande drivningsformen och maskinförarnas kompetens är avgörande för slutresultatet. Genom entreprenörscertifiering säkerställs PEFC standardens krav i utförandet.

ring och ömsesidigt erkännande av nationella skogsstandarder som verkar för uthålligt skogsbruk genom oberoende tredjepartscertifiering.

- De nationella skogsstandarderna bygger på mellanstatliga processer för främjandet av uthålligt skogsbruk, i Europa Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe (MCPFE).
- Vid framtagandet av standarderna inbjuds samtliga intressenter i brukandet av skogen med avseende på miljö, sociala, kultur och ekonomiska värden att delta i processen och beslutsfattandet.
- PEFC Council med huvudkontor i Genève har idag 35 medlemsländer varav 24 med noggrant utvärderade och godkända standarder som täcker mer än 200 miljoner ha skogsmark.

- I mitten av 90-talet utvecklade varje skogsägareförening i Sverige en egen standard och tecknade avtal med sina enskilda skogsägare. Gemensamt kallades detta system Family Forest Certification. På denna grund bildade Skogsägareföreningarna, Köpsågverken, Skogsmaskinföretagarna, åtta av kyrkans stift, Skogs- och Träfacket och Orienteringsförbundet, den 15 maj 2000, Svenska PEFC, som utvecklade en svensk certifieringsstandard som godkändes av internationella PEFC Council att gälla från juli 2000 i 5 år. Under 2004 reviderades standarden av de svenska intressenterna och i februari 2006 godkändes den nya svenska skogsstandard av PEFC Council att gälla från april 2006 i 5 år.

- Föreningens leds av en styrelse, ett arbetsutskott och en verkställande direk-

tör. Alla berörda intressenter inklusive skogsbruksorganisationer, skogsindustrier, naturvårdsorganisationer och andra organisationer med intressen i bärkraftigt skogsbruk är välkomna att söka medlemskap i Svenska PEFC. Föreningens medlemmar indelas i tre grupper:

1. Skogsbruk inklusive transporter av virke till industri/terminal.
2. Förädling av skogsråvara inklusive distribution och handel i värdekedjan fram till slutkund.
3. Organisationer för sociala, miljömässiga och kulturella intressen kopplade till uthålligt skogsbruk.

- Svensk PEFC skogsstandard omfattar tre delar; Skogsbruksstandard, Social standard och Miljöstandard som syftar till att utveckla en ekonomiskt uthållig och värdefull skogsproduktion samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö, sociala och estetiska värden värnas. Skogsstandard tar sin utgångspunkt främst i det privata familjeskogsbrukets villkor och förutsättningar för att uppnå målsättningarna då regelverket läggs fast.

- I Sverige har 7,5 miljoner ha skogsmark fördelat på drygt 27 000 fastigheter certifierats i enlighet med standarden som också kräver att PEFC certifierade skogsentreprenörer skall användas vid skogsbruksåtgärder. Det stora flertalet är gruppcertifierade genom en s.k. paraplyorganisation. Denna kan vara en skogsägareförening, en av sågverk eller massa/pappersföretag eller skogsentreprenörer bildad organisation som tecknar avtal med skogsägare eller entreprenörer att ingå i gruppen. Gruppcertifierade skogsägare, entreprenörer eller virkesorganisationer får ett bevis om att skogsbruket eller verksamheten har certifierats och kontrolleras via intern

revision. En kopia av gruppcertifikatet eller annat bevis om medverkan i gruppen utfärdas.

- Produkter märkta med PEFC logotyp innehåller minst 70% certifierad träfiberråvara. Märkningen får bara användas av företag som är spårbarhetscertifierade och innehar en giltig logolicens.

- I Sverige garanteras en effektiv kontroll av PEFC certifierad skog, entreprenörer och företag genom revision av tredjeparts certifierare, godkända av det från PEFC oberoende ackrediteringsorganet SWEDAC.

- I Sverige är 6 certifieringsföretag ackrediterade för skogsbruks- och/eller spårbarhetscertifiering i enlighet med PEFC-standarderna:

- ✓ Bureau Veritas Certification Sverige AB
- ✓ BMG Trada Certifiering AB
- ✓ DNV Certification
- ✓ Intertek Semko Certification AB
- ✓ SGS Qualifor Sweden AB
- ✓ SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut

Fördjupad information

» www.pefc.se

» www.pefc.org (internationella)

Alternativa system

» *Svensk Miljöbas*

» *FR2000*

» *HN-modellen*

Svensk Miljöbas

- En nationell småföretagsanpassad miljöledningsstandard

Av Annika Johansson, Miljöstegen

Svensk Miljöbas är en nationell miljöledningsstandard som arbetats fram av FR2000, Göteborgs stad, Järfälla kommun, Stockholms stad, Håll Sverige rent m.fl. I dagsläget har 500 organisationer infört miljöledningssystem och blivit godkända enligt Svensk Miljöbas.

De flesta har valt att arbeta med någon av utfärdarna som presenteras till höger. Alla utfärdare har en välbeprövad metod för att stödja företag och organisationer att införa Svensk Miljöbas och utfärda verifikat.

Standarden förvaltas och utvecklas av föreningen med samma namn. För att bli godkänd att utfärda verifikat enligt standarden krävs att organisationen och metoden uppfyller kraven. I dagsläget är fem organisationer godkända metodägare och utfärdare av Svensk Miljöbas verifikat.

De företag som är godkända enligt Svensk Miljöbas har alla infört miljöledningssystem som uppfyller standarden och genomfört konkreta miljöförbättringar i den egna organisationen.

Kraven består av bl.a. av:

- Miljöutredning.
- Miljöberättelse.
- Policy, mål och handlingsprogram.
- Förteckning över rättsregler inom miljöområdet, kemikalier och nödlägesberedskap.

Införande med stöd av godkända metodägare och utfärdare

- FR2000 - www.fr2000.org
- Göteborgs kommun - www.miljodiplom.se
- Järfälla kommun - www.jarfalla.se
- Miljöstegen - www.miljostegen.se
- Sinf Miljö & Kvalitet AB - www.sinf-mk.se

Vi vill bli fler

Svensk Miljöbas välkomnar nya metodägare och utfärdare som vill ansluta sig till föreningen, såväl som företag som vill införa Svensk Miljöbas och erhålla verifikat. För er som vill stödja företaget att införa Svensk Miljöbas håller föreningen på att ta fram ett handledningsmaterial som kommer att bli tillgängligt under 2008.

Föreningen verkar för att:

- Underlätta för små företag att arbeta strukturerat med miljöfrågor.
- Möjliggöra marknadsföring av miljöarbete för mindre företag.
- Underlätta för upphandlare gällande miljökrav på mindre företag.
- Underlätta för kommuner och andra som vill stödja företag att arbeta med miljöledning.

Fördjupad information

» www.svenskmiljobas.se

FR2000

- Ett processororienterat system

Av Lars Svedje, FR2000 i Sverige ek. för.

FR2000 är ett processororienterat system från "Förfrågan" till "Leverans" med efterföljande Service/Garanti. Du ska som företagare/chef och medarbetare känna igen dig i din dagliga verksamhet när du läser kravelementen i FR2000. Kraven på miljö, hälsa och säkerhet skall vävas in i organisationens processer på ett för verksamheten naturligt sätt och för att alla medarbetare skall kunna hjälpa till att eliminera/reducera risker och påverkan.

Genom att integrera kvalitet, miljö, kompetensförsörjning samt hälsa och säkerhet blir arbetsinsatsen inte fem ggr så stor utan endast en merinsats som kan uppskattas till 40 %. Detta ger samordningsvinster för organisationer som ännu inte har påbörjat sitt arbete med att införa ett Verksamhetsledningssystem. Vid uppbyggnad av FR2000 är tanken att

systemuppbyggnaden i den enskilda organisationen inte skall vara kostnadsdrivande.

Basversion och branschanpassningar

Föreningen har genom FR2000 utvecklat en metod inom vilken organisationerna kan erhålla en revision av sitt eget verksamhetsledningssystem på en för branschen relevant nivå. FR2000 är öppet för samtliga organisationer och branschförbund. Systemkraven i FR2000 syftar till att ge en god grund för organisationens Verksamhetsledningssystem. Det är ett instrument för hur verksamheten skall bedrivas för att organisationen skall uppnå basnivån i kravstandarden FR2000 Verksamhetsledning.

Basnivån, är den nivå som organisationens system lägst revideras mot under förutsättning att samtliga krav är

Fig 1

Processororienterad flödesbeskrivning

10. Verksamhetsbeskrivning

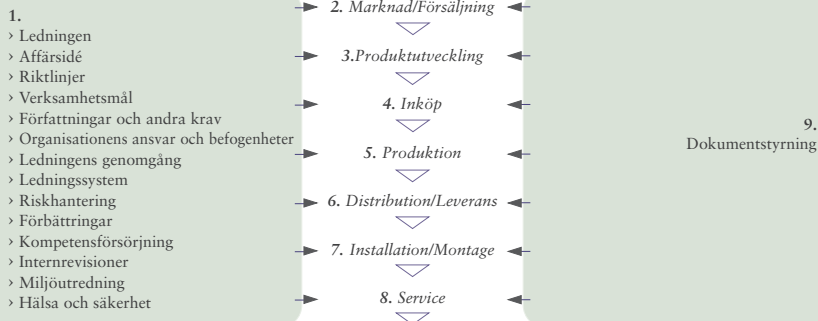

Illustration: FR2000

Bild: Magnus Wegler

tillämpliga för respektive organisation. Respektive branschförbund kan genom kompletterande beskrivningar och tillägg av för branschen heltäckande specialpunkter skapa branschanpassade versioner av FR2000.

Branschen kan inte ändra rubriker i systemkravtexten, men komplettera genom förklaringar och tillägg. Detta för att kunderna alltid skall känna igen FR2000 oavsett vilken bransch som anlitas. Branschen kan också komplettera med egna checklistor och blanketter som hjälp till självhjälp för företagaren/cheffen. Dessa beskrivningar och tolkningar som respektive bransch gör bör omsättas till en grafisk framställan av hur rutiner, instruktioner och blanketter samverkar från förfrågan till leverans.

Referenser

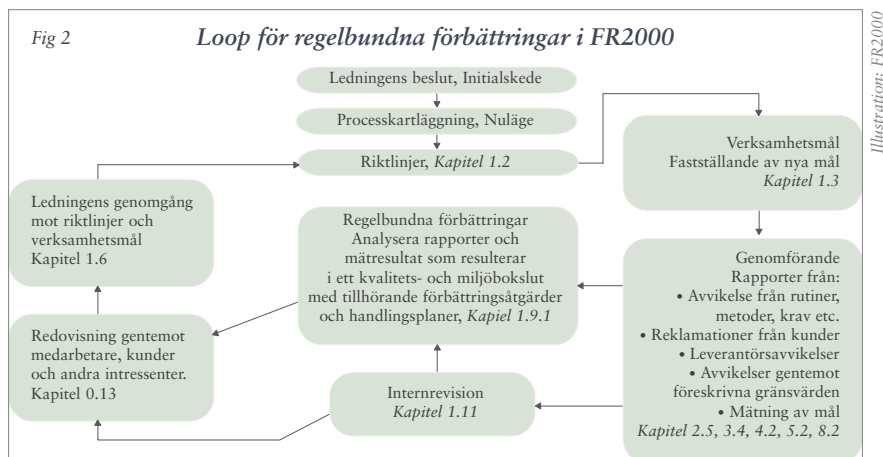
Föreningens dokument FR2000 Verksamhetsledning, systemkrav, basnivå, refererar till följande standarder ISO 9001:2000, ISO 14001:2004 och SS 62 40 70 samt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete, AFS 2001:1 och Räddningsverkets allmänna råd om systematiskt brandskyddsarbete, SRVFS 2004:3.

Uppbyggnad av

FR2000 Verksamhetsledning

För att alla skall känna till hur verksamheten fungerar skall alla viktiga processer i företaget dokumenteras och kommuniceras. Manualen i FR2000 följer strukturen genom referenser i kapitelindelningen som svarar mot respektive refererande dokument numrerade punkter. (Referensmatris)

Basnivån är uppdelad i tio huvudkapitel med underliggande avsnitt. Under respektive avsnitt finns den kravtext som lägst skall uppfyllas för organisationer som omfattas av alla krav. Denna basnivå är FR2000 Verksamhetsledning, systemkrav. I den fortsatta beskrivningen har verksamheten delats in i ett processorienterat flöde från "Marknadsföring och försäljning" till "Service" med tillhörande stödjande processer som "Ledningen" och "Dokumentstyrning". Som ett hjälpmedel vid en första nulägesanalys av organisationen och sedermera som det dokument organisationen översänder till kunder och övriga intressenter som presentation är Verksamhetsbeskrivningen. (se fig.1).

Regelbundna förbättringar

För att organisationen inte skall bli kvar i ett statiskt läge finns krav på att organisationen minst måste redovisa förbättringar inom för verksamheten relevanta områden i förhållande till kund och omvärld. Dessa skall vara relaterade till uppsatta verksamhetsmål. (se fig. 2).

Dokumentation

Respektive organisations verksamhet dokumenteras i en för verksamheten unik verksamhetshandbok. Dokumentationen anpassas utifrån praktiska hänsyn. Samtliga rubriker i systemkravtexten där kravtext finns skall lägst dokumenteras som ett s.k. verksamhetsdokument. Om ett krav inte är tillämpligt i en organisation dokumenteras detta som ej tillämpligt och motiveras. Rutinbeskrivningar, instruktioner, arbets- och befattningsbeskrivningar etc, tas fram där avsaknad av sådana påverkar verksamheten negativt. Rekommendation ges att i rutinbeskrivningarna använda flödesscheman med tillhörande kort text. För att alla berörda skall ha kännedom om och möjligheter att utföra en beställning enligt specifikation eller annat arbete som påverkar verksamheten nega-

tivt, skall erforderliga dokument verifiera och tydliggöra processen (rätt dokument på rätt plats i rätt tid).

Kunders och andra intressenters krav

Vid uppbyggnad av organisationens verksamhetsledningssystem skall de krav som en organisations kunder och intressenter ställer avspeglas i organisationens egna verksamhetsledningssystem. FR2000 syftar till att vara ett praktiskt hjälpmedel i organisationens kund- och intresserrelationer genom de årliga revisionerna mot FR2000 som dokumenterats i enlighet med vad som anges i utfärdade FR2000-certifikat.

Revisioner

Rådet för FR2000 utser och godkänner revisorer som genomför revisioner mot FR2000. Rådet för FR2000 utfärdar FR2000-certifikat enligt fastställda regler och rutiner. Organisationerna kallas till årliga revisioner.

Fördjupad information

» www.FR2000.se

HN modellen

- Miljö-, Kvalitetsledningssystem och Systematiskt arbetsmiljöarbete

Av Håkan Nordin, Miljökompassen

HN modellen är ett beprövat och framgångsrikt koncept för kvalitets-/miljöledning i mindre och medelstora företag som utvecklats utifrån ISO 9001:2000 respektive ISO 14001:2004. HN SAM, Systematiskt arbetsmiljöarbete, svarar mot AFS 2001:1.

HN modellen är affärsdrivna system med stort fokus på verksamhetsnyttan. Alla insatser på strategiskt arbete i ett mindre företag måste vara lönsamma. Systemen är därför mycket lätt drivna och uppbyggda för att klara kundkrav. De ger ordning och reda och lönsamma förbättringsåtgärder. HN modellen:

- Klarar kundkrav på kvalitets/miljöledningssystem.
- Säkerställer att lagar och krav efterlevs.
- Är lönsamt och ger gott renommé.
- Har ett attraktivt och lättfattligt utförande som ger minimalt av administration och tidsåtgång.
- Byggs stegvis och pedagogiskt i nära samarbete för bästa resultat.
- Samlar allt på ett ställe. I en pärm med färdiga rutiner och smarta mallar.
- Anpassat för företag med cirka 10 - 100 anställda.
- HN-modellen stärker konkurrenskraften och säkrar framtiden.

Införande av miljöledningssystem, kvalitetsledningssystem eller Systematiskt arbetsmiljöarbete enligt HN modellen:

- Byggs upp tillsammans med konsult eller i studiecirkelform tillsammans med andra verksamheter under 3-4 st arbetsmöten.
- Steg för steg bygger företaget/verksamheten upp sitt eget system och säkrar driften över tiden.
- En kvalitetslednings-/miljölednings-/SAM-pärm innehåller mallar, verktyg, fakta samt en CD-skiva med alla mallar. Möjligt att fylla i och skriva ut obegränsat antal gånger.
- Under uppbyggnaden av systemet erbjuds fri telefonsupport från första arbetsmötet till certifiering.
- En halv dags miljöutbildning för personalen vid införande av miljöledningssystem.
- Granskning - Efter sista träffen genomförs ett konsultstöd och en granskning av att ledningssystemet är etablerat med alla viktiga beståndsdelar.
- Certifiering - Ett numrerat certifikat utfärdas. Att använda som kvitto vid såväl intern som extern kommunikation.
- Revision utförs var 18:e månad.

Fördjupad information

» www.miljokompassen.se

Medverkande organisationer

*Följande myndigheter, organisationer och företag medverkar i
Certifieringsboken 2008 med redaktionellt material.*

SWEDAC, Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll, är nationellt ackrediteringsorgan och ansvarar för kontrollfrågor enligt lagen om teknisk kontroll.

Huvudförvaltning:

Box 878, 501 15 Borås

Tel 033-17 77 00, Fax 033-10 13 92

Hemsida: www.swedac.se

SWETIC – Swedish Association for Testing, Inspection and Certification är en branschorganisation för företag som arbetar med provning, besiktning, kontroll och certifiering inom och utanför Sverige.

Box 5510

114 85 Stockholm

Tel: 08-782 08 00, Fax: 08-660 33 78

Hemsida: www.swetic.org

Svenskt Näringsliv är företagens företrädare i Sverige. Deras långsiktiga mål är att Sverige skall återta en tätposition i den internationella välförhållanden.

114 82 Stockholm

Tel: 08-553 430 00, Fax: 08-553 430 99

Hemsida: www.svensktnaringsliv.se

SIS, Swedish Standards Institute, är en organisation som arbetar med standarder, både att ta fram dem och att sprida kunskap om dem.

118 80 Stockholm

Tel: 08-555 520 00, Fax: 08-555 520 01

Hemsida: www.sis.se

Svetskommissionen är en teknisk branschorganisation för opartiskt samarbete mellan företag, institutioner och myndigheter med verksamhet inom svetsning och annan sammanfogning, i syfte att bidra till fogningsteknikens utveckling i Sverige.

Box 5073, 102 42 Stockholm

Tel: 08-791 29 00

Hemsida: www.svets.se

Miljöstyrningsrådets verksamhet ska underlätta för organisationer i såväl privat som offentlig sektor att införa och vidareutveckla ett systematiskt och frivilligt miljöarbete för en hållbar utveckling.

Vasagatan 15-17
111 20 Stockholm
Tel: 08-700 66 90, Fax: 08-700 66 99
Hemsida: www.msr.se

Arbetsmiljöforum i Sverige AB verkar för ett bättre, säkrare, mer utvecklande och roligare arbetsliv. Det gör vi genom arbetsmiljötidningen Du&jobbet, utbildningar, skräddarsydda arbetsmiljöinsatser, medarbetarenkäter, utdelning av Stora Arbetsmiljöpriset m m. Arbetsmiljöforum har sin grund i Föreningen för Arbetarskydd, som bildades 1905.

Box 17 550, 118 91 Stockholm
Tel 08-442 46 00
Hemsida: www.arbetsmiljoforum.com

Venteco-gruppen är ett investeringsbolag som huvudsakligen är verksamt i Schweiz och Sverige. De olika bolagen (Silvandersson Sweden AB, Valiguard AB, CTS Technologies AG) är inriktade på teknik- och systemlösningar för giftfri hygien- och skadedjurssäkring.

2nd floor, 50 Gresham St.
London, EC2V 7AY
Tel: +44 (0)844 893 0811, Fax: +44 (0)844 893 0820
Hemsida: www.venteco.co.uk

Sigill Kvalitetssystem utvecklar och ser över regler för de olika råvarorna, tillsammans med forskare, lantbrukare/odlare och förädlingsföretag intresserade av att använda märket Svenskt Sigill.

105 33 Stockholm
Tel: 08-787 59 50, Fax: 08-787 53 21
Hemsida: www.svensktsigill.com

Energimyndigheten arbetar inom olika samhällssektorer för att skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning och en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning.

Box 310
631 04 Eskilstuna
Tel: 016-544 20 00, Fax: 016-544 20 99
Hemsida: www.energimyndigheten.se

FSC, Forest Stewardship Council, är en internationell organisation som främjar ett miljöanpassat, socialt ansvarstagande och ekonomiskt livskraftigt bruk av världens skogar.

Box 1314, 751 43 Uppsala
Tel: 018-14 15 26
Hemsida: www.fsc-sverige.org

Svenska PEFC är del av ett internationellt system för certifiering av skogsbruk och virkeshandel.

Box 26055
750 26 Uppsala
Tel: 018-46 06 60, Fax: 08-787 59 08
Hemsida: www.pefc.se

Föreningen Svensk Miljöbas är en ideell förening som utvecklar och driver kravstandarden Svensk Miljöbas. Föreningen är öppen för kommuner, branschorganisationer, föreningar och andra organisationer som har intresse av att arbeta enligt föreningens syften.

Box 17244, 104 62 Stockholm
Tel: 08-545 161 50, Fax: 08-545 161 69
Hemsida: www.svenskmiljobas.se

FR2000 i Sverige ek. för. driver ett integrerat ledningssystem för kvalitet, miljö, kompetensförsörjning, hälsa och säkerhet som kan användas av alla typer av organisationer.

Box 17244
104 62 Stockholm
Tel: 08-545 161 55, Fax: 08-545 161 69
Hemsida: www.fr2000.org

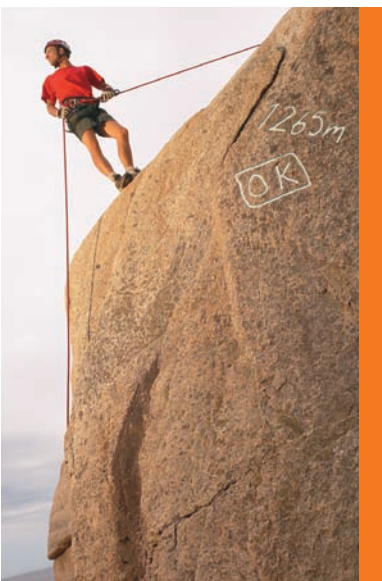
Miljökompassen AB är ett av Sveriges äldsta miljökonsultföretag och har sedan starten 1990 befunnit sig i fronten för det kommersiella miljöarbetet.

Rossvik
872 98 Noraström
Tel: 0613-301 10
Hemsida: www.miljokompassen.se

Gillar du utmaningar? Det gör våra kunder!

ÅF-TÜV Nord erbjuder certifieringstjänster av hög kvalitet med kompetent personal inom flera områden.

Vill du veta mer gå in på www.afconsult.com
eller ring oss på telefon 010 505 30 27

ÅF-TÜV Nord erbjuder tredjeparts ackrediterade certifieringar

- ISO/TS 16949 (Kvalitet, automotive)
- ISO 9001 (Kvalitet)
- ISO 14001 (Miljö)
- OHSAS 18001 (Hälsa och säkerhet)
- ISO/TS 29001 (Olja och gas)
- ISO 27001:2005 (Information Security Management Systems)
- ISO 20000-1:2005 (IT Service Management Systems)
- BRC (Livsmedel)
- IFS (Livsmedel)
- EN 9100 (Aero space)
- ISO 13485 (Kvalitet, medicinteknik)
- IRIS (Järnvägsindustrin)

KUNNIG
oberoende

MiljöRapporten

■ MiljöRapportens tryckta nyhetsbrev utkommer med tolv nummer under året.

MiljöRapporten firar 20 år som nyhetsbevakare.
Därför erbjuder vi nya prenumaranter

HALVA PRISET

på våra nyhetsbrev

Teckna din prenumeration på www.miljorapporten.se

(Uppge kod 111 vid din prenumurationsbeställning)

MiljöRapporten
DIREKT

AKTUELL
uppdaterad

■ MiljöRapporten Direkt är en daglig omvärldsbevakning via e-post som effektivt sammanfattar nyhetsdygnet i svenska riksmidia inom miljö, energi, klimat och miljöteknik/affärer.

MiljöRapporten ingår i förlaget Talentum Sweden AB som också ger ut Affärsvärlden, Ny Teknik, Konsultguiden, Lag&Avtal, Arbetarskydd, Dagens Media, Byggvärlden och Dagens Teknik.